

**Memnon, Herakleia Pontike Tarihi*****Memnon, ΜΕΡΙ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ*****Çeviren: Murat ARSLAN**

**Libri:** Kitap Tanımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi’nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılarla açık, serbestçe/ücretsiz ‘açık erişimli’ bir dergidir. Kullanıcılar, yayincıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki makaleleri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, makalelerin çıktımasını alabilir ve kaynak göstererek makalelere bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten makaleler derginin web sitesinde ([www.libridergi.org](http://www.libridergi.org)) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume I: Ocak-Aralık 2015) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

**Künye** Memnon, ΜΕΡΙ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ [Herakleia Pontike Tarihi]. Çev.: Murat ARSLAN. *Libri* I (2015) 127-208. DOI: 10.20480/lbr.2015115473

Geliş Tarihi: 02.11.2015

Kabul Tarihi: 07.11.2015

Online Yayın Tarihi: 25.12.2015

URL: <http://dx.doi.org/10.20480/lbr.2018115473>

**Editörya** Phaselis Project  
[www.phaselis.org](http://www.phaselis.org)

## ΠΕΡΙ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Άνεγνώσθη βιβλίον Μέμνονος Ἰστορικόν, ἀπὸ τοῦ Θ λόγου ἔως τοῦ Ιακώπου Καζαντζή. Ή δὲ πραγματεία, ὅσα περὶ τὴν Ποντικὴν Ἡράκλειαν συνηνέχθη, σκοπὸν ἀναγράψαι προτίθεται, τοὺς ἐν αὐτῇ τυραννήσαντας ἀναλεγομένη καὶ πράξεις αὐτῶν καὶ ἥθη, καὶ τοὺς ἄλλων (αὐτῶν) βίους καὶ τέλη οἵς ἐχρήσαντο, καὶ ὅσα τῶν εἰρημένων ἔξήρτηται.

### {ΕΚ ΤΟΥ Θ ΚΑΙ ΤΟΥΤ ΒΙΒΛΙΟΥ}

#### I

Κλέαρχον μὲν οὖν ἐπιθέσθαι πρῶτον τυραννίδι κατὰ τῆς πόλεως ἀναγράφει. Φησὶ δὲ παιδείας μὲν τῆς κατὰ φιλοσοφίαν οὐκ ἀγύμναστον, ἀλλὰ καὶ Πλάτωνος τῶν ἀκροατῶν ἔνα γεγονέναι, καὶ Ἰσοκράτους δὲ τοῦ ῥήτορος τετραετίαν ἀκροάσασθαι· ὡμὸν δὲ τοῖς ὑπηκόοις καὶ μιαιφόνον, εἴπερ τινὰ ἄλλον, ἐπιδειχθῆναι, καὶ εἰς ἄκρον ἀλαζονείας ἐλάσαι, ὡς καὶ Διὸς υἱὸν ἐσαυτὸν ἀνειπεῖν, καὶ τὸ πρόσωπον μὴ ἀνέχεσθαι ταῖς ἐκ φύσεως χρωματίζεσθαι βαφαῖς, ἄλλαις δὲ καὶ ἄλλαις ἰδέαις ποικιλλόμενον ἐπὶ τὸ στιλπνόν τε καὶ ἐνερευθὲς τοῖς ὄρῶσιν ἐπιφαίνεσθαι· ἔξαλλάτειν δὲ καὶ τοὺς χιτῶνας ἐπὶ τὸ φοβερόν τε καὶ ἀβρότερον. (2) Ού ταῦτα δὲ μόνον γενέσθαι κακὸν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς εὔεργέτας ἀχάριστον καὶ πάντα βίαιόν τε καὶ τὰ ἄτοπα τολμηρόν· φῦναι δὲ καὶ δραστήριον τὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ εἴ τι ἐν ἀλλοφύλοις ἐφρόνει πολέμιον. Βιβλιοθήκην μέντοι κατασκευάσαι πρὸ τῶν ἄλλων, παλαμναῖον οὓς ἀν ἐπιβάλοι, οὐ κατὰ τῶν ὁμοφύλων οὓς ἡ τυραννίς ἀπέδειξεν ὄνομάζεσθαι. (3) Τοῦτον δὲ ἐπιβουλάς μὲν πολλάκις πολλάκις διὰ τὸ μιαιφόνον καὶ μισάνθρωπον καὶ ὑβριστικὸν κατ’ αὐτοῦ συστάσας διαφυγεῖν, ὥψε δὲ καὶ μόλις ὑπὸ Χίωνος τοῦ Μάτριος, ἀνδρὸς μεγαλόφρονος καὶ κοινωνίαν πρὸς αὐτὸν τὴν ἔξ αἱματος ἔχοντος, καὶ Λέοντος καὶ Εύξενωνος καὶ ἐτέρων οὐκ ὀλίγων συσκευασθῆναι πληγὴν καιρίαν ἐνεγκεῖν, καὶ τελευτῆσαι πικρῶς ἀπὸ τοῦ τραύματος.

## HERAKLEIA PONTIKE TARİHİ

[*Photios'un Önsözü*]:

*Memnon'un tarih eseri dokuzuncu kitabından on altıncı kitabına kadar okundu. Herakleia Pontike hakkında bilinenlerin bir araya getirildiği bu gayretli çalışma, kente ilişkin dikkate değer şeyleri gözler önüne sermek için kaleme alınmıştır. Kentte tıranlık yapmış kişileri, onların işlerini, karakterlerini, diğer kişilerin sürdürükleri yaşamları ve ölüm şekillerini kaydetmiş; ayrıca bu olayları onlara ilişkin söylene gelen şeylerle ilişkilendirmiştir.*

### {DOKUZUNCU VE ONUNCU KİTAPTAN}

I

[Memnon], gerçekte ilk olarak Klearkhos'un kentin tiranı olmak için teşebbüste bulunduğu kaleme alır. Klearkhos'un eğitimsiz biri olmadığını, öğrenimini felsefe üzerine yaptığı, aynı zamanda Platon'un öğrencilerinden biri olduğunu ve dört sene boyunca hatip Isokrates'in derslerini dinlediğini söylerler. Bununla birlikte buyruğu altındakilere karşı zalm ve kana susamış biri gibi göründüğünü; Zeus'un oğlu olduğunu ilan ederek kibrinin doruğuna ulaştığını; ayrıca yüzünü doğasından kaynaklanan renklerle göstermediğini, parıltılı ve kırmızı tonda aşırı makyaj yaptığından kendisine bakanlara başka başka biçimlerde gözüktüğünü; elbiselerinin ise, kimi zaman korkutucu kimi zamansa tanrısal bir görünüm aldığıni rivayet ederler. (2) Kötülüğünün ise, sadece bunlarla sınırlı kalmadığını; fakat aynı zamanda *euergetes*'lere karşı nankörlüğün, her derece şiddetin ve son derece tiksindirici cüretinin olduğunu aktarırlar. [Bu yönüyle] sadece kendi soyundan kişilere karşı değil; aynı zamanda, eğer yabancılarda düşman bir tavır sezdiyse, onlara karşı da cüretkar bir intikam almak için saldırıya geçebilirdi. Gene de başkalarının tıran olarak adlandırdığı, diğer kişilerden önce, bir kütüphanenin kurulmasını kararlaştırmıştır. (3) Zalimliği, acımasızlığı ve küstahlığı nedeniyle sık sık kendisine karşı düzenlenenmiş olan sayısız suikast girişiminden kurtulduğunu; fakat sonunda asilzade ve kendisinin yakın akrabalarından biri olan, Matris'in oğlu Khion'un başını çektiği ve aralarında Leon ve Euksenon ile birçok başkalarının bulunduğu komplon girişiminde öldürücü bir darbe aldığı ve bu yaradan dolayı inleyerek öldüğünü söylerler.

(4) "Εθυεν μὲν γὰρ δημοτελῆ θυσίαν ὡς τύραννος· οἱ δὲ περὶ τὸν Χίωνα, ἐπιτήδειον εἶναι τὸν καιρὸν τῇ πράξει νομίσαντες, τῇ τοῦ Χίωνος χειρὶ τὸ ξίφος διὰ τῶν τοῦ κοινοῦ πολεμίου λαγόνων ἐλαύνουσιν. Ό δέ, πολλῶν αὐτὸν καὶ πικρῶν ἀλγηδόνων κατατεινόντων, καὶ τοσούτων φασμάτων ἐκδειματούντων (εἴδωλα δὲ τὰ φάσματα ἣν ὃν ἐκεῖνος μιαιφόνως ἀνηρήκει), οὕτω δευτεραῖς τὸν βίον κατέστρεψε, ζήσας μὲν ἔτη ἥ καὶ ὑ, τούτων δὲ τυραννήσας δυοκαίδεκα. (5) Εἶχεν δὲ τὴν Περσῶν ἀρχὴν Ἀρταξέρξης τότε, εἴτα καὶ Ὦχος ὡς ταύτην ἐκ πατρὸς ἐκδεξάμενος· πρὸς οὓς καὶ πολλάκις ἔτι ζῶν ὁ Κλέαρχος διεπρεσβεύσατο. Οἱ μέντοι γέ ἀνηρηκότες τὸν τύραννον, μικροῦ πάντες οἱ μὲν ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων κατ' αὐτὸν τὸν τῆς ἐπιθέσεως καιρὸν, οὐκ ἀγεννῶς ἀνδρισάμενοι, κατεκόπησαν, οἱ δὲ καὶ ὑστερον συλληφθέντες καὶ πικραῖς τιμωρίαις ἐγκαρτερήσαντες ἀνηρέθησαν.

## II

Σάτυρος δὲ ὡς τοῦ τυράννου ἀδελφὸς, οἷα δὴ ἐπίτροπος καταλειφθεὶς τῶν παίδων Τιμοθέου καὶ Διονυσίου, τὴν ἀρχὴν ὑποδέχεται· ὃς ὡμότητι μὲν οὐ Κλέαρχον, ἀλλὰ καὶ πάντας τυράννους ὑπερέβαλεν. Οὐ μόνον γὰρ τοὺς ἐπιβεβουλευκότας τῷ ἀδελφῷ ἐτιμωρήσατο, ἀλλὰ καὶ τῶν τέκνων ἄ μηδὲν συνήδει τοῖς γεγεννηκόσιν, ούδὲν ἀνεκτότερον ἐδηλήσατο, καὶ πολλοὺς ἀναιτίους κακούργων δίκας ἀπήτησε. (2) Τοῦτον δὲ καὶ μαθημάτων τῶν τε κατὰ φιλοσοφίαν καὶ τῶν παντὸς ἐλευθερίου ἄλλου παντελῶς ὑπάρξαι ἀπαράδεκτον, καὶ νοῦν δὲ πρὸς τὰς μιαιφονίας μόνον ὁρροπον ἔχοντα φιλ-ἀνθρωπον μηδὲν μηδὲ ἥμερον μήτε μαθεῖν ἐθελῆσαι μήτε φῦναι ἐπιτήδειον. Άλλὰ πάντα μὲν ἦν οὗτος κάκιστος, εἰ καὶ χρόνος αὐτῷ κόρον λαβεῖν τῶν ἐμφυλίων αἰμάτων καὶ τῆς μιαιφονίας ὑπεξέλυεν· ἐπὶ δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὸ πρῶτον ἡνέγκατο. (3) Τὴν γὰρ ἀρχὴν τοῖς τοῦ ἀδελφοῦ παισὶν ἀνεπηρέαστον συντηρῶν ἐπὶ τοσοῦτον τῆς αὐτῶν κηδεμονίας λόγον ἐτίθετο, ὡς καὶ γυναικὶ συνὼν, καὶ τότε λίαν στεργομένη, μὴ ἀνασχέσθαι παιδοποιῆσαι, ἀλλὰ μηχανῆ πάσῃ γονῆς στέρησιν ἐαυτῷ δικάσαι, ὡς ἀν μηδ' ὅλως ὑπολίποι τινὰ ἐφεδρεύοντα τοῖς τοῦ ἀδελφοῦ παισίν.

(4) Zira tıran kamu yararına kurban keserken; Khion'un yandaşları, planladıkları işi yapmak için zamanın uygun olduğunu düşündüklerinden, Khion'un eliyle kılıcı ortak düşmanın böğrüne saplarlar. Klearkhos böylece, elli sekiz yıl yaşadık- tan ve on iki yıl tıranlık yaptıktan sonra, duyduğu büyük ve keskin acılar onu kıvrandırırken ve hayaletlerin gölgeleri onu öylesine korkuturken (bunlar kendisinin canice öldürmiş olduğu kişilerin hayali görüntüleriyydi), yaralanmasının ikinci gününde yaşamını yitirdi. (5) Perslerin kralı o sıralar Artakserses'ti, daha sonra yönetimi babasından Okhos devraldığınıza; Klearkhos henüz yaşarken, onlara sık sık elçiler göndermişti. Bununla birlikte tıranı öldürmiş olanların birkaçı ona karşı suikastın yapıldığı sırada cesurca çarpışırken Klearkhos'un muhafizleri tarafından kılıçtan geçirildiler; daha sonradan ele geçirilmiş olanlar ise, şiddetli işkencelere maruz kaldıktan sonra öldürüldüler.

## II

Tıranın kardeşi Satyros ise, Klearkhos'un çocuklarından Timotheos ve Dionysios'un vekili tayin edilmiş olduğundan kentin yönetimini eline geçirir. Satyros zalimlikte yalnız Klearkhos'u değil; fakat aynı zamanda bütün tıranları geride bıraktı. Çünkü sadece kardeşine karşı suikast girişiminde bulunmuş olanlardan intikam almakla kalmadı; aynı zamanda ebeveynlerinin yapmış olduğu komplot girişimlerinde hiçbir rol oynamamış çocuklarına da dayanılmaz derecede zarar verdi; ayrıca birçok masum insana zulmedip cezaya çaptırdı. (2) Felsefeye ve diğer bütün güzel sanatların öğrenimine başlamak hususunda tam anlamıyla ilgisizdi; aklını sadece cinayetlerle bozmuştu, ne insancıl ne de uygarcı bir şey öğrenmek ya da faydalı bir şey yapmak istemiyordu. Bu adam, gerçekten her bakımdan son derece kötü biriydi; eğer vatandaşlarının katli ve işlediği cinayetler kendisine doygunluk hissi verip, [içindeki öldürme arzusunu] azalttırsa; kardeşine karşı göze çarpan bir düşkünlük sergiliyordu. (3) Zira kardeşinin çocuklar için kentin yönetimini herhangi bir tehditten koruyarak onların üzerine öylesine özenle eğiliyordu ki, onlara rakip olabilecek birini hiçbir şekilde geride bırakmasın diye, evlimasına ve karısını çok sevmesine karşın, eşinin doğurmasını engelledi, ayrıca her yola başvurarak kendini çocuktan mahrum bırakmayı kararlaştırdı.

(4) Οὕτος ἔτι ζῶν καὶ γήραφ βαρυνόμενος Τιμοθέω τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παίδων τοῦ ἀδελφοῦ ἐγχειρίζει τὴν ἀρχήν, καὶ μετὰ χρόνον οὐ πολὺν ἀνιάτῳ πάθει καὶ χαλεπωτάτῳ συσχεθείς. Καρκίνωμα γάρ μεταξὺ βουβῶνός τε καὶ ὄσχέου ὑποφυὲν τὴν νομὴν πρὸς τὰ ἔνδον ἐπεδίδου πικρότερον· ἐς οὖ ἰχῶρες ἀναστομωθείσης τῆς σαρκὸς ἔξερρεον βαρὺ καὶ δύσοιστον πνέουσαι, ὡς μηκέτι μήτε τὸ ὑπηρετούμενον μήτε τοὺς ιατροὺς τὸ τῆς σηπεδόνος στέγειν δυσῶδες καὶ ἀνυπόστατον. Καὶ συνεχεῖς δὲ ὁδύναι καὶ δριμεῖαι ὅλον τὸ σῶμα κατέτεινον· ὑφ' ὧν ἀγρυπνίαις τε καὶ σπασμοῖς ἔξεδίδοτο, ἔως προκόψασα μέχρις αὐτῶν τῶν σπλάγχνων τοῦ πάθους ἡ νομὴ τοῦ βίου ἀπέρρηξεν. (5) Ἐδίδου μὲν καὶ οὔτος ὥσπερ καὶ Κλέαρχος τελευτῶν τοῖς ὄρῶσιν ἐννοεῖν, δίκας ἀπαιτεῖσθαι ὧν ὥμως τε καὶ παρανόμως τοὺς πολίτας διέθεσαν. Πολλάκις γάρ αὐτὸν φασὶν ἐν τῇ νόσῳ τὸν θάνατον ἐπελθεῖν αὐτῷ κατευχόμενον μὴ τυχεῖν, ἀλλὰ συχναῖς ἡμέραις τῇ πικρᾷ καὶ βαρείᾳ καταδαπανώμενον νόσῳ, οὕτως ἀποτίσαι τὸ χρεών, ἔτη μὲν βιώσαντα πέντε καὶ ἐξήκοντα, ὧν ἡ τυραννίς εἶχεν ζ. Ἀρχίδαμος δὲ τηνικαῦτα Λακεδαιμονίων ἔβασίλευεν.

### III

Ο δὲ Τιμόθεος παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, οὕτω ταύτην ἐπὶ τὸ πραότερον καὶ δημοκρατικώτερον μετερρύθμιζεν, ὡς μηκέτι τύραννον ἀλλ' εὔεργέτην αὐτὸν, οἵς ἔπραττε, καὶ σωτῆρα ὄνομάζεσθαι. Τά τε γάρ χρέα τοῖς δανεισταῖς παρ' ἐαυτοῦ διελύσατο, καὶ τοῖς χρήζουσι πρὸς τὰς ἐμπορίας καὶ τὸν ἄλλον βίον τόκων ἄνευ ἐπήρκεσε, καὶ τῶν δεσμωτηρίων οὐ τοὺς ἀνευθύνους μόνον ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν αἴτιαις διηφίει. Καὶ δικαστής ἀκριβῆς ἦν ὁμοῦ καὶ φιλάνθρωπος, καὶ τὰ ἄλλα χρηστὸς, καὶ τὰς ὑποθέσεις οὐκ ἀπιστούμενος. Ἐφ' οīς καὶ τὸν ἀδελφὸν Διονύσιον τά τε ἄλλα πατρικῶς περιεῖπεν, καὶ κοινωνὸν μὲν εἶχεν αὐτίκα τῆς ἀρχῆς, ἔχομένως δὲ καὶ διάδοχον. (2) Οὐ μὴν ἀλλὰ γάρ καὶ πρὸς τὰς πολεμικὰς τῶν πράξεων ἀνδρείως ἐφέρετο, μεγαλόφρων δὲ ἦν καὶ γενναῖος σῶμα καὶ ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς τῆς μάχης διαλύσεις εύγνώμων τε καὶ οὐκ ἄχαρις·

(4) İşte bu şahıs (Satyros) henüz hayattayken; ancak üstüne ihtiyarlık çökünce, kardeşinin çocuklarından daha büyük olanı Timotheos'a kentin yönetimini devretti ve aradan çok zaman geçmeden devası olmayan, son derece şiddetli istiraplarla kıvrandı. Zira kasığı ile hayalarının arasında kanserli bir hücre büyüyor ve acı veren bir şekilde vücudunun içinden dışarı doğru yayılarak ilerliyordu; bu şişlik bedeninden bir baş verip deriyi parçaladıktan sonra, iğrenç ve dayanılmaz zor bir koku yayan cerahat dışı aktı; öyle ki bu durumun ardından, artık bir daha ne bakıcılarının ne de doktorların müdahalesi çürümüşluğun kötü ve dayanılmaz kokusunu gizlemeye yetmedi. Vücutunun her yanı bitmek tükenmek bilmeyen şiddetli ve can yakıcı acılar içinde titriyor, bu yüzden uykusuzluk ve kasılmalarla sarsılıyordu. Kanser iç organlarına kadar ilerleyip onlara da yayılıncı Satyros acılar içinde yaşamdan ayrıldı. (5) Aynı Klearkhos gibi, Satyros da can çekirişken kendisini görenlere, mazlumlara karşı zalimce ve kanunsuzca davranışlarının cezasını aheste aheste çektiği, izlenimini verdi. Çünkü hasta yatağında bizzat kendisinin sık sık ölümün gelmesi için yakamasına rağmen bu dileğinin gerçekleşmediğini; ancak birçok gün boyunca şiddetli ve ağır hastalıkla bedenini tüketerek, bu şekilde günahlarının bedelini ödediğini anlatırlar. Satyros altmış beş yıl yaşayıp, yedi yıl boyunca tiranlık yaptı. O sıralar, Arkhidamos Lakedaimonluların kraliydi.

### III

Timotheos ise, yönetimi devraldıktan sonra, kenti daha ılımlı ve daha demokratik şekilde yönetti; öyle ki bundan sonra, tiran olarak değil; fakat halkın nazarında hayırhah ve kurtarıcı olarak adlandırılmayı başardı. Çünkü halkın bankerlere olan borçlarını kendi cebinden ödedi; ticari ve diğer yaşam harcamaları için ihtiyacı olanlara bileşik faizsiz ödünç para temin etti; ayrıca hapishanelerden sadece masumları değil; aynı zamanda suçluları da tahliye etti. Adil ve aynı zamanda insancıl bir yargıçı, ayrıca diğer bakımlardan da iyi bir insandı ve gerçekten güvenilir bir karaktere sahipti. Kardeşi Dionysios'a karşı birçok bakımlardan bir baba gibi davrandı ve onu halefi atayarak başlangıçtan itibaren yönetimine ortak etti. (2) Ayrıca savaş meselelerinde cesurca hareket ediyordu. Vücut ve ruh bakımından yüce gönüllü ve asil; savaş kararlarında mantıklı ve hoşgörülü;

πράγματα μὲν συνιδεῖν ἱκανὸς, ἔξικέσθαι δὲ πρὸς τὰ συνεωραμένα δραστήριος, οίκτιμων τε τὸ ἥθος καὶ χρηστὸς, καὶ τῇ μὲν εύτολμίᾳ δεινῶς ἀπότομος, τῇ δὲ μετριότητι φιλάνθρωπός τε καὶ μειλίχιος. Διὸ σφόδρα μὲν περιών τοῖς πολεμίοις φοβερὸς ἦν, καὶ πάντες αὐτὸν κατωρράδουν, ἐπειδὴν ἀπεχθάνοιτο, τοῖς δ' ἀρχομένοις γλυκύς τε καὶ ἥμερος. "Ἐνθεν καὶ τελευτῶν πόθον αὐτοῦ κατέλιπε πολὺν, καὶ πένθος ἥγειρε τῷ πόθῳ ἐνάμιλλον. (3) Ὁ δὲ τούτου ἀδελφὸς Διονύσιος καίει μὲν τὸ σῶμα πολυτελῶς, σπένδει δὲ αὐτῷ καὶ τὰ ἀπὸ βλεφάρων δάκρυα καὶ τὰς ἀπὸ τῶν σπλάγχνων οἰμωγὰς, ἐπιτελεῖ δὲ καὶ ἀγῶνας ἵππικούς, ούχ ἵππικούς δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ σκηνικούς καὶ θυμελικούς καὶ γυμνικούς· τοὺς μὲν αὐτίκα, τοὺς δὲ λαμπροτέρους καὶ ὕστερον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἡ Θ καὶ ἡ τοῦ Μέμνονος, ὡς ἐν ἐπιδρομῇ φάναι, διαγράφει ἴστορία.

## {ΕΚ ΤΟΥΤΑ ΚΑΙ ΤΒ ΒΙΒΛΙΟΥ}

### IV

Τὴν δὲ ἀρχὴν διαδεξάμενος Διονύσιος ηὔξησε ταύτην, Πέρσας ἐπὶ Γρανικῷ τοῦ Ἀλεξάνδρου μάχῃ καταγωνισαμένου καὶ παρασχόντος ἄδειαν τοῖς βουλομένοις αὕξειν τὰ ἑαυτῶν, τῆς τέως ἐμποδῶν πᾶσιν ἵστα μένης Περσικῆς ἰσχύος ὑποστελομένης. "Ὑστερον δὲ ποικίλας ὑπέστη περιστάσεις, μάλιστά γε τῶν τῆς Ἡρακλείας φυγάδων πρὸς Ἀλέξανδρον περιφανῶς ἥδη τῆς Ἀσίας κρατοῦντα διαπρεσβευομένων καὶ κάθοδον καὶ τὴν τῆς πόλεως πάτριον δημοκρατίαν ἔχαιτουμένων. Δι' ἅπερ ἐγγὺς μὲν κατέστη τοῦ ἐκπεσεῖν τῆς ἀρχῆς· καὶ ἔξεπεσεν ἄν, εἴ μὴ συνέσει πολλῇ καὶ ἀγχινοίᾳ καὶ τῇ τῶν ὑπηκόων εύνοίᾳ καὶ θεραπείᾳ Κλεοπάτρας τοὺς ἀπειληθέντας αὐτῷ πολέμους διέφυγε, τὰ μὲν ὑπείκων καὶ τὴν ὄργὴν ἐκλύων καὶ μεθοδεύων ταῖς ἀναβολαῖς, τὰ δὲ ἀντιπαρασκευαζόμενος. (2) Ἐπεὶ δὲ ἡ θανάτῳ ἡ νόσῳ κατὰ Βαβυλῶνα γεγονὼς Ἀλέξανδρος τὸν βίον διέδραμεν, Εύθυμιας μὲν ὁ Διονύσιος ἄγαλμα τὴν ἀγγελίαν ἀκούσας ιδρύσατο, παθὼν τῇ πρώτῃ προσβολῇ τῆς φήμης ὑπὸ τῆς πολλῆς χαρᾶς, ὅσα ἄν ἡ σφόδρα λύπη δράσειε· μικροῦ γὰρ περιτραπείς είς τὸ πεσεῖν ὑπῆχθη, καὶ ἄνους ὥφθη γενόμενος.

fırsatları yakalamada yetenekli, tasarlamış olduğu şeyleri başarmada enerjik, ayrıca karakteri bakımından merhametli ve iyi ahlaklı; cesaret bakımından kor-kunç derecede amansız, ilimlilik bakımından ise, hem insaflı hem de iyi kalpli bir insandi. Bu yüzden yaşamı boyunca düşmanları için şiddetli bir korku kaynağı oldu. Düşmanlarının hepsi ondan çok çekinirdi ve [onlar için] nefret uyandırıldı. Kendi hakimiyeti altındaki aileler açısından ise, sevecen ve kibardı. O zamandan itiba- ren ve öldüğünde geride büyük bir üzüntü bıraktı ve hasretle eşit derecede keder birleşti. (3) Kardeşi Dionysios, Timotheos'un naaşını görkemli bir şekilde yaktı ve onun için kirpiklerinden gözyaşları boşandı ve cigerlerinden iniltiler yükseldi. Kardeşinin onuruna at yarışları düzenledi; ama sadece at yarışlarıyla yetinmeyip; dramatik ve dramatik olmayan sanatsal yarışmalarla atletik müsabakalar tertip- ledi. Bunları hemen; daha gösterişlilerini ise, daha sonradan organize etti.

Memnon bu şeyleri, tarih eserinin dokuzuncu ve onuncu kitaplarına ait özette de açığa vurduğu üzere anlatır.

#### **{ON BİRİNCİ VE ON İKİNCİ KİTAPTAN}**

#### **IV**

İskender'in Granikos'ta Persleri yenip, gücünü korkmadan artırmak isteyenlere imkan sağladığının ardından, şimdiden dek herkesin önünde engel teşkil eden Pers hakimiyeti ortadan kaldırılmışınca, Herakleia'nın yönetimini devralmış olan Dionysios kenti geliştirdi. Ama sonraları; özellikle Herakleia'dan sürülenlerin, artık açıkça Asya'nın kontrolünü eline geçiren İskender'e elçi heyeti göndermele- ri ve kendilerinin Herakleia'ya, kentin ise, geleneksel demokrasi rejimine dönme- sini talep ettiklerinde çok çeşitli tehlikelere göğüs germek zorunda kaldı. Bu yüz- den az kalsın yönetimden düşmesi karara bağlanacaktı. Eğer çok aklıselim ve kurnaz olmasaydı, düşebilirdi de; fakat tebaasının iyi niyetiyle Kleopatra'nın te- veccühünü kazanmakla kendisini tehdit eden düşmanlarından; bazen onların taleplerine boyun eğerek; bazen onların öfkelerini yatıştırarak, bazen ustaca ha- zirlenmiş geciktirme manevralarıyla ve bazen de onlara karşı koyarak kurtuldu. (2) İskender, Babylon'dayken [zehir?] hastalık nedeniyle hayatını kaybedip, Di- onysios bu haberin duyulunu, Neşe Tanrıçası'nın (Euthymia) heykelini diktirdi. Ha- ber kendisine ilk ulaştığında tebliğatı öğrendikten sonra, duyduğu büyük hazzın etkisiyle sanki çok sancılı bir ağrıya tutulmuş gibi yaptı; öyle ki, kıvranaarak düşer- cesine yere çömeldi ve [bu haliyle] aklını oynatmış gibi göründü.

(3) Περδίκκα δὲ τῶν ὅλων ἐπιστάντος, οἱ μὲν τῆς Ἡρακλείας φυγάδες πρὸς τὰ αὐτὰ καὶ τοῦτον παρώξυνον. Διονύσιος δὲ ταῖς ὄμοιάις μεθόδοις χρώμενος ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς πολλούς κινδύνους κατ’ αὐτοῦ συστάντας πάντας διέδρασεν. Άλλ’ ὁ μὲν Περδίκκας ὑπὸ τῶν ἀρχομένων μοχθηρὸς γεγονὼς ἀνήρηται, καὶ αἱ τῶν φυγάδων ἐλπίδες ἐσβέννυντο· Διονυσίω δὲ πανταχόθεν τὰ πράγματα πρὸς τὸ εύδαιμονέστερον μετεβάλοντο. (4) Ἡ δὲ πλείστη ὢπῃ τῆς εύδαιμονίας ὡς δεύτερος αὐτῷ κατέστη γάμος. Ἡγάγετο μὲν γὰρ Ἀμαστριν· αὕτη δὲ ἦν Ὁξάθρου θυγάτηρ· ἀδελφὸς δὲ ἦν οὗτος Δαρείου, ὃν καθελὼν Ἀλέξανδρος Στάτειραν τὴν αὐτοῦ θυγατέρα γυναῖκα ἡγάγετο, ὡς εἶναι τὰς γυναῖκας ἀλλήλαις ἀνεψιὰς, ἔχειν δέ τι πρὸς ἑαυτὰς καὶ φίλτρον ἔξαιρετον, ὃ τὸ συντρόφους ὑπάρξαι ταύταις ἐνέφυσεν. (5) Άλλὰ ταύτην τὴν Ἀμαστριν Κρατέρω (τῶν φιλοιουμένων ἦν οὗτος ὡς μάλιστα) συναρμόζει· Ἀλεξάνδρου δὲ ἔξ αὐτῶν ἀποπτάντος καὶ Κρατέρου πρὸς Φίλαν τὴν Ἀντιπάτρου ἀποκλίναντος, γνώμη τοῦ λιπόντος Διονυσίω ἡ Ἀμαστρις συνοικίζεται. (6) Ἐξ οὗ ἐπὶ μέγα ἡ ἀρχὴ αὐτῷ διήρθη πλούτου τε περιβολῇ τῇ διὰ τῆς ἐπιγαμίας προστεθείσῃ καὶ ἴδιᾳ φιλοκαλίᾳ. Καὶ γὰρ καὶ τὴν τοῦ Διονυσίου πᾶσαν ἐπισκευὴν τοῦ Σικελίας τυραννήσαντος αὐτὸν ἐπῆλθε ἔξωνήσασθαι, τῆς ἀρχῆς ἐκείνου διαφθαρείσης. (7) Οὐ ταῦτα δὲ μόνον αὐτῷ τὴν ἀρχὴν ἐπεκράτυνεν, ἀλλὰ καὶ εὔπραγία καὶ εὔνοια τῶν ὑπηκόων, καὶ πολλῶν ὧν οὐκ ἐκράτει πρότερον ἡ κυριότης. Καὶ Ἀντιγόνω δὲ τὴν Ἀσίαν κατέχοντι λαμπρῶς συμμαχήσας, ὅποτε τὴν Κύπρον ἐποιούρκει, τὸν ἀδελφοῦ Πτολεμαῖον (στρατηγὸς δὲ οὗτος ἦν τῶν περὶ τὸν Ἑλλήσποντον) φιλοτιμίας ἀμοιβὴν εὔρατο παρ’ Ἀντιγόνῳ γαμβρὸν λαβεῖν ἐπὶ θυγατρὶ· ἡ δὲ παῖς ἐκ προτέρων ἦν αὐτῷ γεγενημένη γάμιων. Οὕτω γοῦν εἰς μέγα δόξης ἀνελθών, καὶ τὸν τύραννον ἀπαξιώσας, τὸ βασιλέως ἀντέλαβεν ὅνομα. (8) Φόβων δὲ καὶ φροντίδων ἐλευθεριάσας, καὶ ταῖς καθημεριναῖς τρυφαῖς ἐνδιαιτηθεὶς, ἔξωγκωθη τε τὸ σῶμα καὶ τοῦ κατὰ φύσιν πολὺ πλέον ἐλιπάνθη. Ὅφελόν τοι μόνον περὶ τὴν ἀρχὴν ἡ φύσις εἶχεν, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὰν ἀφυπνώσειε, βελόναις μακραῖς τὸ σῶμα διαπειρόμενος (τοῦτο γὰρ ἄκος μόνον τοῦ κάρου καὶ τῆς ἀναισθησίας ὑπελείπετο) μόλις τῆς κατὰ τὸν ὑπνὸν καταφορᾶς ἔξανίστατο.

(3) Perdikkas'ın bütün gücü ele geçirmesinin ardından, Herakleia Pontikeli sürgünler bu şeylere karşı onu teşvik ettiler. Dionysios ise, kritik durumdan benzer metotlara başvurarak kendisinin arkasından iş çeviren herkesten ve birçok tehlikelerden kurtuldu. Fakat kötü bir durumda olan Perdikkas kendi adamları tarafından öldürülü ve sürgünlerin umutları da söndü; Dionysios için ise, gidişat her şekilde daha iyiye döndü. (4) Dionysios mutluluğunun en yüksek dönüm noktasına ise, ikinci evliliğinde ulaştı. Zira Amastris ile evlenmişti ve o Oksathres'in kızıydı. Oksathres ise, İskender'in Pers tahtından indirdiği ve kızı Stateira ile evlendiği Dareios'un kardeşiyydi. Bu iki kadın kuzen oldukları ve birlikte büyündükleri için birbirlerine söz edilmeye değercek kadar düşkündüler. (5) Ancak bu Amastris'i -İskender- Krateros ile (o gerçekten de İskender'in en yakın dostlarından biriydi) evlendirdi. İskender öldükten sonra, Krateros, Antipatros'un kızı Phila'ya-doneunce, Amastris kendisini terk etmiş olan eski eşinin onayıyla Dionysios ile evlendi. (6) Dionysios o andan itibaren, evliliğinin vasıtasiyla elde etmiş olduğu şeyiz ve kişisel gösteriş aşkıyla, hakimiyeti açısından zenginliğinin doruguuna ulaştı. Nitekim Sicilya'nın tiranlığını yapmış olan Dionysios'un, iktidarı yıkıldıktan sonra, onun bütün krali donanımını satın almayı o başardı. (7) Sadece bu şeylerle yönetimini güçlendirmede; fakat aynı zamanda hem kendisine tâbi olanların hem de daha önceleri kendisinin egemenliği altında olmayan birçoklarının başarısı ve iyi niyetiyle hakimiyetini sağlamıştı. Ayrıca Asya'yı yöneten Antigonos'a ise, Kıbrıs'ı kuşatıryken etkili bir şekilde yardım etmesi sayesinde Antigonos'un yeğeni (o Hellespontos civarındaki kuvvetlerin generali idi) Ptolemaios'u, kendisinin bir önceki evliliğinden olma kızına damat yapmak suretiyle; hak ettiği karşılığı buldu. En azından böylelikle büyük bir üne kavuşunca, tiran unvanını küçümseyerek, onun yerine sadece kral sözcüğünü kabul etti. (8) Şimdi bütün korkularından ve endişelerinden kurtulmuş olduğundan, kendini şatafat içinde geçen günlere adadığı için, şişmanladı ve doğasına aykırı bir şekilde davul gibi şitti. Bu şekilde sadece kenti dikkatsiz bir şekilde yönetmiyordu; fakat aynı zamanda uykudan uyanabilsin diye, vücuduna büyük şişler batırılarak (çünkü sadece bu şekilde uyuşukluktan ve bilincsiz halinden kurtulabiliyordu) tam yeniden uykuya dalacakken kaldırılıyordu.

(9) Τεκνωσάμενος δὲ γ παῖδας ἐκ τῆς Ἀμάστριος, Κλέαρχον, Ὁξάθρην καὶ θυγατέρα ὄμώνυμον τῇ μητρὶ, μέλλων τελευτᾶν ταύτην τε τῶν ὅλων δέσποιναν καταλιμπάνει καὶ τῶν παίδων κομιδῇ νηπίων ὄντων σύν τισιν ἐτέροις ἐπίτροπον, βιοὺς μὲν ἔτη ε καὶ ν, ὃν ἐπὶ ἀρχῇ λέγνωρίζετο, πραότατος ἐν αὐτῇ, ὡς εἴρηται, γεγονώς καὶ τὸ Χρηστὸς ἐπίκλησιν ἐκ τῶν ήθῶν ἐνεγκάμενος, καὶ πολὺν πόθον τοῖς ὑπὸ χεῖρα καὶ πένθος λιπών. (10) Οὐδὲν δὲ ἦττον καὶ μετὰ τὴν ἑκείνου ἔξ ἀνθρώπων ἀναχώρησιν τὰ τῆς πόλεως πρὸς εὔδαιμονίαν ἐφέρετο, Ἀντιγόνου τῶν τε παίδων Διονυσίου καὶ τῶν πολιτῶν οὐ παρέργως προνοοουμένου. Ἐκείνου δὲ πρὸς ἔτερα τὰς φροντίδας τρεψαμένου, Λυσίμαχος πάλιν τῶν περὶ Ἡράκλειαν καὶ τῶν παίδων ἐπεμελεῖτο, ὃς καὶ Ἀμαστριν ποιεῖται γυναικα, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν λίαν ἔστερες, πραγμάτων δὲ αὐτῷ προσπεσόντων, αὐτὴν μὲν ἐν Ἡρακλείᾳ λείπει, αὐτὸς δ' εἶχετο τῶν ἐπειγόντων. Εἰς Σάρδεις δὲ μετ' οὐ πολὺν χρόνον, τῶν πολλῶν πόνων ἥρασας, μετεπέμψατο ταύτην, καὶ ἔστεργεν ὁμοίως. "Υστερον δὲ πρὸς τὴν θυγατέρα Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου (Ἀρσινόη δὲ ἦν τὸ ὄνομα) τὸν ἔρωτα μεταθεὶς, διαζυγήναι τὴν Ἀμαστριν αύτοῦ παρέσχεν αἵτιαν, καὶ καταλιποῦσαν τοῦτον καταλαβεῖν τὴν Ἡράκλειαν. Ἐγείρει δὲ αὕτη παραγενόμενη καὶ συνοικίζει πόλιν Ἀμαστριν.

## V

Κλέαρχος δὲ ἀνδρωθεὶς ἥδη τῆς τε πόλεως ἥρχε, καὶ πολέμοις οὐκ ὀλίγοις, τὰ μὲν συμμαχῶν ἄλλοις, τὰ δὲ καὶ τοῖς ἐπιφερομένοις αὐτῷ, ἔξητάζετο ἐν οἷς καὶ κατὰ Γετῶν Λυσιμάχῳ συστρατεύόμενος ἐάλω τε σύν αὐτῷ, καὶ ἀνεθέντος τῆς αίχμαλωσίας ἑκείνου, καὶ αὐτὸς ὑστερον τῇ Λυσιμάχου προνοίᾳ ἀφίετο. (2) Οὗτος ὁ Κλέαρχος ἅμα τῷ ἀδελφῷ τῆς ἀρχῆς καταστάντες διάδοχοι, πρὸς μὲν ἡμερότητα καὶ χρηστότητα πολὺ τοῦ πατρὸς ἐλάττους τοῖς ὑπηκόοις ἀπέβησαν, εἰς ἔκθεσμον δὲ καὶ μιαρώτατον ἔργον ἔξεπεσον· τὴν γὰρ μητέρα, μηδὲν περὶ αὐτοὺς μέγα πλημμελήσασαν, μηχανῇ δεινῇ καὶ κακουργίᾳ ἐπιβᾶσαν νηὸς θαλάσσῃ ἀποπνιγῆναι κατειργάσαντο.

(9) Amastris'ten, annesiyle aynı ismi taşıyan bir kızı ile Klearkhos ve Oksathres adlı üç çocuğu oldu. Ölmek üzereyken her şeyin yönetimini ve diğer başkalarıyla birlikte halen küçük olan çocukların velayetini karısı Amastris'e bıraktı. Elli beş yıl yaşadı ve yaklaşık otuz yıl iktidarda kaldı. Son derece ilimli biri olduğundan ve karakterinden ötürü 'iyi' lakabını taşıdığını; ayrıca ölümünden sonra, hakimiyeti altındaki insanları derin bir üzüntü ve kedere boğduğu rivayet edilir. (10) Gene de hiçbir şey sekteye uğramadı ve kendisinin yaşamdan ayrılmadan sonra bile kentin gelişimi devam etti; zira Antigonos hem Dionysios'un çocuklarıyla hem de vatandaşlarla özenli bir şekilde ilgileniyordu. Fakat Antigonos'un kendisini ilgilendiren diğer meselelere yönelikmesinden sonra, Lysimakhos yeniden Herakleia civarındaki işlerle ve Amastris'in çocuklarıyla alakadar oldu ve hatta dul kraliçeyi karısı yaptı. Evliliğinin başından itibaren Amastris'e fazlasıyla düşkündü; ancak olaylar onu gerekli kılınca, kraliçeyi Herakleia'da bıraktı, kendisi ise ivedilik arz eden işleriyle ilgilenmek üzere yola koyuldu. Lysimakhos kendisini rahatsız eden tehlikelerin büyük kısmını yataştırdıktan kısa süre sonra, Amastris'i Sardeis'e çağırdı ve kraliçeye aynı derecede düşkünlük gösterdi. Ama sonraları Ptolemaios Philadelphos'un Arsinoe adlı kızına da benzer arzu duyması, Amastris'in kendisinden boşanmasına neden oldu. Amastris, Lysimakhos'u terk ettikten sonra Herakleia'nın kontrolünü ele geçirdi. Kente geri dönünce onu tekrar ayağa kaldırdı ve *synoikismos* ile Amastris'i kurdu.

## V

Amastris'in oğullarından Klearkhos yetişkin bir erkek olduktan sonra kenti yönnetti ve bazen başkalarıyla ittifak kurarak bazen de kendisine saldıranlara karşı birçok savaşla kendini kanıtladı. Bu çarışmalardan birinde Geta'lara karşı Lysimakhos ile beraber sefer düzenlerken onunla birlikte esir düştü ve Lysimakhos'un tutsaklıktan kurtulmasının ardından, kısa süre sonra onun yardımıyla kendisi de serbest bırakıldı. (2) Bu Klearkhos annesinin ardından kardeşiyle birlikte, kentin yönetimini üstlenince, egemenlikleri altındaki halka karşı babalarından çok daha gaddar ve daha az yardımseverliğe sahip olduklarını kanıtladılar. Kanun dışı davranışlarının yanı sıra son derece canice bir iş yaptılar; zira anneleri Amastris, kendilerine karşı büyük bir suç işlememiş olmasına karşın, korkunç hile ve kötüülkle bir geminin güvertesindeyken onu denizde boğdurttular.

## VI

Δι' ḥν αίτιαν καὶ Λυσίμαχος ὁ πολλάκις ḥρθεὶς (Μακεδονίας δὲ ἐβασίλευεν), εἰ καὶ τὴν Ἀμαστριν διὰ τὴν συνάφειαν Ἀρσινόης λιπεῖν αὐτὸν παρεσκευάσατο, ἀλλ' οὖν τοῦ τε προτέρου πόθου φέρων ἐν ἐαυτῷ τὸ ἐμπύρευμα, καὶ τὸ μυσαρὸν καὶ ὡμὸν τῆς πράξεως οὐκ ἀνασχετὸν ποιούμενος, στεγανώτατα μὲν τὴν αὐτοῦ κατεῖχεν ἔνδον γνώμην, τὴν ἀρχαίαν δὲ φιλίαν πρὸς τοὺς περὶ Κλέαρχον τῷ σχήματι ἐπιδεικνύς, διὰ πολλῶν τε μηχανῶν καὶ τῶν τοῦ λανθάνειν στρατηγημάτων (κρύψαι γὰρ τὸ βουλόμενον δεινότατος ἀνθρώπων γεγονέναι λέγεται) ἐν Ἡρακλείᾳ μὲν ὡς ἐπὶ τῷ τῶν δεχομένων συνοίσοντι παραγίνεται, πατρὸς δὲ στοργὴν τῷ προσωπείῳ τοῦ περὶ Κλέαρχον προβαλλόμενος, ἀναιρεῖ μὲν τοὺς μητροκτόνους, πρῶτον μὲν Κλέαρχον, εἴτα καὶ Ὁξάθρην, μητρικῆς ἀπαιτήσας μιαιφονίας δίκας· καὶ τὴν πόλιν ποιησάμενος ὑπὸ τὴν πρόνοιαν τὴν αὐτοῦ, καὶ τὰ πολλὰ δὲ λαφυραγωγήσας ὃν ἡ τυραννίς ἡθροίκει χρημάτων, ἄδειάν τε δοὺς δημοκρατεῖσθαι τοὺς πολίτας, οὐ ἔφίεντο, πρὸς τὴν ἴδιαν βασιλείαν ἐστέλλετο.

## VII

Λυσίμαχος δὲ τὴν ἴδιαν ἀρχὴν καταλαβὼν, δι' ἐπαίνων μὲν τὴν Ἀμαστριν εἶχεν, ἔθαυμαζε δὲ αὐτῆς τούς τε τρόπους καὶ τὴν ἀρχὴν, πρὸς ὅγκον καὶ μέγεθος καὶ ἰσχὺν ὡς ἐκρατύνατο, ἔξαιρων μὲν τὴν Ἡράκλειαν, μέρος δὲ τῶν ἐπαίνων καὶ τὴν Τίον καὶ τὴν Ἀμαστριν, ḥν ἐπώνυμον ἥγειρεν ἐκείνη, ποιούμενος. (2) Καὶ ταῦτα λέγων τὴν Ἀρσινόην ἡρέθιζε δεσπότιν τῶν ἐπαινουμένων γενέσθαι· ἡ δὲ ἐδεῖτο τυχεῖν ὃν ἐπόθει. Καὶ ὁ Λυσίμαχος σεμνύνων τὸ δῶρον, κατ' ἀρχὰς μὲν οὐ προσίετο· ἐκλιπαρθεὶς δὲ χρόνῳ παρέσχεν. Ἡν γὰρ δεινὴ περιελθεῖν ἡ Ἀρσινόη, καὶ τὸ γῆρας ἥδη Λυσίμαχον παρεῖχεν εὔεπιχείρητον. (3) Δεξαμένη δ' οὖν ἡ Ἀρσινόη τῆς Ἡρακλείας τὴν ἀρχὴν, πέμπει τὸν Κυμαῖον Ἡρακλείδην, ἄνδρα μὲν εὗνουν αὐτῇ, ἀπότομον δὲ ἄλλως καὶ δεινὸν ἐν βουλευμάτων ἐντρεχείᾳ καὶ ὄξύτητι· ὁ δὲ τῆς Ἡρακλείας ἐπιβάς, τά τε ἄλλα σφόδρα ἐπιστρόφως τῶν πραγμάτων ἐξηγεῖτο, καὶ πολλοὺς αἰτίαις ὑποβάλλων τῶν πολιτῶν οὐκ ἐλάπτους ἐτιμωρεῖτο, ὡς πάλιν ἀποβαλεῖν αὐτοὺς τὴν μόλις ἐπιφανεῖσαν εύδαιμονίαν.

**VI**

Bu sebepten ötürü ve daha önce birçok kez sözü edildiği üzere Lysimakhos'un (Makedonya'nın kraliydi) Arsinoe ile olan ilişkisi Amastris'in kendisini terk etmesine neden olmuştu. Gene de kraliçeye karşı eskiden taşıdığı arzudan ötürü öfkeye kapılıp, bu tiksindirici ve acımasız davranışa katlanmak istemedi. Kendisinin ailevi düşüncesini çok dikkatli bir şekilde gizli tuttu. Klearkhos'a ve çevresindekilere karşı eski dostluğunu aynı şekilde devam ettirdi. Kimseye hissettirmeden giriştiği birçok hilelerin ve planların sayesinde (zira niyetini gizlemek konusunda insanların en beceriklisi olduğu söylenir) sanki bu durumu onaylayanlarla aynı fikirdeymiş gibi Herakleia'ya yanlarına geldi. Klearkhos'un çevresindekilere baba şefkatini yansitan maskesini atıp, ana katillerini öldürdü. Önce Klearkhos'a daha sonra da Oksathres'e annelerini öldürmenin cezasını ödetti. Kenti öngörüşyle düzelte, tıranların toplamış oldukları hazineleerin büyük bir kısmını ganimet olarak yanında götürdü. Vatandaşların ise arzu ettikleri demokrasiyi hiçbir şeyden korkmadan kurmalarına izin verdi, ardından kendi krallığına doğru yola çıktı.

**VII**

Lysimakhos ise, Herakleia'yi kendi hakimiyeti altına aldıktan sonra, iyi taraflarından dolayı birçok bakımından övdüğü Amastris'i de ele geçirdi. Kentin konumuna ve yönetim biçimine hayran kaldı, bu şekilde kentin büyülüğu, önemi ve gücü artırılmıştı. Herakleia'ya ise, özel onur payesi vermesine rağmen övgülerin çoğu Tieion ve Amastris'i kapsadı, ki o kenti kraliçe kendi ismine izafeten bir araya getirerek kurmuştu. (2) Ancak bu şeyleri söylediği için Arsinoe'nin övülen yerlerin hakimi olmak sevdasına düşmesine neden oldu: kraliçe arzuladığı şeylerin kendisine bahsedilmesini istedi. Lysimakhos başlangıcta bu armağanı gereğinden çok büyük bularak reddetti; ama Arsinoe zamanla ısrarlarına devam edince kabul etti. Zira akıllı Arsinoe bu isteğinden vazgeçmediği ve artık yaşlılık Lysimakhos'u yumuşattığı için kraliçeye izin verdi. (3) Bu şekilde Herakleia'nın kontrolünü ele geçirmiş olan Arsinoe, kendisine karşı iyi niyetler besleyen, aslında yasal çözümlemelerinde yeteneklilik ve kesinlik bakımından acımasız ve korkunç bir adam olan Kymeli Herakleides'i oraya gönderdi. Herakleides, Herakleia'ya geldikten sonra kentin meseleleriyle tam anlamıyla çok sert şekilde ilgilendi ve birçoklarını suçlamalarla itham ederek vatandaşların büyük bölümünü, onların daha önceden bir dereceye kadar tezahür etmiş olan gönençlerini tekrar kaybettirecek şekilde cezalandırdı.

### VIII

‘Ο μέντοι Λυσίμαχος περιδρομῇ Ἀρσινόης τὸν ἄριστον τῶν παιδῶν καὶ πρεσβύτερον Ἀγαθοκλέα (έκ προτέρων δὲ φὺς ἦν αὐτῷ γάμων) κατ’ ἀρχὰς μὲν λανθάνοντι φαρμάκῳ, ἐκείνου δὲ κατὰ πρόνοιαν ἔξεμεθέντος, ἀναιδεστάτῃ διαχειρίζεται γνώμῃ· δεσμωτηρίᾳ ἐμβαλῶν κελεύει κατακοπῆναι, ἐπιβουλὴν αὐτῷ καταψευσάμενος. ‘Ο δὲ Πτολεμαῖος, ὃς αὐτόχειρ τοῦ μιάσματος ἐγεγόνει, ἀδελφὸς ἦν Ἀρσινόης, καὶ ἐπώνυμον διὰ τὴν σκαιότητα καὶ ἀπόνοιαν τὸν κεραυνὸν ἔφερεν. (2) Ὁ τοίνυν Λυσίμαχος διὰ τὴν παιδοκτονίαν μῖσός τε δίκαιον παρὰ τῶν ὑπηκόων ἐλάμβανε, καὶ Σέλευκος ταῦτα πυθόμενος, καὶ ὡς εὔχερές εἶη τοῦτον παραλῦσαι τῆς ἀρχῆς τῶν πόλεων ἀφεσταμένων αὐτοῦ, μάχην συνάπτει πρὸς αὐτόν. Καὶ πίπτει ἐν τῷ πολέμῳ Λυσίμαχος παλτῷ βληθείς· ὁ δὲ βαλὼν ἀνήρ Ἡρακλεώτης ἦν, ὄνομα Μαλάκων, ὑπὸ Σελεύκῳ ταττόμενος. Πεσόντος δὲ, ἡ τούτου ἀρχὴ προσχωρήσασα τῇ τοῦ Σελεύκου μέρος κατέστη.

Αλλ’ ἐνταῦθα μὲν καὶ τὸ Ἱβ τῆς Μέμνονος ἴστορίας λήγει.

### {ΕΚ ΤΟΥΤΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΒΙΒΛΙΟΥ}

### IX

Ἐν δὲ τῷ ἵγει τοὺς Ἡρακλεώτας λέγει πυθομένους τὴν ἀναίρεσιν τοῦ Λυσιμάχου καὶ ὡς εἴη ὁ τοῦτον ἀπεκτονώς Ἡρακλεώτης, τάς τε γνώμας ἀναρρώννυσθαι καὶ πρὸς τὸν τῆς ἐλευθερίας ἀνδραγαθίζεσθαι πόθον, ἦν δ καὶ πᾶς τεσσιν ὑπό τε τῶν ἐμφυλίων τυράννων καὶ μετ’ ἐκείνους ὑπὸ Λυσιμάχου ἀφήρηντο. (2) Προσῆλθον οὖν πρότερον Ἡρακλείδῃ, πείθοντες αὐτὸν μὲν ἐκχωρεῖν τῆς πόλεως, ούκ ἀπαθῆ κακῶν μόνον ἀλλὰ καὶ λαμπροῖς δώροις ἐφοδιαζόμενον, ἐφ’ ὧν τὴν ἐλευθερίαν ἐκείνους ἀναλαβεῖν. (3) Ὡς δὲ οὐ μόνον ούκ ἐπειθον, ἀλλὰ καὶ εἰς ὄργὴν ἐκπεσόντα εἶδον καὶ τινας αὐτῶν καὶ τιμωρίαις ὑπάγοντα, συνθήκας θέμενοι πρὸς τοὺς φρουράρχους οἱ πολῖται, αἱ τὴν τε ἴσοπολιτείαν αὐτοῖς ἔνεμον καὶ τοὺς μισθοὺς λαβεῖν ὥν ἐστέρηντο, συλλαμβάνουσι τὸν Ἡρακλείδην καὶ φυλαττόμενον εἶχον ἐπὶ χρόνον.

## VIII

Lysimakhos, Arsinoe'in kıskırtmasıyla çocukların en büyüğü ve en erdemli Agathokles'i (kendisinin bir önceki evliliğinden olma çocuğu) başlangıçta fark ettirmeden zehirle ortadan kaldırmayı denedi; ama onun öngörüsü sayesinde bu durumun farkına varıp zehri kusmasının ardından, son derece münaşebetsiz bir fikre yöneldi; Agathokles'i uydurma bir suçla itham edip hapse attıktan sonra, başının vurulmasını emretti. Arsinoe'nin kardeşi Ptolemaios da, yakın akrabası tarafından işlenen cinayetle lekenmiş oldu; zaten Ptolemaios anlaşılması son derece zor bir insan olması ve pervasızlığı nedeniyle "κεραυνός" şimşek lakabını taşıyordu. (2) Lysimakhos, Agathokles'i bu şekilde öldürdüğü için, haklı olarak kendisine bağlı olanların nefretini kazandı. Seleukos bu olanları sorup soruşturarak öğrenince ve hali hazırda Lysimakhos'un yönetimine karşı kentler ayaklanmışken, krallığına son vermenin kolay olduğunu düşünerek, ona karşı savaşa girdi. Lysimakhos savaşta bir mızrakla vurularak öldü; bu mızrağı fırlatan kişi, Seleukos'un saflarında savaşan Malakon adlı bir Herakleialiydi. Lysimakhos'un ölümünden sonra ise, krallığı Seleukos'un imparatorluğuyla birleşip onun bir parçası oldu.

Memnon tarihinin on ikinci kitabı burada son bulur.

### {ON ÜÇÜNCÜ VE ON DÖRDÜNCÜ KİTAPTAN}

## IX

On üçüncü kitapta [Memnon], Herakleialıların Lysimakhos'un katledildiğini ve bu cinayetin Herakleialı biri tarafından nasıl işlendiğini öğrenmelerinden sonra kendilerine olan güvenlerini geri kazandıklarını ve bağımsızlıklarını elde etmek yönünde cesurca davranışlarını anlatır. Zira özgürlükleri seksen dört yıl önce kendi aralarından çikan tıranlar ve onlardan sonra da Lysimakhos tarafından elliinden alınmıştı. (2) Bu yüzden onun tarafından bağımsızlığın kendilerine geri verilmesi koşuluyla, ondan sadece herhangi bir kötülükten zarar görmeksinin değil; bilakis yolculuk için gerekli görkemliarmağanlarla birlikte kenti terk etmesini istemek için ilk olarak Herakleides'e gittiler. (3) Yalnız onu ikna edemediler; fakat aynı zamanda öfkeye kapılarak içlerinden bazılarını cezalandırmak için gönderdiğini gördüler; bu yüzden vatandaşlar garnizon komutanlarıyla onlara vatandaşlık hakkı dağıtılaceği ve daha önceden alamadıkları ücretleri de alacakları hususunda anlaşmaya vararak Herakleides'i yakaladılar ve bir süreliğine hapse attılar.

Ἐκεῖθεν λαμπρὰς ἀδείας λαβόντες τῆς τε ἀκροπόλεως μέχρις ἐδάφου τὰ τείχη κατέβαλον, καὶ πρὸς Σέλευκον διεπρεσβεύοντο, τῆς πόλεως ἐπιμελητὴν προστησάμενοι Φώκριτον.

## X

Ζιποίτης δὲ ὁ Βιθυνῶν ἐπάρχων, ἔχθρῶς ἔχων Ἡρακλεώταις πρότερον μὲν διὰ Λυσίμαχον, τότε δὲ διὰ Σέλευκον (διάφορος γὰρ ἦν ἐκατέρω), τὴν κατ' αὐτῶν ἐπιδρομὴν, ἕργα κακώσεως ἀποδεικνὺς, ἐποιεῖτο. Οὐ μὴν οὐδὲ τὸ αὐτοῦ στράτευμα κακῶν ἀπαθεῖς ἐπραττον, ἐπασχον δὲ καὶ αὐτοὶ ὧν ἔδρων οὐ κατὰ πολὺ ἀνεκτότερα.

## XI

Ἐν τούτῳ δὲ Σέλευκος Ἀφροδίσιον πέμπει διοικητὴν εἰς τε τὰς ἐν Φρυγίᾳ πόλεις καὶ τὰς ὑπερκειμένας τοῦ Πόντου. Ὁ δὲ, διαπραξάμενος ἂ ἐβούλετο καὶ ἐπανιὼν, τῶν μὲν ἄλλων πόλεων ἐν ἐπαίνοις ἦν, Ἡρακλεωτῶν δὲ κατηγόρει μὴ εὔνοϊκῶς ἔχειν τοῖς τοῦ Σελεύκου πράγμασιν. Ὅφ' οὖν Σέλευκος παροξυνθεὶς, τούς τε πρὸς αὐτὸν ἀφικομένους πρέσβεις ἀπειλητικοῖς ἐξεφαύλιζε λόγοις καὶ κατέπληττεν, ἐνὸς τοῦ Χαμαιλέοντος οὐδὲν ὄρρωδήσαντος τὰς ἀπειλὰς, ἀλλὰ φαμένου "Ἡρακλῆς κάρρων, Σέλευκε" (κάρρων δὲ ὁ ἴσχυρότερος παρὰ Δωριεῦσιν). Ὁ δ' οὖν Σέλευκος τὸ μὲν ḥηθὲν οὐ συνῆκεν, ὄργης δ' ὡς εἶχε, καὶ ἀπετρέπετο. Τοῖς δὲ οὕτε τὸ ἀναχωρεῖν οἴκαδε οὕτε τὸ προσμένειν λυσιτελές ἐδόκει. (2) Ταῦτα δὲ Ἡρακλεῶται πυθόμενοι τά τε ἄλλα παρεσκευάζοντο καὶ συμμάχους ἥθροιζον, πρὸς τε Μιθριδάτην τὸν Πόντου βασιλέα διαπρεσβευόμενοι καὶ πρὸς Βυζαντίους καὶ Χαλκηδονίους. (3) Οἱ δὲ περιλεπόμενοι τῶν ἀπὸ Ἡρακλείας φυγάδων, Νύμφιδος, καὶ αὐτοῦ ἐνὸς ὑπάρχοντος τούτων, κάθιδον βουλεύσαντος αὐτοῖς, καὶ ḥαδίαν εἶναι ταύτην ἐπιδεικνύντος, εἰ μηδὲν ὧν οἱ πρόγονοι ἀπεστέρηντο αὐτοὶ φανεῖεν διοχλοῦντες ἀναλήψεσθαι, ἐπεισέν τε σὺν τῷ ḥάστῳ, καὶ τῆς καθόδου ὃν ἐβούλευσε τρόπον γεγενημένης, οἵ τε καταχθέντες καὶ ἡ δεξαμένη πόλις ἐν ὁμοίαις ἡδοναῖς καὶ εύφροσύναις ἀνεστρέφοντο, φιλοφρόνως τῶν ἐν τῇ πόλει τούτους δεξιωσαμένων, καὶ μηδὲν τῶν εἰς αὐτάρκειαν αὐτοῖς συντελούντων παραλελοιπότων.

Ardından hiçbir korku duymadan *akropolis*'in surlarını temellerine kadar yıktılar ve Phokritos'u kentin yöneticisi olarak seçtikten sonra, Seleukos'a elçi heyeti gönderdiler.

## X

Bithynialıların hükümdarı Zipoites, önceleri Lysimakhos, daha sonraları ise, Seleukos nedeniyle Herakleialılara karşı düşmanca bir tutuma sahip olduğundan (zira her ikisine de aynı derecede düşmanlık besliyordu), onların topraklarına anı bir saldırısı düzenleyip kötü işler gerçekleştirdi. Ancak yalnız kendi ordusu yaptıkları kötülüklerin aynısına katlanmakla kalmadı, aynı zamanda onlar da yaptıkları şeyler kadar çok acı çektiler.

## XI

Bu sırada Seleukos, yöneticisi Aphrodisios'u Phrygia kentlerine ve Pontos'un üst kısımlarına doğru gönderir. Aphrodisios, görevlerini başarıyla tamamlamak istiyordu ve memnuniyetle diğer kentlere onurlar bahşetti, Herakleialıları ise Seleukos'un işlerine karşı iyi niyete sahip olmadıkları gerekçesiyle suçladı. Aphrodisios tarafından Herakleialılara karşı doldurulmuş olan Seleukos, kendisiyle görüşmeye gelmiş olan elçileri tehditlerle dolu sözleriyle hor gördü ve onları hayretler içinde bıraktı; ancak Khamailon adlı bir elçi bu tehditlerden korkmayıp, "Ey Seleukos!, Herakles karron'dur" dedi, (*karron* sözcüğü ise, Dor diyalektinde 'daha güçlü' anlamındadır). Bunun üzerine Seleukos toplantıyi kesti; zira öfkeliydi ve onlara sırtını döndü. Elçiler için ne eve geri dönmek ne de orada biraz daha kalmak avantajlı göründü. (2) Herakleialılar bu şeyleri sorup soruşturarak öğrenince, gerekli -savaş- hazırlıkları yaptılar ve ayrıca hem Pontos kralı Mithradates'e hem de Byzantionlulara ve Kalkhedonlulara elçiler göndererek kendilerine müttefikler topladılar. (3) O zaman Herakleia'dan sürgüne gönderilenlerin arasından Nymp his, kendisi bir başlangıç yapıp, geride kalanları kentlerine geri dönmeye teşvik ederek; eğer kendilerinin ailelerinin ellerinden alınmış olan mal/ mülklerinin onlara bırakılması için sorun yaratmayacaklarını gösterirlerse, bu durumun gayet kolay olduğunu sergileyince, diğer sürgünleri kolaylıkla ikna etti ve önceden tahmin edildiği üzere geri dönmeye karar verdiler. Sürgünden geri dönmüş olanları, kent kabul edince aynı derecede sevinç ve memnuniyetle vatanlarına geldiler, kente halk sürgünleri dostane şekilde karşıladıktan sonra, onların gerekli ihtiyaçlarını tamamlamak için hiçbir şeyi eksik bırakmadılar.

Καὶ οἱ Ἡρακλεῶται τὸν εἰρημένον τρόπον τῆς παλαιᾶς εύγενείας τε καὶ πολιτείας ἐπελαμβάνοντο.

## XII

Σέλευκος δὲ τοῖς κατωρθωμένοις κατὰ Λυσιμάχου ἐπαρθεὶς, εἰς τὴν Μακεδονίαν διαβαίνειν ὥρμητο, πόθον ἔχων τῆς πατρίδος, ἐξ ἣς σὺν Ἀλεξάνδρῳ ἐστρατεύετο, κάκει τοῦ βίου τὸ λεῖπον διανῦσαι, γηραιὸς ἥδη ὄν, διανοούμενος, τὴν δὲ Ἀσίαν Ἀντιόχῳ παραθέσθαι τῷ παιδί. (2) Πτολεμαῖος δὲ ὁ Κεραυνὸς, τῶν Λυσιμάχου πραγμάτων ὑπὸ Σελεύκῳ γεγενημένων, καὶ αὐτὸς ὑπ' αὐτὸν ἐτέλει, οὐχ ὡς αἰχμάλωτος παρορώμενος, ἀλλ' οἴα δὴ παῖς βασιλέως τιμῆς τε καὶ προνοίας ἀξιούμενος, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὑποσχέσεσι λαμπρυνόμενος, ἃς αὐτῷ Σέλευκος προὔτεινεν, εἰ τελευτήσειεν ὁ γεινάμενος, [αὐτὸν εἰς] τὴν Αἴγυπτον, πατρῷαν οὖσαν ἀρχὴν, καταγαγεῖν. (3) Άλλ' ὁ μὲν τοιαύτης κηδεμονίας ἤξιώτο· κακὸν δὲ ἄρα αἱ εὔεργεσίαι οὐκ ἐβελτίουν. Ἐπιβουλὴν γὰρ συστήσας, προσπεσὼν τὸν εὐεργέτην ἀναιρεῖ, καὶ ἵππου ἐπιβὰς πρὸς Λυσιμαχίαν φεύγει, ἐν ᾧ διάδημα περιθέμενος μετὰ λαμπρᾶς δορυφορίας κατέβαινεν εἰς τὸ στράτευμα, δεχομένων αὐτὸν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης, καὶ βασιλέα καλούντων, οἱ πρότερον Σελεύκῳ ὑπήκουον.

## XIII

Ἀντίγονος δὲ ὁ Δημητρίου τὰ συνενεχθέντα μαθὼν ἐπὶ Μακεδονίαν διαβαίνειν ἐπεχείρει πεζῷ καὶ νηῆτη στρατεύματι, προφθάσαι σπεύδων τὸν Πτολεμαῖον. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος τὰς Λυσιμάχου νῆας ἔχων ἀπήντα καὶ ἀντιπαρετάπετο. (2) Ἡσαν δ' ἐν αὐταῖς ἄλλαι τε καὶ τῆς Ἡρακλείας αἱ μετάπεμπτοι, ἐξήρεις τε καὶ πεντήρεις καὶ ἄφρακτοι, καὶ ὀκτήρης μία ἡ λεοντοφόρος καλουμένη, μεγέθους ἔνεκα καὶ κάλλους ἥκουσα εἰς θαῦμα· ἐν ταύτῃ γὰρ ἐκατὸν μὲν ἄνδρες ἔκαστον στοῦχον ἥρεττον, ὡς ὀκτακοσίους ἐκ θατέρου μέρους γενέσθαι, ἐξ ἐκατέρων δὲ χιλίους καὶ ἐξακοσίους, οἱ δὲ ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων μαχησόμενοι χιλιοὶ καὶ διακόσιοι, καὶ κυβερνῆται δύο.

Ve Herakleialı sürgünler ortak tarzda alınmış bir kararla, eski geleneksel asaletlerine ve vatandaşlık haklarına kavuştular.

## XII

Seleukos ise Lysimakhos'a karşı kazandığı başarılarla heyecana kapılıp, Makedonya'ya varmak için yürüyüse geçti. Zira vatan özlemi çeken kral, memlekettinden İskender'le birlikte sefere çıkmıştı. Artık epey yaşılanmış olduğundan, Asya'nın yönetimini oğlu Antiokhos'a bırakmayı ve yaşamının geri kalanını orada tamamlamayı düşünüyordu. (2) Ptolemaios Keraunos ise, Lysimakhos'un krallığının Seleukos tarafından ele geçirilmesinden sonra, Seleukos'a refakat etti. Kendisine bir tutsak gibi bakılmamasının yanı sıra, bir kral çocuğu olarak hem onura hem de takdire layık bir şekilde her ihtiyacı karşılandı. Ayrıca sadece vaatlerle gurura kapılmamakla kalmadı, Seleukos kendisine; eğer babası ölüse onu Mısır'a, babasına ait krallığın başına geçeceğini ileri sürdü. (3) Ancak [Seleukos'un] kendisine böylesine ilgi göstermesine karşın, bütün bu iyilikler [Keraunos'un] kötü karakterini düzeltmeye yetmedi. Nitekim bir suikast düzenledi, kendisine bu kadar yardım eden adamı [Seleukos'u] aniden saldırararak öldürdü ve atına atlayıp Lysimakheia'ya kaçtı. Orada başına bir taç taktiktan sonra görkemli muhafizin eşliğinde orduya gitti; daha önceki Seleukos'a bağlı olan askerler baskısı yoluyla onu kabul edip kral ilan ettiler.

## XIII

Demetrios'un oğlu Antigonos ise, meydana gelmiş olan şeyleri öğrendikten sonra, Ptolemaios'un planlarını bir an evvel bozmak için kara ve deniz kuvvetleriyle Makedonya üzerine yürüdü. Lysimakhos'un gemilerine sahip olan Ptolemaios ise donanmasını topladı ve (Antigonos'a) karşı savaşmak için harekete geçti. (2) Bu donanmaya Herakleia'dan da bazı gemiler gönderilmişti. Bunların arasında altı sıra kürekli, beş sıra kürekli savaş gemileri ve taşımacılık için kullanılan güvertesiz teknelerin yanı sıra hayranlık uyandırıcı büyülükle ve güzelliğe sahip olması nedeniyle aslan-taşyan olarak adlandırılan sekiz kürekli bir gemi de vardı. Zira, bu geminin her bir kürek sırasında yüz kürekçi bulunuyordu; öyle ki bir kanatta toplam sekiz yüz, her iki kanatta bin altı yüz kürekçi vardı. Geminin güvertesinde ise, savaşmak için bin iki yüz asker konuşlanmış olup, iki dümencisi yer almaktaydı.

(3) Τῆς οὖν συμβολῆς γενομένης, κρατεῖ Πτολεμαῖος τὸ ναυτικὸν τρεψάμενος τοῦ Ἀντίγονου, ἀνδρειότερον τῶν ἄλλων ἀγωνισαμένων αἱ ἡσαν ἐξ Ἡρακλεώτιδος· αὐτῶν δὲ τῶν Ἡρακλεωτίδων τὸ ἔξαιρετον ἔφερεν ἡ λεοντοφόρος ὀκτήρης. Οὕτω κακῶς Ἀντίγονος τῷ στόλῳ πράξας, εἰς τὴν Βοιωτίαν ἀνεχώρησε. Πτολεμαῖος δὲ ἐπὶ Μακεδονίαν διέβη, καὶ βεβαίως ἔσχε τὴν ἀρχήν.

## XIV

Αύτίκα γοῦν τὴν οίκείαν μᾶλλον ἐκφαίνων σκαιότητα, Ἀρσινόην μὲν, ὡς πάτριον τοῦτο τοῖς Αίγυπτίοις, τὴν ἀδελφὴν γαμεῖ, τοὺς ἐκ Λυσιμάχου δὲ παῖδας αὐτῇ γεγεννημένους ἀναιρεῖ. Μεθ' οὓς κάκείνην τῆς βασιλείας ἔξεκήρυξε. Καὶ πολλὰ καὶ παράνομα ἐν δυσὶ διαπραξάμενος ἔτεσι, Γαλατικοῦ μέρους τῆς πατρίδος μεταναστάντος διὰ λιμὸν, καὶ Μακεδονίαν καταλαβόντων καὶ εἰς μάχην αὐτῷ συναψάντων, ἀξίως τῆς ὡμότητος καταστρέφει τὸν βίον, διασπαραχθεὶς ὑπὸ τῶν Γαλατῶν· ζῶν γὰρ ἐλήφθη, τοῦ ἐλέφαντος, ἐν ᾧ ὠχεῖτο, τρωθέντος καὶ καταβαλόντος αὐτόν. Ἀντίγονος δὲ ὁ Δημητρίου, [ὸ] ἡπτηθεὶς τῷ ναυτικῷ, Πτολεμαίου ἀνηρημένου, τὴν Μακεδόνων λαμβάνει ἀρχήν.

## XV

Ο δὲ Σελεύκου Ἀντίοχος πολλοῖς πολέμοις, εἴ καὶ μόλις καὶ ούδε πᾶσαν, ὅμως ἀνασωσάμενος τὴν πατρῷαν ἀρχὴν, πέμπει στρατηγὸν Πατροκλέα σὺν ἐκστρατεύματι εἰς τὴν ἐπιτάδε τοῦ Ταύρου. Ο δὲ Ἐρμογένην προσαιρεῖται τὸ γένος Ασπένδιον, ὃς ἐπὶ τε πόλεις ἄλλας καὶ ἐπὶ τὴν Ἡράκλειαν ὥρμητο εἰσβαλεῖν. Τῶν δὲ Ἡρακλεωτῶν πρὸς αὐτὸν διαπρεσβευσαμένων, τῆς χώρας ἀναχωρεῖ καὶ φιλίαν συντίθεται ἐπὶ τὴν Βιθυνίαν διὰ τῆς Φρυγίας τραπόμενος. Ἐνεδρευθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Βιθυνῶν, διεφθάρη τε αὐτὸς καὶ ἡ σὺν αὐτῷ στρατιὰ, ἀνδρὸς ἕργα τὸ καθ' ἐσαυτὸν εἰς πολεμίους ἀποδειξάμενος.

(3) Bunun üzerine çarpışmalar sırasında, Ptolemaios, Antigonos'un donanmasına üstün gelerek zaferi kazandı. Herakleia'dan gönderilmiş olan gemiler de, diğerlerinden daha cesurca çarpışıkları için ödüle layık görüldüler. Herakleialıların savaş gemilerinin arasından ise, sekiz kurekli aslan-taşıyan ödül aldı. Antigonos bu seferde kötü bir şekilde yenildiği için, Boiotia'ya çekildi. Ptolemaios ise, Makedonya'ya geçti ve bölgenin yönetimini kesin bir şekilde kontrolü altına aldı.

#### XIV

[Ptolemaios] hemen ardından, özellikle akrabalarına karşı uyumsuz bir insan olduğunu açığa vururcasına, (bu Mısırlılar arasında bir gelenektir) kız kardeşi Arsinoe ile evlendi; hatta Lysimakhos'un Arsinoe'den olma çocuklarını öldürdü. Arsinoe'nin çocuklarından kurtulduktan kısa süre sonra kraliçeyi de krallığından sürdü. Bu arada Ptolemaios, Galatların bir kolu kıtlık nedeniyle vatanlarından göç edip Makedonya'yı işgal edinceye ve kendisiyle savaşınca kadar, iki yıl süresince birçok ve yasadışı işler yaptılarından olsa gerek, yaşamı zalimliğine yakışır bir şekilde vücudunun Galatlar tarafından lime lime edilmesiyle son buldu. Zira savaş sırasında bir fili sürüyordu ve hayvan yaralanıp onu sırtından atınca canlı olarak ele geçirilmişti. Böylelikle Ptolemaios'a deniz savaşında yenilmiş olan Demetrios'un oğlu Antigonos, Makedonya'nın yönetimini ele geçiştir.

#### XV

Bu arada Seleukos'un oğlu Antiokhos birçok savaşla her ne kadar ne tam anlaşıyla ne de bütünüyle olmasa da babasının krallığının büyük bir bölümünü ele geçirince, generali Patrokles'i emrine verdiği tam donanımlı birliklerle Tauros Dağları'nın arka kısımlarına doğru gönderdi. Patrokles ise, soyu Aspendoslu bir aileye dayanan Hermogenes'i atadı ve o da Herakleia'yı ve diğer kentleri ele geçirmek için harekete geçti. Hermogenes, Herakleialıların kendisine elçiler göndermesinin ardından onlarla bir dostluk anlaşması imzaladı ve yöreni terk etti ve güzergahını değiştirerek Phrygia içinden Bithynia üzerine yürüdü. Ancak Bithynialılar tarafından pusuya düşürülünce, her ne kadar düşmanlarına karşı cesurca manevralar sergilemişse de hem kendisi hem de ordusu kılıctan geçiıldı.

**XVI**

Διὰ ταῦτα δὴ ἐπιστρατεύειν ἔγνωκότος Ἀντιόχου κατὰ Βιθυνῶν, ὃ τούτων βασιλεὺς Νικομήδης διαπρεσβεύεται πρὸς Ἡράκλειαν συμμαχίαν αἴτῳν, καὶ τυγχάνει τῆς σπουδῆς, ἐν ὁμοίοις καιροῖς καὶ χρείαις τὴν ἀμοιβὴν ὑποσχόμενος. Ἐν τούτῳ δὲ Ἡρακλεῶται τήν τε Κίερον καὶ τὴν Τίον ἀνεσώσαντο καὶ τὴν Θυνίδα γῆν, πολλὰ τῶν χρημάτων δαπανήσαντες· τὴν δὲ Ἀμαστριν (ἥν γὰρ καὶ αὐτὴ μετὰ τῶν ἄλλων ἀφηρημένη) καὶ πολέμῳ καὶ χρήμασι βουληθέντες τέως ἀναλαβεῖν αὐτὴν οὐ κατώρθωσαν, τοῦ κατέχοντος αὐτὴν Εύμενους Ἀριοβαρζάνη τῷ Μιθριδάτου παιδὶ προσίκα μᾶλλον παραδοῦναι ταύτην ἢ παρέχουσι χρήματα τοῖς Ἡρακλεώταις διὰ τὸ τῆς ὄργης ὑπαχθέντος ἀλόγιστον.

**XVII**

Ὑπὸ δὲ τοὺς αύτοὺς χρόνους ἐκδέχεται τοὺς Ἡρακλεώτας ὃ πρὸς Ζιποίτην τὸν Βιθυνὸν πόλεμος, ὃς τῆς Θυνιακῆς ἐπῆρχεν Θράκης. Ἐν ᾧ πολέμῳ πολλοὶ τῶν Ἡρακλεωτῶν γενναίως ἀνδρισάμενοι κατεκόπησαν. Καὶ νικᾶ μὲν κατὰ κράτος ὁ Ζιποίτης, συμμαχίδος δὲ δυνάμεως τοῖς Ἡρακλεώταις ἐπελθούσης, φυγῇ τὴν νίκην καταισχύνει· οἱ δὲ ἡττημένοι τοὺς σφετέρους νεκροὺς ἀδεῶς ἀναλαβόντες καὶ καύσαντες, εἴτα καὶ πάντων κύριοι, περὶ ὅν ἦν ὁ πόλεμος, καταστάντες, καὶ τὰ ὄστα τῶν ἀνηρημένων ἀνακομίσαντες εἰς τὴν πόλιν, ἐπιφανῶς ἐν τῷ τῶν ἀριστέων ἔθαψαν μνήματι.

**XVIII**

Κατὰ δὲ τοὺς αύτοὺς χρόνους Ἀντιόχῳ τῷ Σελεύκου καὶ Ἀντιγόνῳ τῷ Δημητρίου, μεγάλων ἐκατέρωθεν στρατευμάτων ἀντιπαρατατομένων κινεῖται ὃ πόλεμος καὶ χρόνον συχνὸν κατέτριψε· συνεμάχει δὲ τῷ μὲν ὁ τῆς Βιθυνίας βασιλεὺς Νικομήδης, Ἀντιόχῳ δὲ πολλοὶ ἔτεροι. Οὕπω δὲ συρραγεῖς Ἀντιόχος Ἀντιγόνῳ, τὸν πρὸς Νικομήδην χειρίζεται πόλεμον· ὃ δὲ Νικομήδης ἀλλαχόθεν τε δυνάμεις ἀθροίζει, καὶ συμμαχεῖν πρὸς Ἡρακλεώτας διαπρεσβευσάμενος, τριήρεις τρισκαίδεκα συμμάχους λαμβάνει, καὶ λοιπὸν ἀντικαθίσταται τῷ τοῦ Ἀντιόχου στόλῳ. Ἐπὶ χρόνον δέ τινα ἀντικαταστάντες ἀλλήλοις, οὐδέτεροι μάχης ἥρξαν, ἀλλ' ἀπρακτοί διελύθησαν.

**XVI**

Bu olayların sonucunda Antiokhos'un, Bithynialılara karşı sefere çıkmak için hazırlandığını öğrenince, kral Nikomedes kendisiyle müttefik olmaya davet etmeleri için Herakleia'ya elçilerini gönderdi. Onlara benzer kritik zamanlarda ve ihtiyaç hallerinde karşılığını vermeye söz verince, kolayca anlaşma sağlandı. Bu sırada Herakleialılar önemli miktarda para sarf ederek hem Kieros ve Tion hem de Thynia topraklarını yeniden elde ettiler: ancak Amastris'i ise, (zira o kent de diğer kentlerle birlikte kendilerinden alınmıştı) hem savaş hem de para yoluyla istemiş olmalarına karşın o zamana kadar kenti ele geçirmeyi başaramadılar. Zira kenti elinde tutan Eumenes, anlamsız bir öfkeye kapıldığından Herakleialılar kenti para karşılığı vermektense, Amastris'i Mithradates'in oğlu Ariobarzanes'e hedİYE olarak teslim etmeyi tercih etti.

**XVII**

Bu sırada Herakleialılar ile Trakya'daki Thynia'nın yöneticisi olan Bithynialı Zipoites arasında savaş çıktı. Bu savaşta Herakleialıların birçoğu asilce çarpışırlarken kılıçtan geçirildiler. Ve Zipoites güçle galip geldi; ancak, müttefik güçler Herakleialılara yardıma gelince, [Zipoites] kaçarak kazandığı zaferin itibarını zedelemiş oldu. Yenilmiş olmalarına karşın Herakleialılar kendilerine ait ölüleri korukusuzca geri alarak, yaktılar; ardından savaş için gerekli olan her şeyi yerine getirdikten sonra, ölülerin kemiklerini kente getirip, (kentleri için canlarını vermiş bu) en iyi insanların cenaze töreninde, görkemli bir şekilde son görevlerini ifa ettiler.

**XVIII**

Hemen hemen aynı zamanlarda Seleukos'un oğlu Antiokhos ile Demetrios'un oğlu Antigonos, büyük ordularla birbirlerine karşı durunca savaş kızıştı ve uzun süre devam etti. Bithynia'nın kralı Nikomedes, Antigonos'un müttefiki olarak savاشtı. Diğer birçoğu ise, Antiokhos'a müttefik olarak çarpıştılar. Bu yüzden Antiokhos, Antigonos ile savaşmaktan sonra Nikomedes'e savaş ilan etti. Nikomedes ise birçok yerden güçler topladı. Herakleialılarla ittifak yapmak için elçiler yollayınca da, on üç *triereis*'i (üç sıra kürekli savaş gemisi) müttefikleri olarak yanına aldı ve Antiokhos'un donanmasına karşı durdu. Donanmalar bir süre birbirleri karşısında savaş düzende beklemiş olmalarına karşın, her iki taraf da çarpışmaya başlamadı ve hiçbir şey başaramadan geri çekildiler.

## XIX

Ἐπεὶ δὲ Γαλάται πρὸς τὸ Βυζάντιον ἦκον καὶ τὴν πλείστην αὐτῆς ἐδήμωσαν, τῷ πολέμῳ ταπεινωθέντες οἱ ἐν Βυζαντίῳ πέμπουσι πρὸς τοὺς συμμάχους δεόμενοι ὥφελείας. Καὶ παρέσχον μὲν πάντες ὡς εἶχον ἴσχύος, παρέσχον δὲ καὶ οἱ τῆς Ἡρακλείας (τοσοῦτον γὰρ ἢ πρεσβεία ἥτε) χρυσοῦς τετρακισχιλίους. (2) Μετ' οὐ πολὺ δὲ Νικομήδης τοὺς Γαλάτας, οὓς ἡ καταδρομὴ τῶν Βυζαντίων ἐγεγένητο, πολλάκις μὲν ἐπιχειρήσαντας [εἰς] τὴν Ἀσίαν περαιωθῆναι, τοσαυτάκις δὲ ἀποτυχόντας, οὐκ ἀνεχομένων τὴν πρᾶξιν Βυζαντίων, ἐπὶ συνθήκαις ὅμως παρασκευάζει περαιωθῆναι. Αἱ δὲ συνθήκαι· Νικομήδει μὲν καὶ τοῖς ἔκγονοις ἀεὶ φίλα φρονεῖν τοὺς βαρβάρους, καὶ τῆς γνώμης τοῦ Νικομήδους χωρὶς μηδενὶ συμμαχεῖν τῶν πρὸς αὐτοὺς δια-πρεσβευομένων, ἀλλ' εἴναι φίλους μὲν τοῖς φίλοις, πολεμίους δὲ τοῖς οὐ φιλοῦσι, συμμαχεῖν δὲ καὶ Βυζαντίοις, εἴ που δεήσοι, καὶ Τιανοῖς δὲ καὶ Ἡρακλεώταις καὶ Καλχηδονίοις καὶ Κιερανοῖς καὶ τισιν ἐτέροις ἔθνῶν ἄρχουσιν. (3) Ἐπὶ ταύταις μὲν ταῖς συνθήκαις Νικομήδης τὸ Γαλατικὸν πλῆθος εἰς Ἀσίαν διαβιβάζει· ὃν περιφανεῖς μὲν ἐπὶ τῷ ἄρχειν ἐπτακαίδεκα τὸν ἀριθμὸν ἔχον, οἱ δὲ καὶ αὐτῶν τούτων προκεκριμένοι καὶ κορυφαῖοι Λεωννώριος ἥστην καὶ Λουτούριος. (4) Αὕτη τοίνυν τῶν Γαλατῶν ἡ ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διάβασις κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπὶ κακῷ τῶν οἰκητόρων προελθεῖν ἐνομίσθη, τὸ δὲ τέλος ἔδειξεν ἀποκριθὲν πρὸς τὸ συμφέρον. Τῶν γὰρ βασιλέων τῶν πόλεων δημοκρατίαν ἀφελεῖν σπουδαζόντων, αὐτοὶ μᾶλλον ταύτην ἐβεβαίουσιν, ἀντικαθιστάμενοι τοῖς ἐπιτιθεμένοις. (5) Νικομήδης δὲ κατὰ Βιθυνῶν πρῶτον, συμμαχούντων αὐτῷ καὶ τῶν ἐξ Ἡρακλείας, τοὺς βαρβάρους ἔξοπλίσας, τῆς τε χώρας ἐκράτησε καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας κατέκοψε, τὴν ἄλλην λείαν τῶν Γαλατῶν ἐσαυτοῖς διανεμαμένων. Οὗτοι δὲ πολλὴν ἐπελθόντες χώραν αὐθις ἀνεχώρησαν, καὶ τῆς αἰρεθείσης αὐτοῖς ἀπετέμοντο τὴν νῦν Γαλατίαν καλουμένην, εἰς τρεῖς μοίρας ταύτην διανείμαντες, καὶ τοὺς μὲν Τρωγμοὺς ὄνομάσαντες, τοὺς δὲ Τολοστοβογίους, τοὺς δὲ Τεκτόσαγας. Ἐδείμαντο δὲ πόλεις, Τρωγμοὶ μὲν Ἀγκυραν, Τολοστοβόγιοι δὲ Ταβίαν, Τεκτόσαγες δὲ Πισινοῦντα.

**XIX**

Galatlar Byzantium'a geldikleri ve kentin teritoryumunun büyük bir kısmını yağmaladıkları zaman, Byzantium'da savaştan bunalmış olanlar yardım talebinde bulunmak için müttefiklerine elçilerini gönderdiler. Ve bütün müttefikler güçleri ölçüsünde yardımda bulundular; Herakleialılar ise, (zira elçi heyeti bu kadar talep etmişti) dört bin altın verdiler. (2) Bundan kısa süre sonra ise, Nikomedes Byzantionlulara saldırın Galatlarla anlaşma yaptı ve sık sık onları Asya'ya geçirmek için teşebbüste bulunup Byzantionluların bu işe izin vermeme-leri yüzünden birçok kez başarısız olunca, onları karşı tarafa geçirmek için birtakım koşullar hazırladı. Bu anlaşma koşulları uyarınca: Barbarların Nikomedes'i ve onun soyundan gelen kimseleri daima dost olarak desteklemesi ve kendilerine farklı yerlerden elçiler gönderildiği zaman Nikomedes'in izni olmaksızın hiç kimseyle müttefik olmamaları; ancak Nikomedes'in dostlarıyla dost olmaları, düşmanlarıyla ise, dost olmamaları, ayrıca Byzantionlular ile eğer bir yerde de gerekli olursa Tios, Herakleia, Khalkedon ve Kieroslularla ve ayrıca birtakım başka etnik grupların yöneticileriyle müttefik olmaları sağlanmıştır. (3) Bu anlaşma koşulları üzerine Nikomedes büyük miktarda Galatı Asya'ya geçirdi. Galatların yönetimde bulunan onde gelen liderlerin sayısı on yedi idi ve bunların arasından en önemlileri ve başta gelenleri Leonnarios ve Luturios'tu. (4) Bundan başka, başlangıçta Galatların Asya'ya geçiş ve ilerlemelerinin buralarda ikamet eden insanlar için sorun çıkaracağı düşünüldü; fakat bu işin sonunda onların yararına olduğu ortaya çıktı. Zira krallar kentlerdeki demokratik rejimi hızlı bir şekilde kaldırmaya çalıştıkları zaman, kentlere baskı uygulayanları uzaklaştıran Galatlar daha ziyade demokrasiyi güvence altına almiş oldular. (5) Nikomedes ise, Galatları silahlandırdıktan sonra, kendisine Herakleia'dan katılan müttefiklerin yardımıyla hem ülkesinin hakimi oldu hem de orada ikamet edenleri kılıçtan geçirdi. Ganimetin bir bölümü de kendileriyle Galatların arasında paylaşıldı. Ardından yeniden ülkenin büyük bir kısmında ilerleyen Galatlar iç kesimlere çekildiler ve şimdilerde Galatia olarak adlandırılan yeri seçerek kendilere ayırdılar. Burayı üç kısma ayırip, Trokmoi, Tolistobogioi ve Tektosages olarak adlandırılan kabileleriyle yerlestiler. Ankyra kenti Trokmoi; Tabia'yı=Tavion kenti Tolistobogoi; Pessinus kenti ise, Tektosages kavmi tarafından kuruldu-

## XX

Ο δὲ Νικομήδης είς λαμπρὰν εύδαιμονίαν ἀρθεὶς, πόλιν ἐαυτῷ ὄμωνυμον ἀνεγείρει ἀντικρὺ Ἀστακοῦ. Τὴν Ἀστακὸν δὲ Μεγαρέων ὥκησαν ἄποικοι, Ὄλυμπιάδος ἰσταμένης ἦ, Ἀστακὸν ἐπίκλησιν κατὰ χρησμὸν θέμενοι ἀπό τινος τῶν λεγομένων Σπαρτῶν καὶ Γηγενῶν τῶν ἀπογόνων τῶν ἐν Θήβαις, Ἀστακοῦ τὴν κλῆσιν, ἀνδρὸς γενναίου καὶ μεγαλόφρονος. Αὕτη πολλὰς ἐπιθέσεις παρά τε τῶν ὄμορούντων ὑποστᾶσα, καὶ πολέμοις πολλάκις ἐντρυχωθεῖσα, Ἀθηναίων αὐτὴν μετὰ Μεγαρέας ἐπωκηκότων, ἔληξε τε τῶν συμφορῶν καὶ ἐπὶ μέγα δόξης καὶ ἴσχύος ἐγένετο, Δυδαλοῦ τηνικαῦτα τὴν Βιθυνῶν ἀρχὴν ἔχοντος. (2) Οὐ τελευτήσαντος ἀρχεὶ Βοτείρας, ζήσας δὲ καὶ ὁ ἔτη. Τοῦτον διαδέχεται Βᾶς ὁ υἱὸς, ὃς καὶ Κάλαν τὸν Ἀλεξάνδρου στρατηγὸν, καίτοι γε λίαν παρεσκευασμένον πρὸς τὴν μάχην, κατηγωνίσατο, καὶ τῆς Βιθυνίας παρεσκεύασε τοὺς Μακεδόνας ἀποσχέσθαι. Τούτου βίος μὲν ἐγεγόνει ἐτῶν ἄ καὶ ὁ ὡν ἐβασίλευσε ν (3) Οὐ παῖς τῆς ἀρχῆς διάδοχος, Ζιποίτης, λαμπρὸς ἐν πολέμοις γεγονώς, καὶ τοὺς Λυσιμάχου στρατηγοὺς τὸν μὲν ἀνελών, τὸν δὲ ἐπὶ μήκιστον τῆς οίκείας ἀπελάσας ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ Λυσιμάχου, εἴτα καὶ Ἀντιόχου τοῦ παιδὸς Σελεύκου ἐπικρατέστερος γεγονώς, τοῦ τε τῆς Άσίας βασιλεύοντος καὶ τοῦ Μακεδόνων, κτίζει πόλιν ὑπὸ τῷ Λυπερῷ ὄρει, τῇ αὐτοῦ κλήσι τοιόντος. Οὔτος βιοὺς μὲν ἔτη ἔξ καὶ ἐβδομήκοντα, κρατήσας δὲ τῆς ἀρχῆς ὀκτὼ καὶ τεσσαράκοντα, καταλείπει παῖδας τέσσαρας. Τοῦτον ὁ πρεσβύτερος τῶν παίδων Νικομήδης διαδέχεται, τοῖς ἀδελφοῖς ούκ ἀδελφὸς ἀλλὰ δῆμιος γεγονώς. Ἐκρατύνατο μέντοι καὶ οὗτος τὴν Βιθυνῶν ἀρχὴν, μάλιστά γε τοὺς Γαλάτας ἐπὶ τὴν Άσιαν διαπεραιωθῆναι συναράμενος· καὶ πόλιν, ὡς προείρηται, τὴν αὐτοῦ προσηγορίαν ἀνέστησε φέρουσαν.

## XXI

Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον χρόνῳ πόλεμος ἀνερράγη Βυζαντίοις πρὸς Καλατιανοὺς (ἄποικοι δὲ οὗτοι Ἡρακλεωτῶν ἦσαν) καὶ πρὸς Ἰστριανοὺς περὶ Τόμεως τοῦ ἐμπορίου, ὃ τοῖς Καλατιανοῖς ὅμορον ἦν, μονοπώλιον τοῦτο διανοούμενων κατασκευάσαι τῶν Καλατιανῶν. Διεπρεσβεύοντο οὖν πρὸς λεμίων παθόντες ὕστερον είς διαλύσεις ἥλθον, ἀπὸ ταύτης τῆς συμφορᾶς ούκέτι σχεδὸν ἀναλαβεῖν αὐτοὺς δυνηθέντες.

**XX**

Nikomedes ise, artık ihtişamlı bir refaha erişmiş olduğundan, Astakos'un karşısında kendisiyle aynı ismi taşıyan bir kent inşa etti. Astakos ismi bir kehanete göre ortaya atıldığı zaman, Thebai'de aslen Spartalıların soyundan olduğu söylenenlerin arasından soylu ve yüksek fikirli bir insan olan Astakos'u çağırıldı ve Megaralıların kolonistleri Astakos'u on yedinci Olimpiyat'ın başlarında kurdular. Kent komşuları tarafından birçok çarpışmalarla gücünü kaybedip, savaşlarla sık sık yıpratılınca, Dydalses Bithynialıların hakimiyyetin, Atinalıların Megaralıların yanına Astakos'a kolonistler göndermelerinin ardından, [kent] hem kötü talihine bir son verdi hem de büyük bir ün ve güç elde etti. (2) Dydalses'un ölümden sonra, Boteiras başa geçti ve yetmiş altı yıl yaşadı. Ondan sonra, yerine oğlu Bas geldi. Bas, gerçekten savaşa çok iyi bir şekilde hazırlanmış olmasına karşın İskender'in generali Kalas'ı yendi ve Makedonyalıları Bithynia'dan uzak tutmayı başardı. Yetmiş bir yıl yaşadı ve elli bir yıl boyunca hüküm sürdürdü. (3) Ondan sonra, krallığın halefi olarak yerine geçen oğlu Zipoitesavaşlarda parlak başarılar gösterdi. Lysimakhos'un generallerinden birini öldürüp, diğerini ise, krallığının sınırlarından çok uzaklara kadar kovaladı. Önce Makedonyalıların kralı Lysimakhos'u, ardından da Asya'nın kralı Seleukos'un oğlu Antiokhos'u yendikten sonra, Lyperos Dağı'nın yamacında bir kent kurdu ve onu kendi ismiyle adlandırdı. Zipoites yetmiş altı yıl yaşadı ve kırk sekiz yıl hüküm sürdürükten sonra, arasında dört çocuk bıraktı. Onu çocukların arasından en büyüğü Nikomedes takip etti. Kardeşlerine karşı bir ağabey değil de bir cellat oldu. Gene de [Nikomedes] özellikle Galatların Asya'ya geçirilmesini sağlayarak Bithynia Krallığı'ni güçlendirdi ve daha önce de işaret edildiği gibi, kendisinin ismini taşıyan bir kent kurdu.

**XXI**

Kısa süre sonra Byzantionlular ile Kalatsılıler (bunlar ise, Herakleialıların kolonistleriydiler) ile Istroslular arasında savaş başladı. Bir ticaret merkezi olan Tomis, Kalatsılılere sınırdı ve burayı Kalatsılılar tekellerine geçirmeyi düşünüyordu.

Ἡρακλεώτας ἐπὶ συμμαχίᾳ ἐκάτεροι· οἱ δὲ πολεμικὴν μὲν ἡσπὴν οὐδετέρῳ ἔνεμον μέρει, διαιλακτηρίους δὲ ἄνδρας ἐκατέροις ἀπέστελλον, κανὸν ἄπρακτος αὐτῶν ἡ σπουδὴ τότε γέγονε. Πολλὰ δὲ οἱ τῆς Καλατίδος ὑπὸ τῶν πολεμίων παθόντες ὕστερον εἰς διαιλύσεις ἥλθον, ἀπὸ ταύτης τῆς συμφορᾶς οὐκέτι σχεδὸν ἀναλαβεῖν αὐτοὺς δυνηθέντες.

## XXII

Οὐ πολλοῦ δὲ πάνυ ἡσπέντος χρόνου, ὃ τῶν Βιθυνῶν βασιλεὺς Νικομήδης, ἐπεὶ δὲ μὲν ἐκ προτέρων αὐτῷ γάμων γεγονὼς παῖς Ζηῆλας φυγὰς ἦν πρὸς τὸν Ἀρμενίων βασιλέα, ταῖς τῆς μητριᾶς Ἐταζέτας μηχαναῖς ἐλαθεὶς, οἱ δὲ ἐκ ταύτης αὐτῷ γεγονότες ἐνηπίαζον, πρὸς τῷ τελευτᾶν γεγονὼς κληρονόμους μὲν τοὺς ἐκ τῆς δευτέρας γυναικὸς γράφει παῖδας, ἐπιτρόπους δὲ Πτολεμαῖον καὶ Ἀντίγονον καὶ τὸν δῆμον τῶν Βυζαντίων καὶ δῆ καὶ Ἡρακλεωτῶν καὶ τὸν τῶν Κιανῶν ἐφίστησιν. (2) Οἱ μέντοι Ζηῆλας μετὰ δυνάμεως, ἦν αὐτῷ τῶν Γαλατῶν οἱ Τολοστοβόγιοι θάρσους ἐπλήρουν, ἐπὶ τὴν βασιλείαν κατήει. Βιθυνοὶ δὲ τὴν ἀρχὴν σώζειν τοῖς νηπίοις σπουδάζοντες τὴν μὲν τούτων μητέρα ἀδελφῷ συνοικίζουσι τῷ Νικομήδους, αὐτοὶ δὲ στράτευμα παρὰ τῶν εἰρημένων ἐπιτρόπων λαβόντες ὑπέμενον τὸν Ζηῆλαν· συχναῖς δὲ μάχαις καὶ μεταβολαῖς ἐκάτεροι ἀποχρησάμενοι, τὸ τελευταῖον κατέστησαν εἰς διαιλύσεις, Ἡρακλεωτῶν ἐν ταῖς μάχαις ἀριστεύοντων, κάν ταῖς συμβάσεσι τὸ συμφέρον καταπραττόντων. Διὸ Γαλάται ὡς ἔχθρὰν τὴν Ἡράκλειαν κατέδραμον ἔως Κάλλητος ποταμοῦ, καὶ πολλῆς κύριοι γεγονότες λείας οἴκαδε ἀνεχώρησαν.

## XXIII

Βυζαντίους δὲ Ἀντιόχου πολεμοῦντος, τριήρεσι συνεμάχησαν τεσσαράκοντα οἱ Ἡρακλεῶται, καὶ τὸν πόλεμον παρεσκεύασαν μέχρις ἀπειλῶν προκόψαι.

## XXIV

Συνέβη δὲ μετ' οὐ πολὺ ἔξ ἀνθρώπων Ἀριοβαρζάνην γενέσθαι, παῖδα Μιθριδάτην καταλιπόντα, καὶ ἐν διαφορᾷ πρὸς τοὺς Γαλάτας γεγονότα. Δι' ἦν αἵτιαν καταφρονήσαντες τοῦ παιδὸς οὗτοι, τὴν αὐτοῦ βασιλείαν ἐσίνοντο.

Bunun üzerine her iki taraf da Herakleialılara askeri yardım için elçiler gönderdiler. Herakleialılar ise, her iki tarafa da askeri yardımında bulunmadılar. Her ikisine de ateşkesi sağlamak için arabulucu adamlar yolladılar. Ne var ki, o zaman hakemler başarısız oldular. Kalatis'in sakinleri düşmanlarının tarafından birçok acıvara maruz bırakılıp; ancak bu savaştan almış oldukları yaraları hemen hemen bir daha kendilerinin sarmaya muktedir olamadıkları bir zamanda barışa razı oldular.

## XXII

Bu olaydan çok uzun zaman geçmemişken, Bithynialıların kralı Nikomedes, kendisinin bir önceki evliliğinden olma oğlu Zeïlas'ın, üvey annesi Etazeta'nın komplolarıyla sürgüne gönderilip, Armenialıların kralının yanına sığınmasının ardından, kendisiyle ikinci karısı Etazeta'dan olma çocuklarını, ölümünden kısa süre önce varisleri olarak ilan etti. Fakat onlar hala çok gençtiler. Bu yüzden [çocuklarının] muhafizleri olarak ise, Ptolemaios'u, Antigonos'u ve Byzantium, Herakleia ile Kios halklarını tayin etti. (2) Fakat Zeïlas Galatların gözüpek Tolis-tobogoi kavmiyle takviye ettiği güçleriyle birlikte, krallığı talep etmek için sürgünden geri döndü. Bithynialılar ise, krallığı Nikomedes'in çocuklar için muhafaza etmek istediklerinden, çocukların annesini [Etazeta'yı] Nikomedes'in erkek kardeşiyle evlendirdiler. Ardından, yukarıda sözü edilmiş olan muhafizlardan elde ettikleri orduyla Zeïlas'a karşı koymaya çüret ettiler; birçok muharebe ve talihsizlikler yüzünden sonunda her iki taraf da barışa memnuniyetle razı oldu. Çarpışmalarda en iyi şekilde savaşan Herakleialılar, aynı zamanda anlaşmalar sırasında da yarar sağladılar. Bu yüzden Galatlar Herakleia'yı düşman olarak görüp Kalles Irmağı'na kadarki topraklarını istila ettiler ve büyük miktarda yağma elde ettikten sonra, evlerine geri döndüler.

## XXIII

Byzantionluları ise, Antiokhos'a karşı savaşırken, Herakleialılar kırk *triereis* ile desteklediler ve savaşın karşılıklı tehditlerden öteye geçmemesini sağladılar.

## XXIV

Çok geçmeden Galatlarla anlaşmazlık halindeyken Ariobarzanes'in zamansız ölümü üzerine, krallık henüz çocuk olan Mithradates'e kaldı. Bu yüzden Galatlar çocuğu ciddiye almayıp, onun krallığını harap ettiler.

Καὶ ἀπορίας αὐτοὺς καταλαβούσης, ἀνελάμβανον οἱ ἀπὸ τῆς Ἡρακλείας, σῖτον εἰς Ἀμισὸν πέμποντες, ἐξ ἣς ḥρᾶον ἦν τοὺς τοῦ Μιθριδάτου σιτηγεῖν ἐαυτοῖς καὶ ἔξακεῖσθαι τὴν ἔνδειαν. Διὰ ταῦτα πάλιν οἱ Γαλάται εἰς τὴν Ἡρακλεώτιν ἔπεμψαν στράτευμα, καὶ ταύτην κατέτρεχον, μέχρις ἂν οἱ Ἡρακλεῶται διεπρεσβεύσαντο πρὸς αὐτούς. Νύμφις δὲ ἦν ὁ ἴστορικὸς ὁ κορυφαῖος τῶν πρέσβεων, ὃς τὸν μὲν στρατὸν ἐν τῷ κοινῷ χρυσοῖς πεντακισχλίοις, τοὺς δὲ ἡγεμόνας ἵδιᾳ διακοσίοις ὑποθεραπεύσας, τῆς χώρας ἀπαναστῆναι παρεσκεύασεν.

## XXV

Πτολεμαῖος δὲ ὁ τῆς Αίγυπτου βασιλεὺς, εἰς ἄκρον εύδαιμονίας ἀναβὰς, λαμπροτάταις μὲν δωρεαῖς εὔεργετεῖν τὰς πόλεις προήγετο· ἔπεμψε δὲ καὶ τοῖς Ἡρακλεῶταις ἀρτάβας πυροῦ πεντακοσίας, καὶ νεών αὐτοῖς Προκοννησίας πέτρας ἐν τῇ ἀκροπόλει Ἡρακλέους ἀνεδείματο. (2) Μέχρι τούτου φθάσας ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐπικράτειαν τὴν ἐκβολὴν ποιεῖται· ὅθεν τε γένους ἔφυσαν, καὶ τίνα τρόπον τῆς Ἰταλίας ἐνταῦθα κατώκησαν, ὅσα τε εἰς τὴν τῆς Ῥώμης κτίσιν προϋλαβέ τε καὶ ἐπράχθη, καὶ τῶν ἐπαρξάντων αὐτῶν ἐπιτρέχων, καὶ πρὸς οὓς πολέμοις διηγωνίσαντο, καὶ τὴν τε τῶν βασιλέων κατάστασιν, καὶ τὴν εἰς ὑπάτους τῆς μοναρχίας μεταβολὴν, ὅπως τε ὑπὸ Γαλατῶν Ῥωμαῖοι ἡττήθησαν, καὶ ἥλω ἀν πόλις, εἰ μὴ Κάμιλλος ἐπιβοηθήσας τὴν πόλιν ἐρρύσατο. (3) ὅπως τε ἐπὶ τὴν Ἄσιαν Ἀλεξάνδρω διαβαίνοντι καὶ γράψαντι ἥ κρατεῖν, ἐὰν ἄρχειν δύνωνται, ἥ τοῖς κρείττοισιν ὑπείκειν, στέφανον χρυσοῦν ἀπὸ ἱκανῶν ταλάντων Ῥωμαῖοι ἔξεπεμψαν· καὶ ὡς πρὸς Ταραντίνους καὶ Πύρρον συμμαχοῦντα τούτοις ἐπολέμησαν, καὶ τὰ μὲν παθόντες τὰ δὲ κακῶς τοὺς πολεμίους διαθέμενοι Ταραντίνους μὲν ὑπηγάγοντο, Πύρρον δὲ τῶν τῆς Ἰταλίας ἀπήλασαν· (4) ὅσα τε πρὸς Καρχηδονίους καὶ Ἀννίβαν Ῥωμαίοις ἐπράχθη, καὶ ὅσα πρὸς Ἱβηρας ἄλλοις τε καὶ Σκιτίωνι κατωρθώθη, καὶ ὡς παρὰ τῶν Ἱβήρων βασιλεὺς Ψηφισθεὶς οὐκ ἐδέξατο· ὅπως δὲ καταπολεμηθεὶς ἔφυγεν Ἀννίβας· καὶ ὡς πέραν τοῦ Ἰονίου Ῥωμαῖοι διέ βησαν· καὶ ὡς Περσεὺς ὁ Φιλίππου τὴν Μακεδόνων ἀρχὴν ἐκδεξάμενος, καὶ τὰς συνθήκας τὰς πρὸς τὸν αὐτοῦ πατέρα Ῥωμαίοις γεγενημένας νεότητι κινῶν κατεπολεμήθη, Παύλου τὸ κατ' αὐτὸν ἀναστήσαντος τρόπαιον·

Bu durum Mithradates'in uyruklarını felakete sürükleyince, onlar Herakleialılar tarafından Amisos'a gönderilen hububat sayesinde kurtarıldılar. Zira Herakleia'dan Mithradates'in uyrukları için tahilin [deniz yoluyla] taşınması ve ihtiyacın giderilmesi kolaydı. Bu yüzden Galatlar tekrar Herakleia'ya bir sefer düzenlediler ve Herakleialılar kendilerine elçilerini gönderinceye degen, kentin teryitoryumunun altını üstüne getirdiler. Tarihçi Nymphis elçi heyetinin başındaydı ve bir bütün olarak Galat ordusuna beş bin altın ve her bir lider için ise, iki yüz altın vererek onları kentin topraklarından çekilmeye ikna etti.

## XXV

Mısır'ın kralı Ptolemaios ise, yüksek bir refah seviyesine ulaştıktan sonra, son derece görkemliarmağanlarla kentlerin *euergetesiğini* yaptı. Herakleialılara beş yüz *artaba* buğday gönderdi ve onlar için kentin *akropolis'*inde Prokone-sos mermerinden bir Herakles Tapınağı inşa etti. (2) Tarihçi eserini buraya kadar getirdikten sonra, konu dışına çıkarak Romalıların egemenliğini izah eder: Hangi soydan geldiler, ne şekilde İtalya'ya yerleştiler, hem Roma'nın kuruluşundan önce hem de kurulmasından sonra neler olduğunu anlatır. Romalılar arasında yöneticilik yapmış olanları birbiri ardına sıralar. Hangi düşmanlara karşı savaşlıklarını, krallarının atamasını, *monarkhia*'dan *consul'luge* geçisi, Romalıların nasıl Galatların tarafından bozguna uğratıldıklarını ve eğer Camillus kentin yardımına gelip kurtarmasayı kentin nasıl ele geçirileceğini açıklar. (3) Ardından İskender Asya'ya geçerken; "eğer yönetmek istiyorlarsa ya güçlü olmalarını, ya da daha güçlü olanlara boyun eğmelerini" yazdıktan sonra, Romalılar ona yeteri miktarda *talanta*'dan altın bir çelenk gönderdiler: Ayrıca Romalılar Tarentumlulara ve onlarla müttefik olan Epeiros kralı Pyrrhos'a karşı savaşlıklar ve her iki taraf da endişe verici duruma düşüp kötü bir şekilde düşmanlarından ayrıldıktan sonra, Tarentumluları boyunduruk altına aldılar, Pyrrhos'u ise, İtalya'dan kovdular. (4) Daha sonra Romalılar ile Kartacalıların ve Hannibal'in savaşlarına geçilmiştir; ayrıca Scipio ile Iberialılara ve diğer liderlere karşı başarılılar elde edilmiştir. Iberialıların yanında oy çokluğuyla kral olması kararlaştırılan Scipio bu unvanı reddetmiştir. Hannibal savaşta yenildikten sonra nasıl kaçmıştır ve Romalılar nasıl Ionia tarafına geçmişlerdir ve Philippos'un oğlu Perseus Makedonyalıların yönetimini eline geçirdikten sonra, kendi babasının Romalılarla yapmış olduğu anlaşmaları aceleci bir şekilde yürürlükten kaldırınca savaşı nasıl kaybetmiştir ve Paulus tarafından kendisine karşı bir zafer anıtı dikilmiştir;

ὅπως τε (πρὸς) Ἀντίοχον τὸν Συρίας καὶ Κομμαγηνῆς καὶ Ἰουδαίας βασιλέα δυσὶ μάχαις νικήσαντες τῆς Εύρωπης ἔξεβαλλον. Τὰ μὲν οὖν περὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς μέχρι τοῦδε δίεισιν ὁ συγγραφεύς.

## XXVI

Ἀναλαβών δὲ γράφει, ὅπως Ἡρακλεῶται διαπρεσβευσάμενοι πρὸς τοὺς τῶν Ῥωμαίων στρατηγοὺς ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαβεβήκότας, ἀσμένως τε ἀπεδέχθησαν καὶ ἐπιστολῆς φιλοφρονούμενοι ἔτυχον, Ποπλίου Αίμυλίου ταύτην ἀποστελλαντος, ἐν ᾧ φιλίαν τε πρὸς αὐτοὺς τῆς συγκλήτου βουλῆς ὑπισχνεῖτο καὶ τὰ ἄλλα προνοίας τε καὶ ἐπιμελείας, ἐπειδάν τινος αὐτῶν δέοιντο, μηδεμιᾶς ὑστερεῖσθαι. "Υστερον δὲ καὶ πρὸς Κορνήλιον Σκιπίωνα τὸν Λιβύην Ῥωμαίοις κτησάμενον διαπέμπουσι πρεσβείαν, τὴν ὡμοιογημένην φιλίαν ἐπικυροῦντες. (2) Μετὰ ταῦτα δὲ πάλιν πρὸς τὸν αὐτὸν διαπρεσβεύονται, διαλλάττειν πρὸς Ῥωμαίους ἀξιοῦντες τὸν βασιλέα Ἀντίοχον· καὶ ψήφισμα πρὸς αὐτὸν ἔγραψαν, παραινοῦντες αὐτὸν τὴν πρὸς Ῥωμαίους διαλύσασθαι ἔχθραν. Ὁ δὲ Κορνήλιος Σκιπίων ἀντεπιστέλλων τοῖς Ἡρακλεώταις, ἐπιγράφει οὕτως: "Σκιπίων στρατηγὸς ἀνθύπατος Ῥωμαίων, Ἡρακλεωτῶν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δῆμῳ χαίρειν" ἐν ταύτῃ τῇ τε πρὸς αὐτοὺς εὔνοιαν ἐπιβεβαιῶν, καὶ ὡς διαλύσαιντο Ῥωμαῖοι τὴν πρὸς Ἀντίοχον μάχην. Τὰ αὐτὰ δὲ Λευκίω Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων ὁ ἀδελφὸς καὶ στρατηγὸς τοῦ ναυτικοῦ τοῖς Ἡρακλεώταις διαπρεσβευσαμένοις ἀντέγραψε. (3) Μετ' οὐ πολὺ δὲ πάλιν εἰς μάχην Ἀντίοχος Ῥωμαίοις κατέστη, καὶ ἀνὰ κράτος ἡττηθεὶς ἐπὶ συνθήκαις διελύσατο τὴν ἔχθραν, αἱ καὶ τῆς Ἀσίας αὐτὸν ἀπάσσης ἀπειργον, καὶ τοὺς ἐλέφαντας καὶ τῶν νηῶν συναφηροῦντο τὸν στόλον, τῆς Κομμαγηνῆς αὐτῷ καὶ τῆς Ἰουδαίας εἰς ἀρχὴν ὑπολειπομένων. (4) Ἡ δὲ τῶν Ἡρακλεωτῶν πόλις πρὸς τοὺς ἐκπεμπομένους παρὰ τῶν Ῥωμαίων τῶν στρατηγῶν διαδόχους τὰ αὐτά τε διεπρεσβεύετο, καὶ ταῖς ὁμοίαις ἀντεδεξιοῦτο εύνοιαις καὶ φιλοφρονήσεσι, καὶ τέλος συνθῆκαι προῆλθον Ῥωμαίοις τε καὶ Ἡρακλεώταις, μὴ φίλους εἶναι μόνον ἀλλὰ καὶ συμμάχους ἀλλήλοις, καθ' ὃν τε καὶ ὑπὲρ ὃν δεηθεῖεν ἐκάτεροι.

Bunlara müteakiben Syria'nın, Kommagene'nin ve Iudaia'nın kralı Antiokhos'u ('a karşı) iki savaşla yendikten sonra, Avrupa'dan nasıl atılmışlardır [sırasıyla anlatılır]. Bunun üzerine tarihçi buradan itibaren Roma'nın hakimiyetine kadar ki olayları nakleder.

## XXVI

Tarihçi Romalıların egemenliğini kaleme aldığı anlatısını kaldığı yerden şöyle devam ettirir: Asya'ya geçmelerinden sonra, Herakleialılar Romalıların generalerine elçiler gönderince, memnuniyetle huzura kabul edildiler ve mesajı sevecenlikle karşıladılar, Publius Aemilius ise, onlara bir mektup gönderdi. Bu mektupta kendilerine karşı *Senatus'*un dostluğunu ve hiçbir şeyin eksik kalmasına için onların ihtiyaç duyabilecekleri her çeşit diğer ilgi ve alakanın kendilerine gösterileceğine dair söz veriliyordu. Herakleialılar buna müteakiben Romalılar adına Libya'yı fethetmiş olan Cornelius Scipio'ya daha önceden mutabık kalınmış olan dostluk anlaşmasını onaylatmak amacıyla bir elçi heyeti gönderdiler. (2) Bu olayların ardından, kral Antiokhos'un Romalılara karşı olan düşmanlığını dostluğa çevirmesini daha uygun bulduklarından Scipio'ya yeniden elçiler gönderdiler. Hatta bu yönde bir kararname dahi yayımladılar. Cornelius Scipio ise, Herakleialılara cevap verirken, şöyle yazdı: "*Romalıların generali ve consulü Scipio, Herakleialıların meclisine ve halkına selam eder*": bu mektupta Herakleialılara olan iyi niyetini onayladı; Romalılar da Antiokhos'a karşı savaşı durdurma konusundaki isteklerini bildirdiler. Buna benzer bir yanıtı, Publius Cornelius Scipio'nun kardeşi ve donanma komutanı Lucius da, elçilik amacıyla gelen Herakleialılara verdi. (3) Fakat kısa süre sonra, Romalılar ile Antiokhos arasında savaş yeniden başladı ve Antiokhos'un kesin bir şekilde bozguna uğratılmasının ardından, düşmanlık ağır anlaşma şartlarıyla son buldu. Böylelikle onu bütün Asya'dan mahrum bıraktılar. Ona Kommagene ve Iudaia'nın yönetimini bırakıp, savaş donanımı olan fillerini ve gemilerinin bir kısmını elinden aldılar. (4) Herakleialıların kenti bu Roma generallerinden başka onların ardılları olarak gönderdikleri komutanlara da aynı mesajları veren elçiler yolladılar ve benzer iyi niyetlerle ve inceliklerle karşılandılar ve sonunda Romalılar ile Herakleialılar arasında birbirleriyle sadece dost ve müttefik olmayı değil; aynı zamanda hem başkalarına karşı savaşırken hem de başkaları karşısında savunma yaparken her iki tarafın da birbirine yardım etmeyi kabul ettikleri bir anlaşma gerçekleştı.

Καὶ χαλκοῦ πίνακες δύο τὰς ὄμοιογίας ἵσας καὶ ὄμοιας ἔφερον· ὃν ὁ μὲν παρὰ Ῥωμαίοις ἐν τῷ κατὰ τὸ Καπητώλιον ἱερῷ τοῦ Διὸς καθηλώθη, ὁ δὲ κατὰ τὴν Ἡράκλειαν, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ τοῦ Διὸς ἱερῷ.

### {ΕΚ ΤΟΥΤΕ ΒΙΒΛΙΟΥ}

#### XXVII

Ταῦτα διεξελθών ὁ συγγραφεὺς κατὰ τὸ ᾧ καὶ ἦ τῆς ιστορίας εἰς τὴν ἴερον τῶν εἰσβαλῶν, διηγεῖται, ὅπως Προυσίας ὁ Βιθυνῶν βασιλεὺς, δραστήριος ὃν καὶ πολλὰ πράξας, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ Κίερον πόλιν Ἡρακλεωτῶν οὗσαν ὑφ' ἐαυτὸν ἔθετο τῷ πολέμῳ, ἀντὶ Κιέρου Προυσάδα καλέσας. Εἶλε δὲ καὶ τὴν Τίον καὶ αὐτὴν ὑπῆκοον αὐτοῖς οὖσαν, ὥστε ἐκ θαλάσσης εἰς θάλασσαν τὴν Ἡράκλειαν περιγράψαι. (2) Ἐφ' αἷς κάκείνην κραταιῶς ἐπολιόρκει, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν πολιορκουμένων ἀπέκτεινεν, ἐγγὺς δ' ἄν καὶ ἡπόλις τοῦ ἀλῶναι κατέστη, εἴ μὴ ἐπὶ τῆς κλίμακος ἀναβαίνων Προυσίας, λίθῳ βαλόντος ἐνὸς τῶν ἀπὸ τῆς ἐπάλξεως, συνετρίβη τὸ σκέλος, καὶ τὴν πολιορκίαν τὸ πάθος διέλυσε. Φοράδην γάρ ὁ βληθεὶς, οὐκ ἄνευ ἀγῶνος, ὑπὸ τῶν Βιθυνῶν ἀνακομισθεὶς εἰς τὰ οἰκεῖα ἀνέστρεψε, κάκεῖ βιοὺς ἔτη οὐ πολλὰ, καὶ χωλὸς καὶ ὃν καὶ καλούμενος, τὸν βίον κατέστρεψεν.

#### XXVIII

Οἱ δὲ ὑπέρ τὸν Πόντον Γαλάται, οὕπω τῶν Ῥωμαίων εἰς τὴν Ἀσίαν διαβεβηκότων, πόθον ἔχοντες πεῖραν λαβεῖν τῆς θαλάσσης προελεῦν ἐπεχείρουν τὴν Ἡράκλειαν, καὶ οὐ χαλεπὸν ἐνόμιζον· πολὺ γάρ τῆς παλαιᾶς ῥώμης ὑφεῖτο καὶ πρὸς τὸ καταφρονούμενον ὑπέρρρει. Στρατεύουσι δὴ κατ' αὐτῆς ἀπάσαις ταῖς δυνάμεσιν, ούδ' αὐτῆς συμμάχων ἀμελούσης, ἀλλ' εἰς ὅσα παρεῖχεν ὁ καιρὸς, παρασκευαζομένης. (2) Ἐπολιορκεῖτο μὲν οὖν αὕτη, καὶ χρόνος ἐτρίβετο, ὃς τοὺς Γαλάτας εἰς ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων συνήλαυνε·

Ayrıca iki bronz levha üzerine de aynı anlaşma koşulları tıpkı ve bire bir kazındı: bunlardan biri Roma'daki Capitolium Tepesi'ndeki Zeus'un (Iuppiter) tapınağı içine, diğeri ise, Herakleia'da bulunan Zeus'un tapınağı içine dikildi.

### {ON BEŞİNCİ KİTAPTAN}

#### **XXVII**

Memnon, tarihinin on üçüncü ve on dördüncü kitaplarında bu şeyleri anlatıp on beşinci kitabına gelince, Bithynialıların cesareti kralı Prusias'ın birçok işler başardıktan sonra, Herakleialıların diğer kentleriyle birlikte gene onların kontrolünde olan Kieros şehriniavaşla nasıl ele geçirdiğini ve kenti Kieros yerine nasıl Prusias olarak adlandırdığını açıklar. Ayrıca Herakleialılara bağlı bir kent olan Tion'u da zapt eder. Böylelikle Herakleia'yı denizden denize kuşatmış oldu. (2) Bu kentlerden sonra şiddetli bir şekilde Herakleia'yı abluka altına aldı. Kuşatılanların arasından birçoğunu öldürdü; eğer Prusias bir merdivene tırmanırken, mazgallı siperden atılmış olan bir taşla vurulup bacağı kırılmamış ve bu kaza yüzünden kuşatmayı kaldırmamış olsaydı, az kalsın kent egemenliği altına alınmış olabilirdi. Çünkü yaralanmış olan kral güçlükle Bithynialılar tarafından sedye ile taşınarak, evine döndü; ancak orada da uzun yıllar boyunca yaşamadı ve hem topal olarak hem de bu şekilde adlandırılarak yaşamı son buldu.

#### **XXVIII**

Henüz Romalıların Asya'ya geçmelerinden önce, Pontos'un üst kısmındaki Galatlar denizde de tecrübe sahibi olmak arzusuna kapıldıklarından Herakleia'yı ele geçirmek amacıyla teşebbüse geçtiler. Bu işin zor olmayacağı düşündüler. Çünkü kent eski gücünden çok şey kaybetmişti, ayrıca küçümsenerек bakılıyordu. Dolayısıyla bütün güçleriyle kente karşı sefer düzenlediklerinde, kent her şeyi önceden hazırlamış olmak için, müttefiklerinin hiçbirini ihmali etmeyip; fakat her birinden olabildiğince çok yardım temin etti. (2) Gerçekten de kent kuşatıldı ve bu durum bir süre devam etti, sonunda gerekli şeylerin ihtiyacı Galatları birbirine düşürdü.

θυμῷ γὰρ καὶ οὐ παρασκευῇ τῇ δεօύσῃ Γαλάτης ἀνὴρ τὸν πόλεμον διαφέρειν οἶδε. Πρὸς οὖν συλλογὴν τῶν ἐπιτηδείων τὸ στρατόπεδον ἀπολεοιπότων, ἐκδραμόντες οἱ τῆς πόλεως καὶ ἀδοκήτοις ἐπιπεσόντες αὐτό τε εἶλον καὶ πολλοὺς ἀνεῖλον καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς χώρας σκεδασθέντας οὐ χαλεπῶς συνελάμβανον, ὡς μηδὲ τὴν τρίτην μοῖραν τοῦ Γαλατικοῦ στρατεύματος εἰς Γαλατίαν ἀναστρέψαι. Ἐκ δὲ τοῦ κατορθώματος πάλιν εἰς τὴν προτέραν εὕκλειαν καὶ εύδαιμονίαν ἐλπίδας ἐλάμβανον ἀναβῆναι.

## XXIX

‘Ρωμαίοις δὲ πρὸς Μάρσους καὶ Πιλιγνούς καὶ Μαρρουκίνους (ἔθνη δέ είσι ταῦτα ὑπὲρ Λιβύης κατωκημένα, Γαδείρων ὅμορα) δυσί τε τριήρεοι καταφράκτοις Ἡρακλεῶται συνεμάχησαν, καὶ συγκατορθώσαντες τὸν πόλεμον καὶ πολλῶν ἀριστειῶν ἀξιωθέντες ἐνδεκάτῳ ἔτει πρὸς τὴν πατρίδα ἀνεκομίσθησαν.

## XXX

Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ πρὸς ‘Ρωμαίους βαρὺς Μιθριδάτη τῷ Πόντου βασιλεῖ συνέστη πόλεμος, φαινομένην λαβών αἵτιαν τὴν τῆς Καππαδοκίας κατάληψιν. Ταύτης γὰρ δι’ ἀπάτης καὶ ὅρκων συμβατηρίων τὸν ἀδελφιδοῦν Ἀράθην συλλαβών ὁ Μιθριδάτης, αὐτοχειρίᾳ ἀποσφάξας, ἐκράτησε. Παῖς δὲ ὁ Ἀράθης ἐκ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Μιθριδάτου Ἀριαράθῳ γεγένητο. (2) Φονικώτατος δὲ ἐκ παιδὸς ὁ Μιθριδάτης ἥν· τὴν γὰρ ἀρχὴν τρισκαιδεκαέτης παραλαβών μετ’ οὐ πολὺ τὴν μητέρα, κοινωνὸν αὐτῷ παρὰ τοῦ πατρὸς τῆς βασιλείας καταλειφθεῖσαν, δεσμωτηρίων κατασχών, βίᾳ καὶ χρόνῳ ἔξηνάλωσε· καὶ τὸν ἀδελφὸν ἀπέκτεινε. Κατεστρέψατο δὲ πολέμῳ καὶ τοὺς περὶ τὸν Φᾶσιν βασιλεῖς ἔως τῶν κλιμάτων τῶν ὑπὲρ τὸν Καύκασον, καὶ τὴν ἀρχὴν ηὔξησε, καὶ ἐπὶ μέγα ἀλαζονείας ἔξωγκωτο. Δι’ ἣ μᾶλλον ‘Ρωμαῖοι τὴν αὐτοῦ διάνοιαν ὑποπτον ποιούμενοι, τοῖς Σκυθῶν βασιλεῦσιν ἐψηφίσαντο τὰς πατρῷας αὐτὸν ἀρχὰς ἀποκαταστῆσαι. (3) Ο δὲ μετρίως μὲν τοῖς προστατομένοις ὑπήκουε, συμμάχους δὲ Πάρθους καὶ Μήδους, καὶ Τιγράνην Ἀρμένιον καὶ τοὺς Σκυθικοὺς βασιλεῖς καὶ τὸν “Ιβηρα προσηταιρίζετο.

Zira bir Galat savaşçısı [her zaman için] tutkuyla savaş için gerekli hazırlıkları yapmaktan ziyade, savaşta çarpışmayı bilmemiştir. Bu yüzden ihtiyaçlarını karşılamak, gerekli şeyleri toplamak üzere ordugahı terk etmelerinin ardından, kenti savunanlar beklenmedik bir anda kentten çıkış hareketi yaparak Galatlara saldırınca hem ordugahı ele geçirdiler hem de birçok kişiyi öldürdüler ve hiçbir güçlük çekmeden kırsal araziye dağılmış olanları yakaladılar. Böylece Galat ordusunun ancak içinde birinden azi Galatia'ya geri dönebildi. Bu başarıdan dolayı (Herakleialilar kentlerinin) tekrar eski görkemine ve refahına yükselmesi için umutlara sahip oldular.

## XXIX

Romalılar Marsi, Paeligni ve Marrucini (bu halklar Libya'nın [Afrika'nın] karşısında, Gades sınırlarında yaşarlar) kavimlerine karşıavaşırlarken Herakleialilar iki güverteli *triereis* ile müttefik olarak Romalılara yardıma gittiler ve savaşın kazanılmasında gösterdikleri yararlılıklarından ve yiğitliklerinden ötürü birçok övgüye layık görülmelerinden sonra on birinci yılda vatanlarına geri döndüler.

## XXX

Bu olaylardan sonra, Pontos kralı Mithradates ile Romalılar arasında şiddetli bir savaş patlak verdi. Savaşın görünen nedeni Kappadokia'nın ele geçirilmesiydi. Mithradates, hile ve yeminlerle varılan anlaşmalarla yeğeni Arathes'i yakalayıp, onu kendi eliyle öldürdüktен sonra, Kappadokia'nın kontrolünü eline geçirdi. Genç Arathes, Mithradates'in kız kardeşiyle Ariarathes'in oğluydu. (2) Mithradates çocukluğundan itibaren son derece acımasızdı. Krallığının yönetimini on üç yaşındayken ele geçirdikten kısa süre sonra, babasının krallığın birlikte yönetilmesi için kendisine emanet etmiş olduğu annesini hapse attırıp, zorla ve zamanla onu ortadan kaldırdı ve erkek kardeşini de öldürdü. Kafkasların ötesine kadarki bölgeleri ve Phasis Bölgesi sınırlarını genişletti ve (bu başarılarından sonra) büyük bir gurura sahip oldu. Bu sebeplerden dolayı Romalılar Mithradates'in azminden, hırsından şüphelenerek ondan İskit krallarını tekrar geleneksel yönetimlerinin başına getirmesini talep ettiler. (3) Mithradates Romalıların emirlerine bir dereceye kadar itaat etti. Ancak hemen ardından Partlar ile Medler, Armenia kralı Tigranes ile İskit kralları ve Iberia [kralıyla] müttefiklik anlaşmaları imzaladı.

Προσετέθει δὲ καὶ ἐτέρας τοῦ πολέμου αἵτιας. Τῆς γὰρ ἐν τῇ Ἀρχῇ συγκλήτου Νικομήδην τὸν ἐκ Νικομήδους καὶ Νύσης βασιλέα Βιθυνίας καθιστώσης, Μιθριδάτης Σωκράτην τὸν Χρηστὸν ἐπικληθέντα Νικομήδει ἀντεκαθίστη. Ἐπεκράτει δὲ ὅμως ἡ Ἀρωμαίων κρίσις καὶ ἄκοντος Μιθριδάτου.

### XXXI

“Υστερὸν δὲ Σύλλα καὶ Μαρίου περὶ τὴν Ἀρωμαϊκὴν πολιτείαν ἀναρριπισάντων τὴν στάσιν, τέσσαρας μυριάδας πεζῶν καὶ μυρίους ἵππεας Ἀρχελάῳ τῷ στρατηγῷ παραδούς ὁ Μιθριδάτης, κατὰ Βιθυνῶν ἐκέλευσε στρατεύειν, καὶ κρατεῖ τῆς μάχης συμβαλὼν Ἀρχέλαιος, φεύγει δὲ καὶ Νικομήδης μετ' ὀλίγων. Ταῦτα μαθὼν Μιθριδάτης, παραγεγονότος αὐτῷ καὶ τοῦ συμμαχικοῦ, ἄρας ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ Ἀμασίᾳ πεδίου διὰ τῆς Παφλαγονίας ἥει, πεντεκαίδεκα μυριάδας στρατὸν ἐπαγόμενος. (2) Μάνιος δὲ, τῶν ἀμφὶ Νικομήδην συστρατευομένων αὐτῷ μόνη τῇ τοῦ Μιθριδάτου φήμῃ διασκεδασθέντων, μετὰ Ἀρωμαίων ὀλίγων ἀντιπαρατάσσεται Μηνοφάνει τῷ Μιθριδάτου στρατηγῷ, καὶ τραπεὶς φεύγει, πᾶσαν τὴν δύναμιν ἀποβαλὼν. (3) Ἐμβαλὼν δὲ σὺν ἀδείᾳ Μιθριδάτης εἰς τὴν Βιθυνίαν τάς τε πόλεις καὶ τὴν χώραν ἀμαχὶ κατέσχε, καὶ τῶν ἄλλων δὲ πόλεων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν αἱ μὲν ἡλίσκοντο αἱ δὲ προσεχώρουν τῷ βασιλεῖ, καὶ μεταβολὴ τῶν ὅλων ἀθρόᾳ καθίστατο, Ῥοδίων μόνον πρὸς Ἀρωμαίους στεργόντων φιλίαν· δι’ ἦν κατ’ αὐτῶν Μιθριδάτης καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν ἔκινει τὸν πόλεμον, εἴ καὶ τὸ πλέον Ῥόδιοι ἔσχον, ὡς καὶ αὐτὸν Μιθριδάτην ναυμαχοῦντα ἐγγὺς τοῦ ἀλῶναι ἐλθεῖν. (4) Μετὰ δὲ ταῦτα μαθὼν Μιθριδάτης ὡς οἱ κατὰ τὰς πόλεις σποράδες Ἀρωμαῖοι τῶν παρ’ αὐτοῦ διανοούμενων ἐμποδὼν ἵστανται, γράφει πρὸς πάσας, ὑπὸ μίαν ἡμέραν τοὺς παρ’ αὐταῖς Ἀρωμαίους φονεύειν. Καὶ πολλοὶ πεισθέντες, τοσοῦτον φόνον είργασαντο, ὡς μυριάδας ὡκτὼ ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὸν διὰ ξίφους ὅλεθρον ὑποστῆναι.

Bu hareketlerine ek olarak savaş sebebi oluşturacak diğer eylemlere giriştii. Öyle ki, Roma'da *Senatus'*un Nikomedes'le Nysa'nın oğlu Nikomedes'i Bithynia Krallığı'nın başına geçirmesinden sonra, Mithradates kralın 'iyi' lakaplı oğlu Sokrates'i destekleyerek Nikomedes'e rakip çıktı. Gene de Mithradates'in karşı koymasına rağmen sonunda Romalıların kararı üstün geldi.

### XXXI

Daha sonra Sulla ve Marius, Roma Devleti'nin kontrolü için savaşa girdiğiinde, Mithradates generali Arkhelaos'a kırk bin piyade ve on bin süvari verip, Bithynialılara karşı sefere çıkışmasını emretti. Karşı karşıya geldiklerinde savaştan Arkhelaos galip çıktı ve Nikomedes birkaç yandaıyla birlikte kaçtı. Mithradates bu haberleri aldıktan ve müttefikleri kendisiyle birleştikten sonra, yüz elli bin kişilik ordusuyla Amaseia Ovası'ndan harekete geçerek Paphlagonia içlerinden ilerledi. (2) Manius [Aquillius] ise, Nikomedes ile birlikte sefere çıkanların sadece Mithradates'in yaklaşığı haberıyla dağılmış olduklarından, az sayıdaki Roma askerleriyle Mithradates'in generali Menophanes'e karşı durdu; ancak yenilmiş ve bütün ordusu kaybedilmiş olarak kaçtı. (3) Ardından Mithradates, hiç korkmadan –cezalandırılmayacağından emin olarak– hem Bithynia kentlerini hem de kırsal kesimleri istila edip savaşmadan ele geçirdi. Ayrıca Asya'daki diğer kentlerden bazıları zapt edildiler, bazıları ise krala destek oldular. Sadece Rhodoslular Romalılara karşı olan dostluklarını sürdürürlerken, her yerde köklü bir değişim oldu. Bu yüzden Mithradates onlara karşı savaşı hem karadan ve hem de denizden yürüttü. Ancak Rhodoslular daha üstündüler, öyle ki, bizzat Mithradates'i bir deniz savaşı sırasında az kalsın ele geçireceklerdi. (4) Bu olaylardan sonra, Mithradates kentlere dağılmış olan Romalıların kendi planlarını engellemek amacıyla öylece durduklarını öğrenip, herkese [bütün kentlere] belirli bir günde kendileriyle birlikte yaşayan Romalıları öldürmeleri talimatını gönderdi. Ve birçokları [kralın emrine] itaat edince, tek ve aynı gün içinde seksen bin insanın kılıçlarla ölüme gönderildiği böylesine [korkunç] bir katliam gerçekleştirildi.

## XXXII

Ἐρετρίας δὲ καὶ Χαλκίδος, καὶ ὅλης Εύβοίας τοῖς τοῦ Μιθριδάτου προσθεμένων, καὶ ἄλλων πόλεων αὐτῷ προσχωρούντων, καὶ μὴν καὶ Λακεδαιμονίων ἡπτηθέντων, Σύλλαν ἐκπέμπουσιν οἱ Ῥωμαῖοι, ἵκανὴν αὐτῷ συνεκπέμψαντες στρατιάν. Ὁ δὲ παραγεγονώς, τῶν πόλεων τὰς μὲν ἐκουσιότητι μεταβαλλομένας, τὰς δὲ καὶ βίᾳ κατέσχεν, οὐκ ὀλίγον στράτευμα τῶν Ποντικῶν μάχῃ τρεψάμενος. Εἶλεν δὲ καὶ τὰς Ἀθήνας· καὶ κατέσκαπτο ἀνὴρ πόλις, εἰ μὴ θᾶττον ἡ σύγκλητος Ῥωμαίων τὴν τοῦ Σύλλα γνώμην ἀνέκοψε. (2) Συχνῶν δὲ παρατάξεων συνισταμένων, ἐν αἷς τὸ πλεῖον εἶχον οἱ Ποντικοὶ, καὶ συμμεταβαλλομένων τῶν πραγμάτων τοῖς κατορθουμένοις, ἔνδεια τοῖς βασιλικοῖς τῆς διαιτης ἐπέστη, ἀσώτως τε πρὸς ταύτην διακειμένοις καὶ ταμιεύειν τὰ κτηθέντα μὴ ἐπισταμένοις. Καὶ εἰς συμφορῶν ἀνὴρ ἔξεπεσον τὴν ἐσχάτην, εἰ μὴ ὁ Ταξίλλης Ἀμφίπολιν ἐλὼν, καὶ διὰ ταῦτα τῆς Μακεδονίας πρὸς αὐτὸν μεταβαλλομένης, ἐκεῖθεν τὴν ἀφθονίαν ἔχορήγησε τῶν ἐπιτηδείων. (3) Οὗτος δὲ καὶ Ἀρχέλαιος συμμίχαντες τὰ στρατεύματα ὑπὲρ τὰς ἔξι μυριάδας τὸ πλῆθος ἦγον, καὶ στρατοπεδεύονται κατὰ τὴν Φωκίδα χώραν, ὑπαντιάσαντες τῷ Σύλλᾳ. Ὁ δὲ καὶ Λούκιον Ὁρτήνσιον ὑπὲρ τὰς ἔξι χιλιάδας ἄγοντα ἔξι Ἰταλίας συμπαραλαβών, ἀπὸ συχνοῦ διαστήματος ἀντεστρατοπεδεύετο. Ἐπὶ σιτολογίαν δὲ παρὰ τὸ πρέπον τῶν περὶ Ἀρχέλαιον τραπέντων, ἀπροόπτως Σύλλας ἐπιτίθεται τῷ τῶν πολεμίων στρατοπέδῳ, καὶ τοὺς μὲν εύρώστους τῶν ἀλόντων αὐτίκα κτείνει, ἔξι ὥν δὲ φόβον ἐπιθέσεως οὐκ εἶχε, τούτους περιίστησι τῷ χωρίῳ καὶ πυρὰ κελεύει καίειν, ὡς τοὺς ἀπὸ τῆς σιτολογίας ἀφικνουμένους δέχοιντο μηδεμίαν ὑπόνοιαν παρεχόμενοι τοῦ πάθους· καὶ συνέβη ὡς ἐστρατηγήθη, καὶ λαμπρὰν τὴν νίκην ἔσχον οἱ περὶ τὸν Σύλλαν.

**XXXII**

Eretria, Khalkis ve bütün Euboia Adası'nın Mithradates'in tarafına geçip, diğer kentlerin ona yakınlık göstermelerine sebep olunca ve Lakedaimonluların yenilmesinin ardından, Romalılar Sulla'yı yeterince büyük bir orduyla birlikte sefere gönderdiler. Sulla Hellas'a varmasının ardından, kentlerden bazıları gönüllü olarak taraf değiştirdiler, bazılarını ise, (Sulla) kuvvet kullanarak ele geçirdi ve Pontosluların küçük olmayan bir ordusunu savaşıla bozguna uğrattı. Atina'yı da zapt etti; eğer Romalıların *Senatus'*ı Sulla'nın fikrini süratle değiştirmeseydi, kentte taş taş üstünde kalmayacaktı. (2) Gene de birçok değişik savaş döneminde yapılan çarpışmalarınlığını Pontoslular kazandılar ve elde ettikleri başarılarla işler yön değiştirdi. Ancak sahip oldukları yiyecekleri kontrol etmesini bilmedikleri ve ellerindeki malzemeyi savurganca harcadıkları için, krala ait birlikler arasında yiyecek kıtlığı baş gösterdi. Eğer Taksiles Amphiapolis'i ele geçirmeyip ve bu yüzden Makedonya onun tarafına geçmesiydi ve oradan bol miktarda gerekli erzaki sağlamaya muktedir olmasaydı, (Pire limanındaki birlikler) umutsuz bir duruma düşebilirlerdi. (3) Taksiles ve Arkhelaos ordularını birleştirdikten sonra, altmış binden fazla askere sahip olan bir orduyu sevk ettiler ve Sulla ile kozlarını paylaşmak amacıyla Phokis bölgesinde ordugah kurdular. Sulla ise, İtalya'dan altı binin üzerinde asker sevk eden Lucius Hortensius'u da yanına aldıktan sonra, onlardan oldukça uzak mesafede olmakla birlikte karşılarında kamp kurdu. Arkhelaos'un yanında bulunan askerlerden bazıları emirlere karşı gelerek tehlikeli olmasına karşın yiyecek toplama amacıyla kamp yerinden ayrıldıkları için, Sulla beklenmedik bir anda düşmanın kampta saldırdı ve direnenleri/cesurları vurarak hemen öldürdü; fakat içlerinden korkuya aman dileyeni öldürmeyeip, bunları kampın etrafına yerleştirdi ve diğerleri erzak toplamadan geri dönerlerken, ne olduğunu görüp anlamasınlar ve hiçbir şüphe duymasınlar diye ateş yakmalarını emretti. Plan hazırlandığı gibi başarıyla sonuçlandı. Böylece Sulla'nın yanında olan askerler parlak bir zafer kazandılar.

**XXXIII**

Χίους δὲ ὡς Ἄρδιοις συμμαχήσαντας αίτιασάμενος ὁ Μιθριδάτης, κατ' αύτῶν Δορύλαον ἐκπέμπει, ὅς, εἰ καὶ πολλῷ πόνῳ, τὴν πόλιν κατέσχε, καὶ τὴν μὲν χώραν κατένειμε τοῖς Ποντικοῖς, τοὺς δὲ πολίτας πλοιοῖς ἐμβαλὼν, διέφερεν ἐπὶ τὸν Πόντον. (2) Ἡρακλεῶται δὲ, ἐπεὶ φιλίᾳ αὐτοῖς πρὸς Χίους ἦν, ἐν τῷ παράπλῳ τὰς Ποντικὰς νῆσας, αἱ τούς αἰχμαλώτους ἥγον, ἐφορμήσαντες αὐταῖς οὐδὲ ἀνθισταμέναις (οὐδὲ γάρ ἔξήρκουν) κατῆγον ἐπὶ τὴν πόλιν. Καὶ παραυτίκα τὰ πρὸς τὴν χρείαν χορηγοῦντες ἀφθόνως τοῖς Χιώταις, τούτους ἀνελάμβανον, καὶ ὕστερον μεγαλοπρεπῶς δωρησάμενοι, ἐν τῇ πατρίδι ἀποκατέστησαν.

**XXXIV**

Ἡ δὲ σύγκλητος Φλάκκον Ούαλέριον καὶ Φιμβρίαν πέμπει πολεμεῖν Μιθριδάτῃ, ἐπιτρέψασα καὶ Σύλλα συλλαμβάνειν τοῦ πολέμου, ὅμοια φρονοῦντι τῇ συγκλήτῳ· εἰ δὲ μὴ, τὴν πρὸς αὐτὸν πρότερον συνάψαι μάχην. Οὗτος κατ' ἀρχὰς μὲν ποικίλαις ἐπάλαιε συμφοραῖς (λιμόν τε γὰρ καὶ τὰ ἀπὸ τῆς μάχης πταίσματα ἔσχε), κατώρθωσε μέντοι τὰ πλείω· διὰ δὲ Βιζαντίων ἐπὶ Βιθυνίαν διαβαλὼν, κάκεῖθεν ἐπὶ Νίκαιαν, τῆς πορείας ἔστη. Ὁσαύτως δὲ καὶ Φιμβρίας ἄμα τοῖς σὺν αὐτῷ διεπεραιώθη. (2) Φλάκκου δὲ δυσχεραίνοντος, ὅτι Φιμβρίαν μᾶλλον, ἄτε δὴ φιλανθρώπως ἄρχοντα, τὸ πλῆθος [ἄρχειν] ἡγάπα, καὶ διαλοιδορουμένου αὐτῷ τε καὶ τῶν στρατιωτῶν τοῖς ἐπιφανεστέροις, δύο τῶν ἄλλων πλέον είς ὄργὴν ἔξαφθέντες ἀποσφάττουσιν αὐτόν. Ἐφ' οἷς ἡ σύγκλητος κατὰ Φιμβρίου ἡγανάκτησεν. "Ομως οὖν τὴν ἀγανάκτησιν κρύπτουσα, ὑπατείαν αὐτῷ ψηφισθῆναι διεπράξατο. Ὁ δὲ πάσης γεγονὼς ἡγεμὼν τῆς δυνάμεως, τὰς μὲν ἐκούσας τὰς δὲ καὶ βιαζόμενος τῶν πόλεων προσήγετο. Ὁ δὲ τοῦ Μιθριδάτου υἱὸς, Ταξίλλην καὶ Διόφαντον καὶ Μένανδρον τοὺς ἀρίστους τῶν στρατηγῶν ἔχων μεθ' ἐσαυτοῦ καὶ πολλὴν ἄγων δύναμιν, τῷ Φιμβρίᾳ ὑπηντίαζε.

**XXXIII**

Mithradates, Khiosluları Rhodoslulara yardım etmekle suçlayıp, onlara karşı Dorylaos'u gönderdi. Kralın generali kenti birçok güçlükle de olsa ele geçirdi ve toprakları Pontoslulara dağıttı. Kentin vatandaşlarını ise, gemilere bindirip, Pontos'a sürgüne gönderdi. (2) Herakleialılar ise, o zamanlar Khioslulara karşı dostluk besliyorlardı. Tutsakları taşıyan Pontos gemileri kentlerinin sahillerinden geçerken gemileriyle onların öünü kesip hiçbir direnişle karşılaşmadan onları kentlerine getirdiler (zira kendilerini savunacak derecede yeterli donanıma sahip değildiler). Ayrıca hiçbir şey esirgemeden ihtiyaç duydukları herşeyi Khioslular için tedarik ederek, onları kendilerine getirdiler ve daha sonra onlara görkemli armağanlar sunarak vatanlarına geri gönderdiler.

**XXXIV**

Bu sırada *Senatus*, Valerius Flaccus'u ve Fimbria'yı, Mithradates'e karşı savaşmak için gönderdi ve onlara eğer Sulla *Senatus* ile paylaşmayı düşünürse, savaşçı Sulla ile birlikte yönetmeyi; eğer düşünmezse önce ona karşı savaşmayı emretti. Flaccus başlangıçtan itibaren birçok zorluklarla baş etmek zorunda kaldı (hem kitlik hem de savaştan yenilgiler aldı), gene de çoğu zaman başarılıydı. Byzantium üzerinden Bithynia'ya geçtikten sonra, oradan Nikaia üzerine yürüdü. Aynı şekilde Fimbria da kendisiyle birlik olan askerleriyle karşı tarafa (Byzantium'dan Kalkhedon'a) geçti. (2) Fimbria'nın daha hoşgörülü bir şekilde komuta etmesi ve kitleleri yönetmekte gösterdiği şevk nedeniyle, Flaccus sivirlenerek, onun yanı sıra askerlerin arasından önde gelenleri de ağır sözlerle azarlayınca, içlerinden iki tanesi diğerlerinden daha fazla öfkeye kapılarak, onu öldürdüler. Bu olanlar üzerine *Senatus*, Fimbria'ya aşırı derecede kızdı. Ancak gene de öfkесini gizleyerek, *consul'lüğün* oy çokluğuyla ona verilmesini sağladı. Böylelikle bütün kuvvetlerin komutanı olan Fimbria, kentlerden bazılarını gönül rızasıyla, bazılarını ise, güç kullanarak hakimiyeti altına aldı. Pontos'un en ünlü komutanlarından Taksiles, Diophantos ve Menandros'u yanına alan ve büyük bir ordu sevk eden Mithradates'in oğlu ise, Fimbria ile kozlarını paylaşmak üzere geldi.

(3) Τὰ μὲν οὖν πρῶτα τὸ ἐπικρατέστερον οἱ βάρβαροι ἔφερον· Φιμβρίας δὲ ἀνασώσασθαι στρατηγήματι τὰς ἑκ παρατάξεως ἐλαττώσεις διανοούμενος (τὸ γὰρ πολέμιον ὑπερεῖχε πλήθει), ὡς ἐπί τινα ποταμὸν τῶν τοῦτον ἐποιήσαντο, ὅμβρου περὶ τὸν ὄρθρον ḥαγέντος, ἀπροσδόκητος ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς διαβαίνει ἐκατέρᾳ δύναμις ἦκε, καὶ μέσον ἀμφοῖν τὸν ποταμὸν, καὶ ὑπνῷ τῶν πολεμίων ἐν ταῖς σκηναῖς κατεχομένων ἐπιπεσὼν μηδ' αἰσθανομένους κατέκτεινεν, ὀλίγων τῶν ἐν ἡγεμονίαις διαπεφευγότων τὸν ὄλεθρον καὶ τῶν ἵππεων. Μεθ' ὧν καὶ Μιθριδάτης ὁ Μιθριδάτου, καὶ πρὸς τὸ Πέργαμον πρὸς τὸν πατέρα Μιθριδάτην ἄμα τοῖς συνεπισπασμένοις διασώζεται. Οὕτω δὲ βαρείας τῆς συμφορᾶς καὶ λαμπρᾶς τοῖς βασιλικοῖς συμπεσούσης, αἱ πλεῖσται τῶν πόλεων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μετέθεντο.

### XXXV

Μαρίου δὲ ἀπὸ τῆς φυγῆς ἀνασωθέντος εἰς τὴν Ῥώμην, Σύλλας δεδιώς (τῶν ἀντιστασιωτῶν γὰρ ἦν ἐκεῖνος), μὴ τῇ ὄμοιᾳ φυγῇ τὴν εἰς αὐτὸν ὕβριν ἀποτίσῃ, πρὸς Μιθριδάτην διεπρεσβεύετο, συμβάσεις αὐτῷ τὰς πρὸς Ῥωμαίους ὑποβαλλόμενος. Τοῦ δὲ καὶ ταῖς συμβάσεσιν ἀσμενίσαντος, ἀφικέσθαι τε ἐπὶ ταύταις αἴτησαντος, αὐτὸς προθύμως ἐστέλλετο. (2) Οὕτω γιοῦν τῶν ἀναμεταξὺ ἀλλήλων προεληυθότων, Δάρδανον αὐτοὺς ἐπὶ ταῖς συνθήκαις ὑποδέχεται, καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς ὑποχωρησάντων, ὄμολογίαι γίνονται, Μιθριδάτην μὲν Ῥωμαίοις ἐκχωρεῖν τῆς Ἀσίας, καὶ Βιθυνῶν δὲ καὶ Καππαδοκίας ἄρχειν τοὺς ἐκ γένους βασιλέας· βεβαιωθῆναι δὲ Μιθριδάτῃ τοῦ Πόντου παντὸς τὴν βασιλείαν, παρασχεῖν δὲ ίδιας Σύλλᾳ τριήρεις πὶ καὶ τάλαντα τρισχίλια πρὸς τὴν ίδιαν ἐπὶ τὴν Ῥώμην κάθισδον· καὶ Ῥωμαίους μηδὲν ταῖς πόλεσι μνησικακῆσαι, ἀνθ' ὧν μετέβαλλον εἰς Μιθριδάτην· (3) εἱ καὶ μὴ κατὰ τὰς ὄμολογίας τοῦτο συνέβη· πολλὰς γὰρ ὕστερον τῶν πόλεων ἐδουλώσαντο. Σύλλας μὲν οὖν οὕτω λαμπρῶς εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀφίκετο, καὶ Μάριος αὗθις τῆς πόλεως ὑπεχώρησε, καὶ Μιθριδάτης ἀνέστρεψεν οἴκαδε, πολλὰ τῶν διὰ τὴν ἦ κατηνέχθη συμφορὰν ἀποστάντων ἐθνῶν ἐξ ὑπαρχῆς χειρωσάμενος.

(3) İlk çarışmalarda Pontoslular galip geldiler. Bunun üzerine Fimbria kayıplarını telafi etmek, ordusunu zor durumdan kurtarmak için bir savaş hilesi düşündü (çünkü düşmanı kendisinden çok daha fazla askere sahipti). Her iki taraf da var güçleriyle savaşmak için bir ırmağın kenarına geldiler. Irmak her iki ordunun arasından akıyordu. Sabaha karşı gök gürültülü sağanak yağmur başlamasına karşın, Romalıların komutanı görünmeden ırmağı astı ve Pontosluların hala çadırlarında uyumaya devam ettikleri sırada üzerlerine atılıp hiçbir şeyin farkında olmayan askerleri öldürdü. Komutanların dışında askerlerin çok az bir bölümü ve süvariler bu yıkımdan kaçarak kendilerini kurtarabildiler. Mithradates'in oğlu Mithradates bu felaketten kendini kurtarmayı başarabilmış olanlarla birlikte, aynı zamanda babası Mithradates'in yanına Pergamon'a gelerek hayatını kurtardı. Böylelikle bu kötü talihsizliğin ve krala ait ordunun kesin yenilgisinden sonra kentlerin büyük çoğunluğu Romalıların tarafına geçtiler.

### XXXV

Marius'un sürgünden Roma'ya geri dönerek eski saygınığına yeniden kavuşmasının ardından, Sulla (zira o karşıt partidendi), Marius'a karşı ahlak dışı davranışını benzer bir sürgünle geri ödemekten korktuğu için, onunla Romalılar adına vekil olarak anlaşmalar yapmak üzere elçilerini Mithradates'e yolladı. Mithradates anlaşma teklifini memnuniyetle kabul edip, koşullar hakkında konuşmak üzere kendisinin gelmesini talep edince, Sulla istekli bir şekilde harekete geçti. (2) Bunun üzerine her iki tarafın da birbirlerine doğru hızla ilerlemelerinden sonra anlaşma koşulları üzerine görüşmek için Dardanos kenti kabul edildi. Çevrelerindeki hizmetlilerin çekilmelerinin ardından, Mithradates'in Romalılara Asya'yı geri vermesi, Bithynialıların ve Kappadokia'nın kendi soylarından olan kralları tarafından yönetilmesi; Mithradates'in bütün Karadeniz'in kralı olarak onaylanması, kralın Sulla'ya Roma'ya geri dönmesi için, özel olarak seksen *triereis* ve üç bin *talanta* temin etmesi ve Romalıların hiçbir kenti kendilerine karşı Mithradates'ten yana oldular diye cezalandırmaması üzerinde, anlaşma sağlandı. (3) Fakat gerçekte anlaşmanın bu sonuncu maddesi başarıyla uygulanmadı; çünkü Romalılar daha sonradan bu kentlerin birçoğunu köleleştirtiler. Böylelikle Sulla görkemli bir şekilde İtalya'ya geri geldi. Marius tekrar kentten çekildi ve Mithradates evine döndü. Fakat boyunduruğu altındaki etnik grupların birçoğu Küçük Asya'da başına gelen felaketten ötürü müttefiklikten ayrıldığı için, onları yeniden ele geçirip tekrar kendine bağladı.

**XXXVI**

Παρὰ τῆς συγκλήτου δὲ Μουρήνας ἡγεμών πέμπεται, καὶ Μιθριδάτης διαπρεσβεύεται πρὸς αὐτὸν, τὰς περὶ Σύλλαν ὄμοιογίας ἂμα τε προτείνων καὶ βεβαίους ἀξιῶν εἶναι. Ὁ δὲ μὴ θέμενος τῇ πρεσβείᾳ (καὶ γὰρ καὶ οἱ πρέσβεις, "Ελληνες ὄντες καὶ τὸν βίον φιλόσοφοι, τὸν Μιθριδάτην μᾶλλον διέσυρον ἢ συνίστων) ὥρμητο ἐπὶ τὸν Μιθριδάτην· καὶ τῷ τε Καππαδοκίας Ἀριοβαρζάνῃ τὴν ἀρχὴν βεβαιοτέραν ἐποίει, καὶ ἐπὶ ταῖς εἰσβολαῖς τῆς Μιθριδάτου βασιλείας κτίζει πόλιν. (2) Ἐν τούτοις ὁ τε Μουρήνας καὶ ὁ Μιθριδάτης διαπρεσβεύονται πρὸς Ἡρακλεώτας, ἀνὰ μέρος ἐκάτερος κατὰ τοῦ ἐτέρου καλῶν ἐπὶ συμμαχίᾳ. Τῶν μὲν οὖν Ῥωμαίων τὴν ἴσχὺν φοβερὰν ἠγοῦντο, ὥρρω δουν δὲ καὶ τὴν γειτνίασιν τοῦ Μιθριδάτου. Διὸ ἀποκρίνονται τοῖς παρ' αὐτῶν πρέσβεσιν, ὡς τοσούτων πολέμων ἀναρραγέντων μόλις ἀν τὴν ἴδιαν τηρεῖν δύνασθαι, μήτι γε ἐτέροις ἐπικουρεῖν. (3) Άλλὰ γὰρ Μουρήνα μὲν συνεβούλευον οὐκ ὀλίγοι πρὸς τὴν Σινώπην ὄρμαν, καὶ περὶ τοῦ βασιλείου κινεῖν τὸν πόλεμον, ὡς, εἰ ταύτην ἔλοι, τῶν λοιπῶν κρατήσει ῥαδίως. Ὁ δὲ Μιθριδάτης πολλῇ δυνάμει κατασφαλισάμενος ταύτης εἰς αὐτοπρόσωπον πόλεμον καθειστήκει. Καὶ πείραις μὲν ταῖς κατ' ἀρχὰς ἐπικρατέστερα ἦν τὰ τοῦ βασιλέως, εἴτα εἰς ἀγχώμαλον ἡ μάχη συνεστράφη, καὶ εἰς ὄκνον ἡ μάχη τὸ πρόθυμον περιέστησε τῶν πολεμίων. Διὸ καὶ Μιθριδάτης μὲν εἰς τὰ περὶ τὸν Φᾶσιν καὶ τὸν Καύκασον ἐτράπετο, Μουρήνας δὲ ἀπῆρεν εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ τὰ οἰκεῖα ἔκαστος διετίθει.

**XXXVII**

Μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον Σύλλας ἐν Ῥώμῃ τελευτᾷ· καὶ πέμπουσιν ἡ σύγκλητος ἐπὶ μὲν τὴν Βιθυνίαν Αύρήλιον Κότταν, ἐπὶ δὲ τὴν Ἀσίαν Λεύκιον Λεύκολλον, οἵς ἡ ἐντολὴ πολεμεῖν Μιθριδάτῃ. Μιθριδάτης δὲ ἄλλον τε στρατὸν συχνὸν παρεσκευάζετο, καὶ τριήρεις μὲν ὅ, τῶν δὲ μικροτέρων νηῶν πεντηκοντέρων τε καὶ κερκούρων ἀριθμὸς ἦν οὐκ ὀλίγος. Διοφάντῳ δὲ τῷ Μιθάρου δύναμιν δοὺς, πέμπει πρὸς τὴν Καππαδοκίαν, φρουρὰς ταῖς πόλεσιν ἐγκαθιστάναι· εἰ δὲ Λεύκολλος εἰς τὸν Πόντον ἀφίκοιτο, ὑπαντιάζειν καὶ τῆς πρόσω πορείας ἀπείργειν.

## XXXVI

*Senatus* vasıtasıyla Murena komutan sıfatıyla (Asia Eyaleti'ne) yollandı ve Mithradates ona bir elçi heyeti gönderdi. Sulla ile varılan anlaşma koşullarını hatırlatarak, bunları doğrulamasının görevlerinden biri olduğunu bildirdi. Ama Murena elçi heyetiyle aynı görüşte olmadığını bildirdi. (zira, Hellen kökenli ve yaşam boyu filozof olan bu elçiler, ona bağlı olmaktan daha çok Mithradates'i hor görürülerdi) Mithradates'e karşı harekete geçti. Ariobarzanes için Kappadokia'nın yönetimini daha güvenli hale getirdi ve Mithradates'in krallığının sınırlarında bir kent kurdu. (2) Bu sırada hem Murena hem de Mithradates Herakleialılara elçilerini gönderdiler, her iki taraf Herakleialılardan diğerine karşı kendisiyle ittifak kurmanın daha iyi olduğunu iddia etti. Bunun üzerine Herakleialılar onceleri Romalıların üstün gücü nedeniyle onlardan yana meylettiler; ama komşuları olan Mithradates'ten korktular. Bu yüzden her iki tarafın elçilerine, böylesine büyük bir savaş başlayınca, onların ancak zar zor kendi topraklarını korumaya muktedir olabileceklerini ve her iki tarafa da karşı taraf için yardım edemeyeceklerini bildirdiler. (3) Pek çok kişi Murena'ya, Sinope üzerine yürümesini ve savaşı krallığın başkenti çevresinde hareketlendirmesini tavsiye etti. Zira, eğer bu kenti ele geçirirse, krallığın geriye kalan yerlerini kolaylıkla kazanacaktır. Mithradates ise, kalabalık bir orduyla Sinope'yi güvence altına aldıktan sonra, açık bir meydan muharebesi için hazırlandı. Kralın birlikleri çarışmalar başladığı sırada daha üstün geldi, ardından savaş hemen hemen dengelendi ve düşmanların her ikisi de çekilerek savaş hevesleri köreldi. Bunun üzerine Mithradates, Phasis ve Kaukasos çevresindeki meselelerle ilgilendi. Murena ise, Asya'ya döndü ve her ikisi de kendi işleriyle alakadar oldu.

## XXXVII

Kısa süre sonra, Sulla Roma'da öldü ve *Senatus Aurelius Cotta'yı Bithynia'ya, Lucius Lucullus'u ise, Asya'ya gönderdi ve onlara Mithradates'e karşı savaşmalarını emretti. Mithradates ise, bir başka kalabalık ordu hazırladı; ayrıca dört yüz *triereis'i*, daha ufak savaş gemileri arasından ise, çok sayıdaelli kürekli tekneleri ve *kerkouroi'u* vardı. Ardından Mitharos oğlu Diophantos'a önemli miktarla birlik verip, onu kentlere garnizonları yerleştirmesi; eğer Lucullus Pontos'a doğru yürüyüse geçerse, onu karşılaşması ve daha ileriye gitmesine engel olması için Kappadokia'ya gönderdi.*

(2) Αύτὸς δὲ μεθ' ἐαυτοῦ πεζὸν μὲν στρατὸν ἦγε πεντεκαίδεκα μυριάδας, ἵππεῖς δὲ δισχιλίους ἐπὶ τοῖς μυρίοις· ἄρματά τε δρεπανηφόρα συνεπῆγεν καὶ ᾗ, καὶ πᾶσαν ἄλλην μηχανοποιὸν οὐκ ἐνδέουσαν πληθύν. Ἡπείγετο δὲ διὰ τῆς Τιμωνιτίδος Παφλαγονίας εἰς τὴν Γαλατίαν, καὶ ἐναταῦτος εἰς τὴν Βιθυνίαν ἀφικνεῖται. Λεύκολλος δὲ Κότταν μὲν ἐφορμεῖν κελεύει τῷ Καλχηδονίων λιμένι παντὶ τῷ ναυτικῷ.

### XXXVIII

Τὸ δὲ Μιθριδάτου ναυτικὸν παραπλέον τὴν Ἡράκλειαν, παρ' αὐτῆς οὐκ ἔδεχθη, ἀλλ' ἀγορὰν μὲν αἴτησαμένων παρέσχον· οἶα δὲ εἰκὸς, ἐπιμιξίας γενομένης, Ἀρχέλαος ὁ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγὸς συνέλαβε Σιλῆνον καὶ Σάτυρον ἐπιφανεῖς τῆς Ἡρακλείας ἄνδρας, καὶ οὐκ ἀνῆκεν ἔως ἂν ἐπεισε λαβεῖν πέντε τριήρεις συμμαχίδας εἰς τὸν κατὰ τῶν Ρωμαίων πόλεμον. (2) Καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς πράξεως (ὅπερ καὶ Ἀρχέλαος ἐμηχανᾶτο) τὴν Ρωμαίων ἀπέχθειαν ὁ Ἡρακλεώτης δῆμος ἐκτήσατο. Δημοσιωνίας δὲ τῶν Ρωμαίων ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι καθιστώντων, καὶ τὴν Ἡράκλειαν διὰ τὴν εἰρημένην αἴτιαν ταύταις ὑπέβαλλον. (3) Οἱ δὲ, δημοσιῶναι πρὸς τὴν πόλιν ἀφικόμενοι, παρὰ τὰ ἔθη τῆς πολιτείας καὶ ἀργύριον ἀπαιτοῦντες τοὺς πολίτας ἐλύπουν, ἀρχήν τινα δουλείας τοῦτο νομίζοντας. Οἱ δὲ, διαπρεσβεύσασθαι δέον πρὸς τὴν σύγκλητον ὥστε δημοσιωνίας ἀπολυθῆναι, ἀναπεισθέντες ὑπό τινος θρασυτάτου τῶν ἐν τῇ πόλει τοὺς τελώνας ἀφανεῖς ἐποίησαν, ὡς καὶ τὸν θάνατον αὐτῶν ἀγνοεῖσθαι.

### XXXIX

Πολέμου δὲ ναυτικοῦ κατὰ Καλχηδόνα πόλιν Ρωμαίοις τε καὶ Ποντικοῖς συστάντος, καὶ πεζῆς δὲ δυνάμεως τῆς τε βασιλικῆς καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς εἰς μάχην ἄλλήλαις συρραγείσης (ἐστρα τήγει δὲ τῆς μὲν Κόττας, τῆς δὲ Μιθριδάτης), τρέπουσιν οἱ Βαστέρναι κατὰ τὸ πεζὸν τοὺς Ἰταλοὺς, καὶ πολὺν αὐτῶν φόνον είργασαντο.

(2) Mithradates ise, kendisiyle birlikte yüz elli bin piyade, on iki bin süvariden oluşan bir ordu sevk etti. Ayrıca yüz yirmi tırpanlı savaş arabası yanında, sadece savaş makineleri yapan mühendisleri değil; aynı zamanda oldukça kalabalık bir işçi grubu topladı. Paphlagonia Timonitis içinden Galatia'ya doğru ilerledi ve dokuzuncu günde Bithynia'ya geldi. Lucullus ise, Cotta'nın bir an evvel bütün gemileriyle Kalkhedonluların limanına yelken açmasını emretti.

### XXXVIII

Mithradates'in donanması Herakleia sahilinden geçerken, kent tarafından kabul edilmedi; ama *agora*'yı ticaret amaçlı kullanmak istemelerinin ardından ihtiyaçlarını temin ettiler. Dolayısıyla bu sırada denizcilerle kent halkı kaynaşınca, Pontos donanmasının amirali Arkhelaos, Herakleia'nın önde gelen vatandaşlarından Silenos ile Satyros'u yakaladı ve onları Romalılara karşı savaşta müttefik olarak yararlanmak üzere beş *triereis* almaya ikna edinceye kadar da salmadı. (2) Ancak bu olaydan dolayı (Arkhelaos bir yolunu bulup Herakleialılara entrika düzenlediği için) Herakleia halkı Romalıların nefretini üzerine çekti. Bu yüzden Romalıların diğer kentlerde yerleşen vergi mültezimleri, Herakleia'yı da resmen vergi talep ettikleri kentler arasında koydular. (3) Vergi mültezimleri kente gelip, devletin kanunlarına karşı çıkararak, para talep edince, bu durumu köleliğin bir başlangıcı olarak gören vatandaşları huzursuz ettiler. Bunu üzerine Herakleialılar, vergi yükümlülüğünden kurtulmayı istemek amacıyla kendileri adına *Senatus'a* bir heyet gönderilmesi gerektiğini düşünmelerine rağmen, kente ikamet edenlerin arasından son derece cüretkar biri tarafından vergi mültezimlerinin, kimsenin onların nasıl olduğunu öğrenmeyeceği bir şekilde, gizlice ortadan kaldırılmaları konusunda ikna edildiler.

### XXXIX

Kalkhedon kenti önlerinde Romalılar ile Pontoslular deniz savaşı yaparken, aynı sırada kralın ve Romalıların kara kuvvetleri birbirlerine karşı savaşıyorlardı (Romalıların generali Cotta, Pontosluların komutanı ise, Mithradates idi), kara savaşında Basternai savaşçıları İtalikleri bozguna uğratarak kaçışa sürüklediler ve onların arasından birçoğunu kılıçtan geçirdiler.

(2) Τὰ αύτὰ δὲ καὶ περὶ τὰς ναῦς ἐγένετο, καὶ ὑπὸ μίαν ἡμέραν γῆ τε καὶ θαλάσση τοῖς Ῥωμαίων διελελύμαστο σώμασι, διαφθαρέντων ἐν μὲν τῇ ναυμαχίᾳ ὀκτακισχλίων, τετρακισχλίων δὲ καὶ πεντακοσίων ἐαλωκότων· τοῦ δὲ πεζοῦ στρατεύματος Ἰταλοὶ μὲν τριακόσιοι καὶ πεντακισχλιοι, τῶν δὲ Μιθριδατείων Βαστέρναι μὲν περὶ τριάκοντα, τοῦ δὲ λουποῦ πλήθους ἐπτακόσιοι.

(3) Οὕτως ἀρθέντα τὰ Μιθριδάτεια πάντων τὸ φρόνημα κατεδούλου. Λεύκολος δὲ ἐπὶ τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ στρατοπεδεύων, καὶ μαθὼν τὸ πάθος, λόγοις ἀνελάμβανεν ἀθυμήσαντας τοὺς στρατιώτας.

## XL

Τρεπομένου δὲ ἐπὶ Κύζικον σὺν μεγάλῳ φρονήματι Μιθριδάτου, καὶ πολιορκεῖν τὴν πόλιν βουλομένου, Λεύκολος ἐπακολουθήσας καὶ συμβαλὼν πολέμῳ νικᾷ τοὺς Ποντικοὺς ἀνὰ κράτος, βραχεῖ μὲν πλείους μυριάδος ἀνελῶν, τρισχιλίους δὲ καὶ μυρίους λαβὼν αἰχμαλώτους. Τὸ δὲ Φιμβριανῶν στράτευμα ὑπόπτως ἔχον, ὡς διὰ τὸ περὶ Φλάκκον τόλμημα οὐκ ἀν αὐτοὺς ἔτι νομίσειαν οἱ ἡγεμόνες εὗνους, ἔπειταν κρύφα πρὸς Μιθριδάτην αύτομολίαν ὑπισχνούμενοι. (2) Ὁ δὲ ἔρμαιον τὴν πρόσκλισιν ἡγησάμενος, ὡς νὺξ ἐπέλαβεν, Ἀρχέλαον πέμπει βεβαιῶσαί τε τὰς ὄμολογίας καὶ τοὺς προσχωρήσαντας ἄγειν. Οἱ δὲ Φιμβριανοὶ, ἐπεὶ τούτοις Ἀρχέλαος παρεγένετο, αὐτὸν μὲν συνέλαβον, τοὺς δὲ σὺν αὐτῷ διεχειρίσαντο. (3) Ἐπὶ τούτῳ τῷ τοῦ βασιλέως ἀτυχήματι καὶ λιμὸς ἐπιπίπτει αὐτοῦ τῇ στρατιᾷ, καὶ πολλοὺς ἀπώλλυε. Πλὴν οὕτω πολλοῖς παθήμασι κάμνων, Κυζίκου τῆς πολιορκίας τέως οὐκ ἀφίστατο· μετ' ὀλίγον δὲ πολλὰ καὶ παθὼν καὶ πράξας, ὅμως ἀνάλωτον λιπῶν τὴν πόλιν ἀνεχώρησε, τοῦ μὲν πεζοῦ Ἐρμαῖον καὶ Μάριον ἡγεῖσθαι καταστησάμενος, στρατὸν ὑπὲρ τρισμυρίους ἄγοντας, αὐτὸς δὲ διὰ θαλάσσης ποιούμενος τὴν ἀνάζευξιν. (4) Ἐπιβαίνοντος δὲ αὐτοῦ τῶν τριήρων, πολλαὶ παθῶν ἴδει αἰσθανταί τοις ὁρμέναις τὰς δὲ καὶ μελούσας κατεῖχον ἔξαρτώμενοι· καὶ παρὰ τὸ πλήθος τῶν τοῦτο δρώντων αἱ μὲν κατεδύοντο αἱ δὲ περιετρέποντο.

(2) Aynı olaylar deniz savaşı sırasında da vuku buldu ve bir gün içinde hem kara hem de deniz Romalıların cesetleriyle kaplandı. Deniz savaşında sekiz bin kişi öldürülüp, dört bin beş yüz kişi esir edildi; kara savaşçılarında ise, İtalikler beş bin üç yüz kayıp verirken, Mithradates'ın ordusundan ise, yaklaşık otuz Basternai savaşçısı ve bunların dışında en fazla yedi yüz kişi kaybedildi. (3) Mithradates'in bu utkusu herkesi hayal kırıklığına uğrattı. Bu sırada Sangarios Irmağı kenarında kamp kurmuş olan Lucullus ise, yenilgi haberini öğrendikten sonra, ümitsizliğe kapılmış olan askerlerini sözleriyle cesaretlendirdi.

## XL

Mithradates kendinden emin bir şekilde Kyzikos üzerine yürüyüse geçip ve kenti kuşatarak ele geçirmek isteyince, Lucullus onları yakın takibe geçti ve iki ordu karşılaşınca Pontosluları savaşta hezimete uğrattı. Kısa süre içinde sayısız adam öldürdü ve on üç bin kişiyi esir aldı. Fimbria'nın ordusundaki askerlerden bazıları, Flaccus'a karşı işledikleri suçtan ötürü, ilerde komutanlarının kendileri hakkında iyi şeyler düşünmeyecekleri yönünde endişeye kapılıp, Lucullus'un ordusundan firar etmeye söz vererek gizlice Mithradates'e haber gönderdiler. (2) Mithradates bu eğilimi talihinin bir cilvesi olarak düşünüp, gece olduğunda, onların nakil koşullarını gerçekleştirmesi ve taraf değiştirenleri getirmesi için Arkhelaos'u gönderdi. Fakat Fimbria'ya bağlı askerler, Arkhelaos kendileriyle görüşmeye gelince onu yakaladılar, ona eşlik edenleri ise, kılıçtan geçirdiler. (3) Kralın bu talihsizliğine ek olarak ordusunda kitlik baş gösterdi ve birçok kişi yaşamını yitirdi. Çok çeşitli talihsizliklere/felaketlere katlanan Mithradates, Kyzikos kuşatmasından o zamana kadar vazgeçmedi; küçük de olsa birbiri ardına gelen birçok başarısızlığa göğüs gerip, üstesinden gelmesine karşın, sonunda ele geçiremediği kenti terk ederek geri döndü. Otuz bin kişinin üzerindeki piyade birliğinin komutası için Hermaios ve Marius'u atadı, kendisi ise, dönüş yolculuğunu deniz yoluyla yaptı. (4) Ancak Mithradates'in *trieres*'lere binişi, çok çeşitli güçlüklerin üst üste gelmesinden sonra oldu; çünkü gemilere binmek için bekleyenler, artık çoktan dolmuş olmalarına karşın gene de yolculuk etmek istediklerinden teknelere asılarak tutundular, çok sayıda insan bunu yaptığı için gemilerden bazıları battı, bazıları ise, alabora oldular.

(5) Τοῦτο Κυζικηνοὶ θεασάμενοι ὥρμησαν ἐπὶ τὰ τῶν Ποντικῶν στρατόπεδα, καὶ τοὺς ὑπολειφθέντας καματηροὺς διαφθείροντες, εἴ τι παρῆν ὑπολελειμμένον τῷ στρατοπέδῳ, διήρπαζον. Λεύκολος δὲ διώξας ἐπὶ τὸν Αἴσηπον ποταμὸν τὸ πεζὸν ἀπροσδόκητος καταλαμβάνει, καὶ φόνον πολὺν τῶν πολεμίων ποιεῖται. Μιθριδάτης δὲ ἀναλαβὼν ἐαυτὸν ὡς ἡδύνατο, Πείρινθον ἐπολιόρκει, ταύτης δὲ διαμαρτών, ἐπὶ Βιθυνίαν διαπεραιοῦται.

## XLI

Ἐπεὶ δὲ καὶ Βάρβας συχνοὺς Ἰταλῶν ἐπάγων ἤκεν, καὶ μὴν καὶ Τριάριος ὁ Ῥωμαίων ἡγεμών ἀνασκευασάμενος τῇ Ἀπαμείᾳ πολιορκεῖν ἐπέστη, οἱ Ἀπαμεῖς ἀντισχόντες ὅσα ἡδύναντο, τέλος ἀνοίξαντες τὰς πύλας τούτους εἰσεδέξαντο. Εἶλον δὲ καὶ Προῦσαν τὴν πόλιν ἡ Ῥωμαίων δύναμις· ὑπὸ δὲ τὸν Ἀσιανὸν Ὀλυμπὸν διέκειτο αὕτη. (2) Ἐκεῖθεν ὁ Τριάριος ἐπὶ Προυσιάδα τὴν ἐπιθαλάσσιον μετὰ τῆς δυνάμεως παραγίνεται. Αὕτη δὲ Κίερος τὸ παλαιὸν ἔκαλεῖτο, ἐν ᾧ καὶ ἡ τῆς Ἀργοῦ ἄφιξις λέγεται καὶ ὁ τοῦ "Υλα ἀφανισμὸς καὶ ἡ τοῦ Ἡρακλέους ἐπὶ τὴν τούτου ἀναζήτησιν πλάνη καὶ πολλὰ τοιαῦτα ἔτερα. Παραγενότα δὲ ἢραδίως οἱ Προυσαεῖς ἐδέξαντο, τοὺς Ποντικοὺς διωσάμενοι. (3) Ἐκεῖθεν ἐπὶ Νίκαιαν φρουρουμένην Μιθριδατείω φρουρᾶ παραγίνεται. Οἱ δὲ Ποντικοὶ τὸν νοῦν τῶν ἐν Νίκαιᾳ συνιδόντες ἐπὶ Ῥωμαίους ἀποκλίνοντα, διὰ νυκτὸς πρὸς Μιθριδάτην εἰς Νικομήδειαν ἀνεχώρησαν, καὶ Ῥωμαῖοι ἀταλαιπώρως κρατοῦσι τῆς πόλεως. (4) Αὕτη δὲ ἡ πόλις ἡ Νίκαια τὴν μὲν κλῆσιν ἄγει ἀπὸ ναΐδος νύμφης, ὄνομα λαχούσης τὴν Νίκαιαν, ἔργον δὲ γέγονε Νικαέων τῶν μετὰ Ἀλεξάνδρου μὲν συστρατευσάντων, μετὰ δὲ τὸν ἐκείνου θάνατον κατὰ ζήτησιν πατρίδος ταύτην τε κτισάντων καὶ συνοικισαμένων. Ἡ μὲν οὖν ναΐς ἡ Νίκαια λέγεται φῦναι Σαγγαρίου τοῦ κατὰ τὴν χώραν δυνάστου καὶ Κυβέλης· παρθενίαν δὲ μᾶλλον ἡ τὴν πρὸς ἄνδρα ποθοῦσα ὄμιλίαν, ἐν ὅρεσι καὶ θήραις τὸν βίον ἔσχε. (5) Ταύτην δὲ Διόνυσος μὲν ἥρα, ἐρῶν δὲ οὐκ ἐτύγχανε. Μὴ τυγχάνων δὲ μηχαναῖς τὸ λεῖπον τῇ γνώμῃ ἀναπληροῦν ἐπεχείρει. Πληροῦ τοίνυν τὴν κρήνην, ἀφ' ἣς εἴωθεν ἡ Νίκαια πίνειν, ἐπειδὰν ἀπὸ τῆς θήρας κοπωθείη, ἀντὶ τοῦ ὕδατος οἶνου. Ἡ δὲ μηδὲν συνειδυῖα καὶ τὸ εἰώθὸς ποιοῦσα ἐμφορεῖται τε τοῦ ἐπιβούλου νάματος, καὶ ὑπηρετεῖ καὶ ἄκουσα τῷ βουλήματι τοῦ ἑραστοῦ. Μέθης γὰρ αὐτὴν καὶ ὕπου λαβόντων, ὃ τε Διόνυσος αὐτῇ ἐπιμύγνυται καὶ παῖδας ἐξ αὐτῆς φύει Σάτυρόν τε καὶ ἐτέρους.

(5) Kyzikoslular bu durumu gördükten sonra, Pontosluların ordugahlarına karşı saldırıyla geçtiler. Yorgunluktan tükenmiş vaziyette geride bırakılmış olanları yok edip; eğer kampta geride kalmış bir şey buldularsa, yağmaladılar. Lucullus ise, kralın kara kuvvetlerini Aisepos Irmağı'na kadar takip ettikten sonra, aniden üzerlerine atıldı ve düşmanların büyük bir bölümünü öldürdü. Mithradates ise, kendisini yapabileceği en iyi şeyi yapmaya zorlayıp, Perinthos'u kuşattı; fakat bunda tam anlamıyla başarısız olunca, Bithynia'ya geri döndü.

#### XLI

Ardından Barba, İtaliklerden oluşan büyük bir gücün başında yardıma geldi ve Romalıların komutanı Triarius gerekli hazırlıkları yapıp Apameia'ya ilerleyerek kenti kuşatmaya başladı, Apameialılar elliinden geldiği ölçüde karşı koydular; ama sonunda kapıları açarak Romalları kente kabul ettiler. Roma güçleri aynı zamanda Asya'daki Olympos Dağı'nın eteğinde kurulmuş bir kent olan, Prusa'yı da ele geçirdiler. (2) Oradan Triarius ordusuyla birlikte deniz kıyısındaki Prusias kentine geldi. Hakkında, Argo Gemisi'nin geliş, Hylas'ın kayboluşu, Herakles'in bu civarda dolaşarak onu araması ve benzeri daha birçok söylencenin anlatıldığı bu kent eskiden Kieros olarak adlandırılıyordu. Triarius buraya vardığında, Pontosluları kovmuş olan Prusiaslılar, onu kolayca kentlerine kabul ettiler. (3) Triarius buradan, Mithradates'e ait bir garnizonun konuşlandırılmış olduğu Nikaia'ya geldi. Nikaia'daki Pontoslular ise, Romalılardan kaçmanın akıllıca bir iş olacağını sezinleyerek, geceleyin Mithradates'in yanına Nikomedea'ya çekildiler ve böylelikle Romalılar hiçbir güçlükle karşılaşmaksızın kentin yönetimini elliine geçirdiler. (4) Bu Nikaia kenti adını bir *nymphē* (su perisi) olan Naïs'ten alır ve Nikaia unvanını elde eder. Kuruluşu, İskender'le birlikte sefere çıkan ve onun ölümünden sonra, vatan arayışi içine giren Nikaialı askerlerin burayı kurmalarına ve *synoikize* etmelerine dayanır. Su perisi Nikaia'nın bölgenin ulu [ırmak tanrı] Sangarios ile Kybele'nin kızı olduğu söylenir: Bu peri bir adamla birlikte olmaktan çok, bekaretini korumayı tercih ettiği için, yaşamını dağlarda ve vahşi hayvanlarla geçirdi. (5) Dionysos ona aşık oldu; fakat aşkına karşılık bulamadı. Reddedilmesine rağmen, planlarından vazgeçmeyeip, emeline ulaşmayı denedi. Nikaia'nın, avlanmaktan yorgun düşünce genellikle susuzluğunu giderdiği kaynağı, su yerine şarapla doldurdu. Hiçbir şeyin farkına varmamış olan Nikaia, her zaman yaptığı gibi (ancak bu sefer hileli akan sıvıdan) susuzluğunu giderir ve kendi istemi dışında aşığının arzusuna boyun eğer. Zira sarhoşluk ve uyku onu etkisi altına alınca, Dionysos onunla birlikte olur ve ondan Satyros ile diğer çocukları olur.

(6) Οἱ δὲ Νικαεῖς, οἵ τὴν πόλιν ἥγειραν καὶ συνώκισαν, Νίκαιαν εἶχον πατρίδα Φωκίδος γείτονα· πρὸς ἣν καὶ πολλάκις στασιάσαντες ὑπ’ αὐτῆς ἐκείνης ὕστερον τὴν πατρίδα ἀφηρέθησαν, καταστροφὴν ταύτης καὶ ἀφανισμὸν τῶν ἐν τῇ Φωκίδι πολλῇ σπουδῇ καταπραξαμένων. Ἀλλ’ ἡ μὲν Νίκαια οὕτω τε τὴν κλῆσιν καὶ τὴν οἰκοδομὴν ἔσχε, καὶ οὕτω προσεχώρησε Ῥωμαίοις.

## XLII

Μιθριδάτης δὲ ἐν τῇ Νικομηδείᾳ διέτριβε. Κόττας δὲ βουλόμενός τι τῶν προδιημαρτημένων ἀναλαβεῖν, ἤκειν ἀπὸ Χαλκηδόνος, ἐν ᾧ ἤπητο, πρὸς τὴν Νικομήδειαν, καὶ στρατοπεδεύει ὑνταῦθεν καὶ ῥ σταδίων τῆς πόλεως ἄποθεν, τὴν συμβολὴν τῆς μάχης ὑπευλαβούμενος. Καταλαμβάνει δὲ Κότταν σπουδῇ πολλῇ αὐτόκλητος ὁ Τριάριος, καὶ Μιθριδάτου ὑποχωρήσαντος εἰς τὴν πόλιν, ἐκατέρωθεν ταύτην πολιορκεῖν τὸ Ῥωμαϊκὸν παρεσκευάζετο στράτευμα. (2) Ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπυνθάνετο δυσὶ ναυμαχίαις, τῇ μὲν περὶ Τένεδον τῇ δὲ κατὰ τὸν Αίγαον, Λευκόλλου πολεμοῦντος, τοὺς Ποντικοὺς νενικῆσθαι, καὶ οὐκ ἀξιόμαχον αὐτὸν πρὸς τὴν παροῦσαν δύναμιν Ῥωμαίων ἥγεῖτο (τὴν ἐπίβασιν), τῷ στόλῳ εἰς τὸν Πόντον ἀνέπλει, καὶ σφοδρῷ χειμῶνι περιπεσὼν, τινὰς μὲν τῶν τριήρων ἀποβάλλει, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν πλειόνων εἰς τὸν "Υπιον ποταμὸν κατηνέχθη. (3) Ἐκεῖ δὲ διὰ τὸν χειμῶνα διατρίβων, Λάμαχον τὸν Ἡρακλεώτην, φιλίαν ἔχων πρὸς αὐτὸν παλαιὰν, μαθὼν ἄρχειν τῆς πολιτείας, πολλαῖς ὑποσχέσεσιν εἰλκεν ὥστε παρασκευάσαι αὐτὸν ἐν τῇ πόλει παραδεχθῆναι· ἔπειμπε δὲ καὶ χρήματα. (4) Οἱ δὲ ἀντεδίδου τὴν αἴτησιν, καὶ δημιοθοινίαν ἔξω τῆς πόλεως λαμπροτάτην παρασκευασάμενος τοῖς πολίταις, καὶ ταύτη μηδὲ τὰς πύλας ἔχειν παρεγγυησάμενος κεκλεισμένας, μεθύσας τε τὸν δῆμον, ἐκ συνθήματος κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἔφεστάναι λάθρᾳ προ-παρασκευάζει τὸν Μιθριδάτην. Καὶ οὕτως ἡ πόλις, μηδὲ τὴν ἄφιξιν αἰσθομένων τῶν Ἡρακλεωτῶν, ὑπὸ χεῖρα Μιθριδάτη γίνεται. (5) Τῇ ἐπαύριον δὲ συγκαλέσας τὸ πλῆθος ὁ βασιλεὺς, καὶ φιλίοις δεξιωσάμενος λόγοις, καὶ τὴν εὔνοιαν πρὸς αὐτὸν παραινέσας σώζειν, τετρακισχλίους δὲ φρουροὺς ἐγκαταστήσας καὶ φρούραρχον Κοννακόρικα, προφάσει τοῦ, εἰς Ῥωμαῖοι βουληθεῖεν ἐπιβουλεύειν, τῆς πόλεως ἐκείνους ὑπερμαχεῖν καὶ σωτῆρας εἶναι τῶν ἐνοικούντων· εἶτα δὲ καὶ χρήματα διανείμας τοῖς ἐν αὐτῇ, μάλιστα δὲ τοῖς ἐν τέλει, ἐπὶ τῆς Σινώπης ἔξεπλευσεν.

(6) Nikaialılar, Nikaia kentini kurdular ve *synoikize* ettiler. Onlar vatan olarak Phokis'in komşusu Nikaia'ya sahiptiler; fakat sık sık Phokislilere karşı ayaklandıkları için, sonunda onlar tarafından vatanlarından yoksun bırakıldılar. Başlarına gelen bu felaket ve zorunlu göçleri Phokis'te büyük bir coşkuyla uygulandı. İşte Nikaia, gerek adına gerekse kuruluşuna böyle sahip oldu; ayrıca bu şekilde Romalılara bağlandı.

## XLII

Mithradates, Nikomedea'da konuşlanmıştı. Cotta ise, önceki başarısızlıklarını bir şekilde telafi etmek istediği için, bozguna uğramış olduğu Kalkhedon'dan Nikomedea'ya doğru ilerledi. Gene de tedbirini elden bırakmayıp savaşa girmekten sakınarak, kentten yüz elli *stadia* uzaklıkta kamp kurdu. Triarius ise, daha çağrılmayı beklemeden büyük bir hızla Cotta'ya yetişti ve Mithradates'in kente doğru geri çekilmesinin ardından, orada onu her taraftan kuşatma altına almak üzere Roma ordusunu hazırladı. (2) Ancak kral, Ege Denizi'nde ve Tenedos Adası çevresinde Lucullus'a karşı savaşan Pontosluların iki deniz savaşında da yenilmiş oldukları sorup soruşturarak öğrendikten sonra, Romalıların kendisine karşı saldırmak üzere hazır bekleyen ordusuna karşı koyabilecek güçte olmadığı için daha erken yola çıktı. Pontos'a doğru yolculuğa çıkmak üzere yelken açtı ve şiddetli bir kış fırtinasına yakalandıktan sonra, *trieres*'lerinden bazılarını kaybetti. Kendisi ise, gemilerinin büyük bir bölümüyle birlikte Hypios Irmağı'na ulaşabildi. (3) Orada kış boyunca konaklarken, eski dostu olan Herakleialı Lamakhos'un kentin yöneticisi olduğunu öğrendikten sonra, birçok vaatlerle onun ilgisini çekti ve kendisinin kente kabul edilmesini sağlaması için para gönderdi. (4) Lamakhos ise, bu talebi kabul etti ve kentin sur duvarları dışında halk için son derece görkemli bir ziyafet sofrası hazırlayıp, insanların şaraptan sarhoş olduğu gerekçesiyle, ziyafet sırasında kent kaplarının kapatılmamasını emrederek, Mithradates'in aynı gün içinde kente gizlice yerleşmesini sağladı. Bu şekilde, daha Herakleialılar onun geldiğinin dahi farkına varmadan, kent Mithradates'in eline geçti. (5) Ertesi gün kral halkı toplantıya davet edip, Herakleialıları gönül alıcı sözlerle selamladıktan, kendisine karşı iyi niyetlerinin devam etmesini tavsiye ettikten ve eğer Romalılar bu sebeple kendilerine karşı harekete geçmeye teşebbüs ederlerse, kenti onların adına savasarak savunmaları ve vatandaşların kurtarıcıları olmaları için, dört bin kişiden oluşan muhafiz birliğini, Konnakoriks'in komutanlığında yerleştirdikten ve ayrıca halka, özellikle de kentin yönetiminde söz sahibi olanlara para dağıttıktan sonra, Sinope'ye doğru yelken açtı.

## XLIII

Λεύκολλος δὲ καὶ Κόττας καὶ ὁ Τριάριος, οἱ Ἀρωμαίων αύτοκράτορες στρατηγοὶ, ἐπὶ τῆς Νικομηδείας καθ' ἓν γενόμενοι, ὥρμηντο εἰς τὸν Πόντον ἐμβαλεῖν· ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ἡ τῆς Ἡρακλείας κατάληψις ἡγγέλθη, ἡ δὲ προδοσία οὐκ ἔγνώσθη, ἀλλὰ τῆς πόλεως ὅλης ἡ ἀπόστασις ἐνομίσθη, Λεύκολλον μὲν ἐδόκει μετὰ τῆς πλείστης δυνάμεως εἰς τὴν Καππαδοκίαν διὰ τῆς μεσογείου χωρεῖν ἐπὶ τε Μιθριδάτην καὶ τὴν πᾶσαν βασιλείαν, Κότταν δὲ ἐπὶ Ἡρακλείας, τὸν Τριάριον δὲ τὸ ναυτικὸν ἀναλαβόντα περὶ τὸν Ἐλλήσποντον καὶ τὴν Προποντίδα τὰς ἐπὶ Κρήτην καὶ Ἰβηρίαν ἀπεσταλμένας Μιθριδατείους ναῦς ὑποστρεφούσας λοχᾶν. (2) Μιθριδάτης δὲ ταῦτα ἀκούων παρεσκευάζετο καὶ διεπρεσβεύετο πρός τε τοὺς Σκυθῶν βασιλεῖς καὶ πρὸς τὸν Πάρθον καὶ πρὸς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Τιγράνην τὸν Ἀρμένιον. Ἄλλ' οἱ μὲν ἀπεῖπον, Τιγράνης δὲ ὑπὸ τῆς Μιθριδάτου θυγατρὸς πολλάκις ἐνοχληθεὶς καὶ ἀναβαλλόμενος ὅμως ὑπέστη τὴν συμμαχίαν. Καὶ Μιθριδάτης διαφόρους πέμπων κατὰ Λευκόλλου στρατηγοὺς, καὶ τῆς συμπλοκῆς ἐπιγενομένης, πολύτροποι μὲν συνέβαινον αἱ μεταβολαὶ, ἐν τοῖς πλείστοις δὲ τὰ Ἀρωμαίων ὅμως κατώρθου. (3) Ἡθύμει μὲν ὁ βασιλεύς· ἀθροίσας δ' οὖν πεζῶν μὲν τέσσαρας μυριάδας, ἵππεῖς δὲ ὀκτακισχλίους, ἔξεπεμψε Διόφαντον καὶ Ταξίλλην ἐπὶ τοῖς προεσταλμένοις. Τῶν δὲ τοῖς προλαβοῦσι συναφθέντων, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀκριβολισμοῖς ἀλλήλων οἱ πολέμιοι καθ' ἐκάστην σχεδὸν ἀπεπειρῶντο· εἴτα ἵππομαχίᾳ συνέστησαν δύο, ὃν τὴν μὲν ἐνίκων οἱ Ἀρωμαῖοι, τὴν δευτέραν δὲ οἱ Ποντικοί. (4) Τριβομένου δὲ τοῦ πολέμου, Λεύκολλος ἀγορὰν ἄξοντας εἰς Καππαδοκίαν ἐκπέμπει, καὶ μαθὼν Ταξίλλης καὶ Διόφαντος πεζούς ἐκπέμπουσι τετρακισχλίους καὶ ἵππεῖς δισχιλίους, ἐφ' ὃ ἐπιθέμενοι ἀφαιρήσονται τοὺς ἀποκομίζοντας τὰς ἀγοράς. Καὶ συμβαλόντων ἀλλήλοις ἐπικρατέστεροι γεγόνασιν οἱ Ἀρωμαῖοι. Πέμψαντος δὲ Λευκόλλου βοήθειαν τοῖς οίκειοις, τροπὴ γίνεται βαρβάρων περιφανῆς. (5) Καὶ τῇ φυγῇ τούτων ἡ Ἀρωμαίων δύναμις ὀδηγουμένη ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τὸ περὶ Διόφαντον καὶ Ταξίλλην ἥκον, καὶ καρτερᾶς πρὸς αὐτοὺς τῆς μάχης γενομένης, ἐπ' ὀλίγον μὲν ἀντέσχον οἱ Ποντικοί, εἴτα τῶν στρατηγῶν πρῶτον ἀποχωρούντων, πάντες ἐνέκλιναν, καὶ Μιθριδάτη τοῦ πταίσματος οἱ στρατηγοὶ αὐτάγγελοι παρεγένοντο, καὶ πολὺ πλῆθος τότε τῶν βαρβάρων ἀπώλετο.

**XLIII**

Romalıların başında bulunan generaller Lucullus, Cotta ve Triarius, Nikomedea'da bir araya gelince, Pontos'u ele geçirmek üzere harekete geçtiler. Fakat kendilerine Herakleia'nın ele geçirildiği haber verildikten sonra, –zira kente ihanet edildiği bilinmiyordu; fakat bütün kentin taraf değiştirdiği düşünülüyordu– Lucullus'un ordunun büyük bir bölümüyle ülkenin iç kısmı boyunca Kappadokia'ya doğru, hem Mithradates hem de bütün Pontos krallığı üzerine Cotta'nın ise, Herakleia üzerine yürümesi, Triarius'un da donanmayı topladıktan sonra Hellespontos ve Propontis civarında, Mithradates'in Girit ve Iberia'ya göndermiş olduğu gemilerin geri dönmelerini beklemesi kararlaştırıldı. (2) Mithradates bu planları duyunca kendisi için gerekli hazırlıkları yaptı ve İskitlerin krallarına, Part kralına ve kendi damadı Armenia kralı Tigranes'e elçilerini gönderdi. Fakat onlar yardımı reddettiler, Tigranes ise, yavaş davranışının Mithradates'in kızı tarafından sık sık başı ağırtıldıkten sonra, sonunda kralla müttefikliği kabul etti. Ardından Mithradates, önde gelen komutanlarını Lucullus'a karşı gönderdi. Çarpışmaya gelince, büyük bir çoğunluğu değişik şekillerde sonuçlandı; gene de birçok karşılaşmadada Romalıların güçleri galip geldi. (3) Her ne kadar bu durum kralın cesaretini kirsa da, kırk bin piyade ve sekiz bin süvari toplayıp, Diophantos ve Taksiles'i bu orduya generaller olarak atadıktan sonra, diğer birliklerle buluşmak üzere gönderdi. Diğerleriyle bu güçlerin bir araya gelmelerinden sonra, başlangıçta düşmanlar hemen hemen her gün yakın çarşımalarla birbirlerini dedeniler; ardından iki süvari savaşı yaptılar, bunlardan ilkini Romalılar, ikincisi ise, Pontoslular kazandılar. (4) Savaş ordusunu yıpratınca, Lucullus bir grup askeri Kappadokia'ya gidip yardım/erzak getirmek için gönderdi; ancak Taksiles ve Diophantos bu durumu sorup soruşturarak öğrendikten sonra, dört bin piyade ve iki bin süvariden oluşan bir gücü, bu birliklere temin etmiş oldukları erzaklarıyla geri dönerlerken saldırarak yağmalasınlar diye arkalarından yolladılar. Ancak birlikler birbirlerine karşı çarşımaya başlayınca Romalılar daha ağır bastılar. Ayrıca Lucullus, kendi birliklerine bir de takviye kuvvetler gönderdikten sonra, Pontoslular dört bir yana kaçtılar. (5) Pontosluların kaçmasıyla, onları takip eden Romalıların kuvvetleri Diophantos ve Taksiles'in ordugahına kadar geldiler ve onlara karşı inatçı bir savaş verince, Pontoslular kısa süre dayandılar. Ardından ilk olarak generalleri ordugahı terk edip ricat edince, herkes çözüldü ve generaller yenilginin haberini bizzat kendileri vermek için Mithradates'e gittiler. Bu çalışmada Pontosluların içinden çok büyük miktarda asker telef edildi.

**XLIV**

Οὕτω Μιθριδάτη τῶν πραγμάτων περιφανῶς ἀποκεκλιμένων, τῶν τε βασιλίδων γυναικῶν ἡ ἀναίρεσις ἐπεποίητο, καὶ φεύγειν ἐκ τῶν Καβείρων αὐτῷ, ἐν οἷς διέτριβε, λάθρᾳ τῶν ἄλλων ὑπηκόων ὄρμὴ γέγονε. Καὶ ἥλω ἀν ἐν τῇ φυγῇ, τῶν Γαλατῶν ἐπιδιωκόντων, καίπερ τὸν φεύγοντα ἀγνοούντων, εἰ μὴ περιτυχόντες ἡμιόνῳ χρυσὸν καὶ ἄργυρον τῶν Μιθριδατείων Χρημάτων φερούσῃ, περὶ τὴν ἀρπαγὴν τούτων ἐσχόλασαν. Καὶ αὐτὸς εἰς Ἀρμενίαν διασώζεται.

**XLV**

Λεύκολλος δὲ ἐπὶ μὲν τὸν Μιθριδάτην Μάρκον Πομπήιον ἡγεμόνα ἔξέπεμψεν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ Καβείρων μεθ' ὅλης ἡπείγετο τῆς δυνάμεως, καὶ τὴν πόλιν περικαθισάμενος σφᾶς αύτοὺς παραδεδωκότας τοὺς βαρβάρους ὑποσπόνδους ἔσχε καὶ τῶν τειχῶν ἐκυρίευσεν. (2) Ἐκεῖθεν δὲ πρὸς τὴν Ἀμισὸν παραγεγονὼς, καὶ λόγοις παρανῶν τοὺς ἐν αὐτῇ ᾗ ρωμαίοις προσχωρεῖν, ἐπεὶ οὐκ ἔπειθε, ταύτην λιπῶν εἰς τὴν Εύπατορίαν μεθίστη τὴν πολιορκίαν. Καὶ ḥαθύμως καταγωνίζεσθαι ταύτης προσεποιεῖτο, ὡς ἀν καὶ τοὺς πολεμίους εἰς ὅμιοιν ḥαθυμίας ζῆλον ἐκκαλεσάμενος ἐξ αἱφνιδίου μεταβολῆς κατορθώσῃ τὸ μελετώμενον. (3) "Ο καὶ γέγονε, καὶ τὴν πόλιν οὕτως ἐντὸς τῶν στρατηγήματι ἄφνω γάρ κλιμακας ἀρπάσαι κελεύσας τοὺς στρατιώτας, τῶν φυλάκων ούδεν τοιοῦτον προσδεδοκηκότων ἀλλ' ἐν ὀλιγωρίᾳ διακειμένων, διὰ τῶν κλιμάκων τὸ τεῖχος ὑπερβαίνειν τοὺς στρατιώτας ἐπέτρεψε, καὶ οὕτως ἥλω Εύπατορίᾳ, καὶ αὐτίκα κατέσκαπτο. Μετ' ὀλίγον δὲ καὶ Ἀμισὸς ἐάλω, διὰ τῶν κλιμάκων καὶ αὐτῆς ὄμοιώς τῶν πολεμίων ἐπιβάντων τοῖς τείχεσι. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν φόνος τῶν πολιτῶν οὐκ ὀλίγος γέγονεν, ὕστερον δὲ τὸν ὄλεθρον Λεύκολλος ἐπέσχε, καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς καὶ τὴν χώραν τοῖς διασωθεῖσιν ἀπεκατέστησε, καὶ οἰκειότερον ἔχρητο.

**XLIV**

Bu gibi itibarını zedeleyen felaketlerden açıkça tedirginleşmiş olan Mithradates, kraliyet ailesine mensup kadınların öldürülmesini emretti ve bir süredir konuşıldığı Kabeira'dan kendisine bağlı adamların haberi olmaksızın, gizlice kaçmaya teşebbüs etti. Ama bu kaçış sırasında -kaçanın kim olduğunu bilmeler de-, eğer Mithradates'in hazineinden altın ve gümüş taşıyan bir katıra şans eseri rastlamamış olsalardı; kral kendisini takip eden Galatlar tarafından ele geçirilebilirdi; ama onlar zamanlarını bu şeyleri yağmalamak için harcadılar. Böylelikle Mithradates, Armenia'ya geçerek kendini kurtardı.

**XLV**

Bunun üzerine Lucullus, Mithradates'e karşı komutanı Marcus Pompeius'u gönderdi, kendisi de bütün güçleriyle birlikte Kabeira'ya karşı yürüdü ve kenti abluka altına aldıktan sonra, bizzat kendilerini anlaşma koşullarıyla güvence altına alan Pontosluları teslim aldı ve kentin surlarının hakimi oldu. (2) Oradan Amisos'a döndükten sonra ve orada Amisosluları sözleriyle Romalılarla birlik olmaları için teşvik etmesine rağmen, onları kendilerinden tarafa geçmeye ikna edemedi. Bu yüzden Amisos'u bırakıp, onun yerine Eupatoria'yı kuşatmaya başladı. Bununla birlikte kentin ele geçirilmesini önemsemeymiş gibi görünüyordu; ancak düşmanlarını benzer önemsemeyiz karşılığı vermeye kandırıldıktan sonra, eski alışkanlığını değiştirerek aniden saldırınca başarı kazandı. (3) Sonuç beklediği gibi oldu, ustaca manevrayla kenti ele geçirdi. Zira umulmadık zamanda askerlerine merdivenleri kapı getirmelerini emrettikten sonra, surların üzerindeki nöbetçilerin böyle bir saldırıyı hiçbir şekilde beklemediklerinden; ancak bu duruma küfürsemeyle baktıklarından, askerlerin merdivenleri aracılarıyla sura tırmanmalarını emretti ve böylece Eupatoria ele geçirildi ve hemen yerle bir edildi. Eupatoria'ya benzer bir şekilde düşmanların merdivenler aracıyla surlara tırmanmalarının ardından Amisos da kısa süre sonra ele geçirildi. Ayrıca başlangıçta Amisos vatandaşlarının büyük bir çoğunluğu öldürüldü; fakat daha sonradan Lucullus katliama bir son verdi. Ayrıca kenti ve territoryumunu bu felaketten canını kurtarabilmiş olanlara iade etti ve onlara daha yakınlıkla davranışarak ihtiyaçlarını karşıladı.

**XLVI**

Μιθριδάτης δὲ πρὸς τὸν γαμβρὸν παραγεγονώς, καὶ συνουσίας τυχεῖν ἀξιῶν, ταύτης μὲν οὐ τυγχάνει, φρουρὰν δὲ τοῦ σώματος παρ' αὐτοῦ λαμβάνει, καὶ τῆς ἄλλης δεξιώσεως μετεῖχεν. (2) Ἐπεμψε δὲ καὶ Λεύκολλος πρὸς Τιγράνην πρεσβευτὴν Ἀπιον Κλώδιον, Μιθριδάτην ἔξαιτῶν· ὃ δὲ οὐκ ἔδωκε, φήσας τὴν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, εἰ τῆς γαμετῆς πατέρα προδοίη, διευλαβεῖσθαι μομφήν· ἀλλὰ μοχθηρὸς μὲν ὡς εἴη Μιθριδάτης καὶ αὐτὸν είδεναι, δυσωπεῖσθαι δὲ τὴν ἐπικηδείαν. (3) Γράφει δὲ καὶ ἐπιστολὴν πρὸς Λεύκολλον τοὺς εἰρημένους λόγους ἔχουσαν, ἥτις παρώξυνε τὸν δεξάμενον· οὐ γὰρ ἐνέγραψεν αὐτὸν αὐτοκράτορα, ἐγκαλῶν ὅτι μηδὲ αὐτὸς ἔκεινον κατὰ τὰς ἐπιστολὰς βασιλέα βασιλέων προσηγόρευσεν.

Ἐνταῦθα μὲν καὶ ἡ πεντεκαδεκάτη καταλήγει Ἱστορίᾳ.

## {ΕΚ ΤΟΥ ΤΕΒΙΒΛΙΟΥ}

**XLVII**

Ἱστορία δὲ ἡ ἐφεξῆς τάδε ἀφηγεῖται. Ἀναλαβὼν Κόττας τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα κατὰ τῆς Ἡρακλείας ἔχωρει. Ἀλλὰ πρῶτος μὲν ἐπὶ Προυσιάδος ἦγεν (ἢ δὲ Προυσιάς πρὶν μὲν ἀπὸ τοῦ παραρρέοντος αὐτὴν ποταμοῦ Κίερος ἐκαλεῖτο, ὃ δὲ τῆς Βιθυνίας βασιλεὺς τῶν Ἡρακλεωτῶν ταύτην ἀφελόμενος ἔξ ἐαυτοῦ μετωνόμασεν), ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τὴν Ποντικὴν κατῆλθε θάλασσαν, καὶ παρελθὼν τὴν παραλίαν τοῖς κατὰ κορυφὴν τείχεσι τὸ στράτευμα περιέστησεν. (2) Ἐθάρρουν μὲν τῇ τοῦ χωρίου οἱ Ἡρακλεῶται ὄχυρότητι, καὶ καρτερῶς τοῦ Κόττα πολιορκοῦντος, σὺν τοῖς φρουροῖς ἀντεμάχοντο καὶ φόνος ἦν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πλήθους πλέον, τραύματα δὲ πολλὰ τῶν Ἡρακλεωτῶν ἐκ τῶν βελῶν. Κόττας οὖν ἀνακαλεῖται τῆς τειχομαχίας τὸ στράτευμα, καὶ μικρὸν στρατοπεδεύων ἀποθεν, ὅλον ἔτρεπε τὸν σκοπὸν εἰς τὸ τὰς ἐπιτηδείαν, πρεσβεία πρὸς τοὺς ἀποίκους ἔξεπέμπετο, τροφῆς δι' ὧνης αίτοισα χορηγίαν· οἱ δὲ τῇ πρεσβείᾳ ἡσμένιζον.

**XLVI**

Mithradates damadının (Armenia kralı Tigranes) ülkesine vardıktan sonra, kendisyle konuşmak için ondan bir randevu talep etmesine rağmen, Tigranes onunla buluşmadı; gene de Mithradates ondan kendisi için sınır boyunda bir garnizon aldı ve diğer dostluk güvenceleri elde etti. (2) Bu sırada Lucullus, Mithradates'i kendisine teslim etmesini talep etmek için Appius Claudius'u elçi olarak Tigranes'e gönderdi. Tigranes ise, eğer damat olarak kayınbabasına ihanet ederse, bütün insanlar tarafından kınanmaktan korktuğunu; ayrıca birçok güçlüklerle göğüs germiş olan Mithradates'i ve kendisini yakından tanıdığını; ayrıca onun cezazesinde arkasından söylenecek ağıttan utanacağını söylediğinden sonra, onu vermemeyi reddetti. (3) Ardından Tigranes, Lucullus'a daha önceden onun kendisine yazmış olduğu mektupta söylemiş olduğu sözlere benzer içerikte bir mektup gönderir, ki bu mektup onu alan kişiyi (Lucullus'u) provoke etti; zira ona "*auto-krator/imperator*" diye hitap ederek başlamamıştı; çünkü Lucullus tarafından gönderilmiş olan mektuplarda kendisi "*krallar kralı*" olarak adlandırılmıştı.

Memnon'un tarih eserinin on beşinci kitabı burada son bulur.

**{ON ALTINCI KİTAPTAN}****XLVII**

Tarih eseri daha sonra şöyle devam eder. Cotta [Bithynia'daki] Roma ordusunun komutasını aldıktan sonra, Herakleia üzerine yürüdü. Fakat önce, Prusias kentini ele geçirdi (Prusias eskiden kentin kenarından akan ırmaktan dolayı Kieros olarak adlandırılıyordu; ancak Bithynia'nın kralı bu kenti Herakleialılardan aldıktan sonra, kendi ismine izafeten, yeni bir isimle adlandırdı) oradan Karadeniz'e vardi ve sahil boyunca ilerledikten sonra, tepenin üzerindeki surların içerisinde ordusunu konuşlandırdı. (2) Herakleialılar kuvvetli duvarlarla çevrilmiş kentlerinin sağlamlığıyla cesaretlendiler; dahası Cotta kenti sabırlı bir şekilde kuşatırken, garnizon kuvvetleriyle Romalılara karşı savaştılar ve Romalıların çok büyük bir bölümünü öldürdüler, Herakleialıların çoğunu ise, fırlatılan oklardan yaralandılar. Bunun üzerine Cotta ordusunu sur duvarları önündeki savaştan geri çekti ve kampını biraz uzakta kurdu ve bütün dikkatini kuşatılmış olanların dışarıdan temin ettikleri gereksinimlerini kesmeye çevirdi. Herakleialılar kente ihtiyaç duyulan şeylerin yoksunluğunu duydukları zaman, satın alma yoluyla erzak temin etmek üzere elçilerini kolonilerine gönderdiler, koloniler ise, elçi heyetinin bu dileğini memnuniyetle karşıladılar.

**XLVIII**

Πρὸ βραχέος δὲ ὁ Τριάριος τὸν Ῥωμαϊκὸν στόλον ἔχων, ὥρμησεν ἀπὸ Νικομηδείας ἐπὶ τὰς Ποντικὰς τριήρεις, ἃς προεῖπεν ὁ λόγος περὶ τε Κρήτην καὶ Ἰθηρίαν ἔξαποσταλῆναι. Μαθὼν δὲ τὰς ὑπολοίπους εἰς τὸν Πόντον ἀνακεχωρηκέναι (πολλαὶ γὰρ αὐτῶν καὶ χειμῶνι καὶ ταῖς κατὰ μέρος ναυμαχίαις εἰς διαφθορὰν ἔδυσαν), καταλαμβάνει δὲ ταύτας, καὶ τὴν μάχην περὶ τὴν Τένεδον συγκροτεῖ, ἐβδομήκοντα μὲν ἔχων τριήρεις αὐτὸς, τῶν δὲ Ποντικῶν ἀγόντων βραχὺ δεούσας τῶν ὄγδοήκοντα. (2) Ἐπεὶ δὲ συνέστη ὡς πόλεμος, κατ’ ἀρχὰς μὲν ἀντεῖχον οἱ τοῦ βασιλέως, ὑστερον δὲ τροπῆς αὐτῶν λαμπρᾶς γενομένης, τὸ Ῥωμαίων ἀνὰ κράτος ἐνίκησε στράτευμα, καὶ οὕτως ἄπας ὁ Μιθριδάτειος στόλος, ὅσος ἐπὶ τὴν Ἀσίαν αὐτῷ συνεξέπλευσεν, ἐάλω.

**XLIX**

Κόπτας δὲ παρὰ τὴν Ἡράκλειαν στρατοπεδεύων ὅλω μὲν οὐ προσέβαλε τῇ πολιορκίᾳ τέως τῷ στρατῷ, κατὰ μέρος δὲ προσῆγεν, ἐνίους μὲν τῶν Ῥωμαίων, πολλοὺς δὲ προβαλλόμενος τῶν Βιθυνῶν. Πολλῶν δὲ καὶ τιτρωσκομένων καὶ ἀναιρουμένων, μηχανὰς ἐπενόει, ὃν ἐδόκει τοῖς πολιορκουμένοις ἡ χελώνη φοβερωτέρα. (2) Ἐπάγει γοῦν ταύτην ὅλην τὴν δύναμιν συγκινήσας πύργῳ τινὶ ὑπόπτῳ ἔχοντι πρὸς τὸ παθεῖν. Ὡς δὲ ἄπαξ καὶ δεύτερον πληγεὶς οὐ μόνον παρὰ δόξαν διεκαρτέρει, ἀλλὰ καὶ ὁ κριός τῆς ἄλλης ἐμβολῆς προαπεκλάσθη, εὔθυμίαν μὲν τοῖς Ἡρακλεώταις, ἀγωνίαν δὲ παρέσχε Κόπτα διαταράττουσαν αὐτὸν, ὡς οὐκ ἣ πόλις αἰρεθείη ποτέ. (3) Τῇ ὑστεραίᾳ δ' οὖν πάλιν ἐπαγαγὼν τὴν μηχανὴν καὶ μηδὲν ἀνύσας, κατακαίει μὲν τὸ μηχάνημα, ἀποτέμνει δὲ καὶ τὰς τῶν μηχανοποιῶν κεφαλάς· καὶ φρουρὰν τοῖς τείχεσι καταλιπὼν, μετὰ τοῦ λοιποῦ πλήθους εἰς τὸ καλούμενον πεδίον Λύκαιον διέτριβεν, ἀφθονίαν ἔχοντος τῶν ἐπιτηδείων τοῦ χωρίου· κάκεῖθεν τὴν περὶ τὴν Ἡράκλειαν χώραν ἄπασαν ἐδήρου, εἰς πολλὴν ἀμηχανίαν τοὺς πολίτας συνελαύνων. (4) Διεπρεσβεύετο γοῦν πάλιν πρός τε τοὺς ἐν Σκυθίᾳ Χερρονησίτας καὶ Θεοδοσιανοὺς καὶ τοὺς περὶ τὸν Βόσπορον δυνάστας ὑπὲρ συμμαχίας· καὶ ἡ πρεσβεία ἀνέστρεφεν ἐμπρακτος.

**XLVIII**

Bundan kısa süre önce, Roma donanmasını kumanda eden Triarius, Ni-komedea'dan Pontos *trieres*'leri üzerine yelken açtı. Bu filonun Girit ve Iberia çevresine gönderilmiş olduğu daha önceden anlatılmıştı. Triarius, bu gemilerden geriye kalanların Pontos'a geri döndüklerini öğrenince (zira bunların birçoğu fırtınada ve bir kısmı da çeşitli deniz savaşlarında batmışlardı) bunları ansızın bastırıldı ve Tenedos çevresinde deniz savaşına tutuştı. Bu çarşımda Triarius yetmiş savaş gemisine sahipken, ülkelerine geri dönen Pontosluların filosunda ise, seksenden biraz az *triereis* bulunmaktadır. (2) Savaş başladıkten sonra, önceleri kralın askerleri karşı koydular; fakat sonradan bu tavırlarından kesin dönüş yapınca [tam anlamıyla bozguna uğradılar], Romalıların donanması kesin bir zafer kazandı ve böylelikle Mithradates'in kendisiyle birlikte Asya'ya yelken açtığı bütün donanması yok oldu.

**XLIX**

Herakleia yakınlarında kamp kurmuş olan Cotta, belirli bir süre bütün ordusuya kuşatmaya yanaşmadı. Bir kısmını Romalıların, çoğunluğunu ise, Bithynialıların meydana getirdiği müfrezeleri kente hücum etmekle görevlendirerek ileri sürdü. Fakat adamlarının büyük bir bölümü yaralanıp, öldürülünce, kuşatma aletleri hazırladı. Bu makinelerin içinden kaplumbağa kuşatılanlar için diğerlerinden daha korkunç görünüyordu. (2) Bunun üzerine Cotta, bütün gücüyle kaplumbağayı düşmesi/zarar görmesi ihtimal dahilindeymiş gibi görünen bir kuleye karşı ileri sürerek harekete geçti. Bununla birlikte bir iki vuruştan sonra, kule umulanın tersine dayanmakla kalmadı; bilakis diğer vuruşun şiddetinden koçbaş kırıldı. Bu durum Herakleialılara moral, Cotta'ya ise, ızdırap verdi, onun aklını allak bullak ederek, sanki kent hiçbir zaman ele geçirilemeyecekmiş gibi endişelenmesine neden oldu. (3) Bu durumda Cotta, ertesi gün yeniden kaplumbağayı getirmiş olmasına rağmen, hiçbir başarı elde edemeyince, kuşatma aletini yaktı ve bu aleti inşa edenlerin başlarını kestirdi. Surları kontrol altına almak için orada bir garnizon bıraktıktan sonra, ordunun geri kalan çoğunluğuyla birlikte Lykaion Ovası olarak adlandırılan, gereksinim duyduğu ihtiyaçların bol miktarda bulunduğu bölgenin yöresine doğru çekildi. Oradan, vatandaşlara büyük sıkıntı vererek, Herakleia'nın çevresindeki bütün territoryumunu yağmaları. (4) Bu yüzden yeniden Skythia'daki Khersoneslulara, Theodosialılara ve Bosporos çevresindeki krallara ittifak olmak üzere elçi heyeti gönderildi; ama elçi heyeti uygulanabilir bir şey elde edemeden geri döndü.

Τῶν δὲ πολεμίων ἐπικειμένων τῇ πόλει, οὐ πολὺ ἔλαττον αὐτῇ τὰ λυποῦντα ἔνδον ἐπειθίτεο· οὐ γὰρ ἡρκοῦντο οἱ φρουροὶ οἵδιεζη τὸ δημοτικὸν, τύπτοντες δὲ τοὺς πολίτας χορηγεῖν ἢ μὴ ρᾶσον ἦν αὐτοῖς ἐξ ἀνάγκης ἐκέλευον. Καὶ τῶν φρουρῶν ἔτι μᾶλλον ἦν χαλεπώτερος ὁ ἐφεστηκώς αὐτῶν Κοννακόριξ, οὐκά πάειργων ἄλλ' ἐπιτρέπων τοῖς ὑπὸ χεῖρα τὴν βίαν. (5) Τεμῶν δὲ τὴν χώραν ὁ Κόπτας, πάλιν προσβάλλει τοῖς τείχεσιν· ἀθύμους δὲ τοὺς στρατιώτας πρὸς πολιορκίαν ὀρῶν, ἀπάγει τῆς τειχομαχίας, καὶ πέμπει καλῶν τὸν Τριάριον τάχος ταῖς τριήρεσιν ἀφικνεῖσθαι καὶ κωλύειν τὸν διὰ τῆς θαλάσσης ἐπιστισμὸν τῇ πόλει.

## L

Λαβὼν οὖν ἃς εἶχεν ὁ Τριάριος, καὶ Ῥοδίους εἴκοσι ναῦς, ὃν σύμπαν τὸ πλῆθος είς τρεῖς καὶ τεσσαράκοντα ἑτέλει, είς τὸν Πόντον διαβαίνει, καὶ μηνύει Κόπτα καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὴν ἄφιξιν. Ὑπὸ δὲ τὴν αὐτὴν ἡμέραν Κόπτας τε τοῖς τείχεσι τὸν στρατὸν προσῆγε, καὶ ὁ κατάπλους τῶν Τριαρίου νεῶν ἐπεφαίνετο. Συνταραχθέντες οὖν οἱ Ἡρακλεῶται πρὸς τὸ αἴφνιδιον τῆς τῶν νεῶν ἐφόδου, ναῦς μὲν ἐπὶ τὴν θάλασσαν τριάκοντα καθεῖλκον, ούδε ταύτας ἀκριβῶς πληροῦντες, τὸ δὲ λοιπὸν πρὸς τὴν πολιορκίαν ἐτρέποντο. (2) Ἀνήγετο μὲν ὁ Ἡρακλεωτικὸς στόλος πρὸς τὰς ἐπιπλεούσας τῶν πολεμίων. Πρῶτοι γοῦν Ῥόδιοι (καὶ γὰρ ἐδόκουν ἐμπειρίᾳ τε καὶ ἀνδρείᾳ τῶν ἄλλων προέχειν) ἐνερράγησαν ταῖς ἐξ Ἡρακλείας, καὶ παραχρῆμα μὲν κατέδυσαν Ῥοδίων μὲν τρεῖς, Ἡρακλεώτιδες δὲ πέντε· ἐπιγενόμενοι δὲ τῇ ναυμαχίᾳ καὶ Ῥωμαῖοι, καὶ πολλὰ παθόντες καὶ ποιήσαντες τοῖς πολεμίοις, πλέον δὲ ὅμως κακώσαντες, ἐτρέψαντο τὰς ἐξ Ἡρακλείας καὶ φεύγειν ἡνάγκασαν πρὸς τὴν πόλιν, τέσσαρας ἀποβαλούσας καὶ δέκα· αἱ τρεψάμεναι δὲ πρὸς τὸν μέγαν ἐνωρμίζοντο λιμένα. (3) Ἀνίστη δ' οὖν καὶ τὸ πεζὸν τῆς πολιορκίας ὁ Κόπτας. Οἱ δὲ περὶ τὸν Τριάριον ἀναγόμενοι καθ' ἐκάστην ἀπὸ τοῦ λιμένος, τοὺς σιτηγεῖν ὡρμημένους τοῖς πολιορκουμένοις ἀπεκάλυσον· καὶ σπάνις χαλεπή τὴν πόλιν κατεῖχεν, ὡς ὄγδοή κοντα Ἀττικῶν τὴν λεγομένην χοίνικα τοῦ σίτου προκόψαι.

Bu sırada düşmanların kente yüklediklerinden, çok daha az olmayan acıları halk surların içinde çekiyordu. Zira ortak kullanım için herkese eşit olarak dağıtılan tayinler garnizondakilere yeterli gelmiyordu. Askerler vatandaşların payına düşen tayinler için üzerlerine yürüyerek, onların bin bir zorlukla edindikleri yiyecekleri zorla ellerinden alıyorlardı. Gene de garnizonun komutanı Konnako-riks askerlerinin bu davranışını yasaklamak yerine, onların güç kullanarak yiyecek elde etmelerine müsaade ettiği için askerlerinden daha acımasızdı. (5) Bu sırada ülkeyi kırıp geçiren Cotta, yeniden surlara saldırdı. Ancak kuşatma sırasında umutlarını kaybetmiş askerlerini görünce, ordusunu tekrar surlardan uzağa sevk etti. Ayrıca Triarius'un bir an evvel *trieres*'leriyle gelmesini ve kente denizden ikmal ulaşmasını engellemesini emreden bir celp gönderdi.

## L

Bunun üzerine Triarius gemilerini topladı ve Rhodosluların yirmi *triereis*'ini de yanına aldıktan sonra, toplamda kırk üç gemiden oluşan bir filo meydana getirmeyi başardı. Pontos'a yelken açtı ve Cotta'ya zamanı ve varacağı tarihi gizlice haberdar etti. Aynı gün içinde Cotta ordusunu surlara sevk etti ve Triarius'un filosunun Herakleia önlerine doğru yelken açtığı görüldü. Herakleialılar kendilerine doğru ansızın gemilerin yaklaşmasından dehşete düşüklerinden, denize hiçbiri tam anlamıyla [gerek mürettebat gerekse savaşçı bakımından] donatılmamış otuz tekne indirdiler. Geride kalanlar ise kuşatmaya karşı kenti savunmaya döndüler. (2) Böylelikle Herakleia donanması düşmanların kente saldırmak amacıyla pupa yelken gelen gemilerini karşılaşmak için yelken açtı. Önce Rhodoslular (zira diğerlerinden hem tecrübe hem de yiğitlik bakımından önde geldikleri için ünlüdüler) Herakleia'dan yelken açan gemileri hızla mahmuzladılar ve derhal Rhodosluların üç, Herakleialıların beş gemisi battı. Ardından Romalılar deniz savaşına katılıncı, çok sıkıntı çekmelerine rağmen Romalılar düşmanlarına daha çok zarar verdikleri için, Herakleialıların gemileri ters yüz oldu ve on dört gemi kaybettikten sonra, kente doğru kaçmak zorunda kaldılar. Firar etmiş olan gemiler büyük limana sığındılar. (3) Bunun üzerine Cotta, kara kuvvetleriyle kuşatmayı canlandırdı. Triarius'un limanın her bir tarafını çevirmek üzere göndermiş olduğu gemileri, kuşatılanlar açısından daha önceleri başlatılmış olan erzak transferini engellediler ve kentte öylesine çetin bir kıtlık baş gösterdi ki, bir *khoiniks*=1.8 litre tahıl seksen Attika [*drakhmai*]'na alıcı buluyordu.

(4) Ἐπὶ δὲ τοῖς ἄλλοις κακοῖς καὶ λοιμὸς αύτοῖς ἐπιπεσὼν (εἴτε ἐκ τροπῆς ἀέρων, εἴτε ἐκ τῆς ἀσυνήθους διαιτῆς) ποικίλην ἐπὶ ποικίλαις παθημάτων ιδέαις τὴν φθορὰν ἀπειργάζετο, ἐν οἷς καὶ Λάμαχος πικροτέρω καὶ μακροτέρω τῶν ἄλλων ὀλέθρῳ διέφθαρτο. Ἡψατὸ δὲ μάλιστα καὶ τῶν φρουρῶν ἡ νόσος, ὡς ἀπὸ τρισχιλίων χιλίους ἀποθανεῖν. Τοὺς Ῥωμαίους δὲ τὸ πάθος οὐκ ἐλάνθανεν.

## LI

Καὶ ὁ Κοννακόριξ κακοπαθῶν ταῖς συμφοραῖς ἔγνω τοῖς Ῥωμαίοις προδιδόναι τὴν πόλιν καὶ τῇ τῶν Ἡρακλεωτῶν ἀπωλείᾳ τὴν ἴδιαν σωτηρίαν ἀλλάξασθαι. Συνελαμβάνετο δὲ αὐτῷ καὶ Ἡρακλεώτης ἀνὴρ, ζηλωτὴς τῆς Λαμάχου προαιρέσεως, Δαμωφέλης ὄνομα, φρούραρχος καὶ αὐτὸς τῇ πόλει μετὰ τὴν Λαμάχου φθορὰν καταστάς. Ὁ τοίνυν Κοννακόριξ τὸν Κόπταν μὲν, ὡς βαρὺν τὸ ἥθος καὶ ἄπιστον, ἐφυλάττετο, πρὸς τὸν Τριάριον δὲ συνετίθετο. Συνέτρεχε δὲ τούτοις καὶ Δαμωφέλης οὐκ ἐνδεέστερον. Καὶ λαβόντες συνθήκας, αἷς εύδαιμονήσειν αὐτοὶ ἥλπιζον, πρὸς τὴν προδοσίαν παρεσκευάζοντο. (2) Ἐξ ἐπιπολῆς οὖν τὰ πραττόμενα τοῖς προδόταις διέπιπτεν εἰς τὸν δῆμον. Εἰς ἑκκλησίαν οὖν ἡ πόλις συνέδραμον καὶ τὸν φρούραρχον ἐκάλουν. Βριθαγόρας δὲ τῶν ἐν δήμῳ ἀνὴρ ἐπιφανῆς πρὸς Κοννακόρικα παραγεγονὼς τά τε κατέχοντα τὴν Ἡράκλειαν διεξήει, καὶ εἰ κάκείνω δοκεῖ, ἐπὶ κοινῇ πάντων σωτηρίᾳ διελάμβανεν Τριαρίῳ διαλέξασθαι. Ταῦτα Βριθαγόρου μετὰ πολλῆς οἰκτισμένου δεήσεως, διαναστὰς ὁ Κοννακόριξ τοιαύτην μὲν συνθήκην ἀπεῖπε πράττεσθαι, ἔχεσθαι δὲ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν κρειττόνων ὑπεκρίνατο ἐλπίδων· καὶ γὰρ καὶ τὸν βασιλέα μαθεῖν διὰ γραμμάτων ὑπὸ Τιγράνους τε τοῦ γαμβροῦ φιλοφρόνως δεδέχθαι, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν ἐκεῖθεν προσδοκᾶν τὴν ἀποχρῶσαν βοήθειαν. (3) Άλλ' ἔκείνοις μὲν ταῦτα ὁ Κοννακόριξ ἐσκηνικεύετο· οἱ δὲ Ἡρακλεῶται τούτοις τοῖς λόγοις ἔξηπατημένοι (άει γὰρ αἰρετὸν τὸ ἐράσμιον) ὡς ἀληθέσι τοῖς τερατευθεῖσιν ἐπίστευον. Ὁ δὲ Κοννακόριξ, ὡς ἡπατημένους ἔγνω, κατὰ μέσας νύκτας ἐπιβιβάσας ἡσύχως ταῖς τριήρεσι τὸ στράτευμα (αἱ γὰρ πρὸς τὸν Τριάριον συνθῆκαν κακῶν ἀπαθεῖς ἀπιέναι, καὶ εἴ τι κεκερδαγκότες εἴησαν, μεθ' ἐσυτῶν ἄγειν ἐπέτρεπον), καὶ αὐτὸς τούτοις συνεξέπλευσε.

(4) Bütün bu talihsizliklerin üzerine, vatandaşlar arasında baş gösteren veba (ya iklim değişmesinden ya da yetersiz beslenmeden) kurbanlarını farklı farklı şekillerdeki ızdıraplardan yiyp bitirdi. Bunlar arasında özellikle Lamakhos, diğerlerinden daha şiddetli ve daha uzun süren bir musibetle yaşamdan ayrıldı. Hastalık garnizon askerlerini de şiddetli bir şekilde yakaladı; öyle ki, üç bin kişiden bini öldürdü. Herakleialıların düştükleri bu zor durum ise, Romalıların dikkatinden kaçmadı.

## II

Ayrıca bu felaketler sebebiyle ümitsizliğe kapılan Konnakoriks, kenti Romalılara terk etmeyi ve Herakleialıların yıkımına karşılık kendi özgürlüğünü satın almayı kararlaştırdı. Lamakhos'un ölümünden sonra, kente muhafizlerin komutanı olarak atanmış olan, Lamakhos'un partisinin üyesi Damopheles isimli Herakleialı bir adam da kendisiyle birlik oldu. Konnakoriks, karakteri bakımından baskıcı ve güvenilmez göründüğünden dolayı Cotta'ya yanaşmadı; fakat Triarius'la buluşma ayarladı. Damopheles'in de dünden razı olduğu üzere onlarla görüşmelere başladı. Anlaşma koşullarında mutabakat sağlandıktan sonra, onlar bu şartlar altında mutlu olacaklarını umut ettiler ve kente ihanet etmeye hazırlandılar. (2) Ardından vatan hainlerinin çevirdikleri dolaplar su yüzüne çökerek halka yayıldı. Bunun üzerine kent toplantı yerine akın etti ve garnizon komutanını çağrırdılar. Kentin ileri gelenlerinden biri olan Brithagoras da Konnakoriks'e giderek Herakleia'yı bunaltan şeyleri detaylı bir şekilde anlattı ve eğer kendisi uygun görürse, herkesin ortak kurtuluşu üzerine Triarius'la görüşmesini rica etti. Bu şeyleri Brithagoras çok ağlayıp sizlayarak dileyince, Konnakoriks ayağa kalkıp, böylesine bir anlaşma yapmaya karşı çıktığını beyan etti ve kendini kentin özgürlüğünün savunucusu ve büyük umutlara sahipmiş gibi gösterdi: Zira mektuplardan Mithrdates'in, damadı Tigranes tarafından dostane bir şekilde kabul edilmiş olduğunu öğrendiğini ve kısa süre içinde oradan yeterli yardımın ulaşmasını beklediğini söyledi. (3) Konnakoriks onlara bu bahaneleri uydurdu; bu sözlerle aldatılmış olan Herakleialılar ise, (zira, insanlar her zaman şiddetle arzuladıkları şeye inanmayı seçerler) bu yalanlara sanki gerçeklermiş gibi inandılar. Konnakoriks, Herakleialıları aldatmış olduğunu anladı. Gece yarısı ordusunu *tieres*'lere bindirdikten sonra (zira Triarius'la yapmış olduğu anlaşma şartları kenti hiçbir zarara uğratmadan terk etmelerine ve eğer daha önceden elde etmiş oldukları ganimetler varsa, kendileriyle birlikte götürmelerine izin veriyordu), kendisi askerleriyle birlikte Herakleia'dan yelken açtı.

Δαμωφέλης δὲ τὰς πύλας ἀνοίξας εἰσχεόμενον τὸν Ἀρμαϊκὸν στρατὸν καὶ τὸν Τριάριον εἰσεδέχετο, τοὺς μὲν διὰ τῆς πύλης, ἐνίους δὲ καὶ τὴν στεφάνην ὑπερβαίνοντας. (4) Καὶ τότε τῆς προδοσίας οἱ Ἡρακλεῶται ἐπήσθοντο· καὶ οἱ μὲν σφᾶς αὐτούς παραδίδοσαν, οἱ δὲ ἔκτείνοντο, τά τε κειμήλια καὶ τὰ ἔπιπλα διηρπάζετο, καὶ πολλὴ τοὺς πολίτας ἀμότης ἐλάμβανε, μεμνημένων Ἀρμαίων, ὅσα τε παρὰ τὴν ναυμαχίαν πάθοιεν, καὶ ὅσα τεταλαιπωρηκότες ἐπὶ τῇ πολιορκίᾳ ὑπέστησαν. Οὐκ ἀπείχοντο γοῦν οὐδὲ τῶν ἐπὶ τοῖς Ἱεροῖς πεφευγότων, ἀλλὰ παρά τε τοῖς βωμοῖς καὶ τοῖς ἀγάλμασιν αὐτούς ἔσφαττον. (5) Διὸ πολλοὶ διαπίπτοντες ἐκ τῶν τειχῶν φόβῳ τοῦ ἀφύκτου θανάτου κατὰ πᾶσαν ἐσκεδάννυντο χώραν· οἱ δὲ αὐτομολεῖν πρὸς τὸν Κότταν ἡναγκάζοντο, ἐξ ὧν ἕκεῖνος τὴν τε ἄλωσιν καὶ τὸν φθόρον τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν διαρπαγὴν τῶν χρημάτων πυθόμενος ὥργης ἀνεπίμπλατο, καὶ διὰ ταχέων πρὸς τὴν πόλιν ἡπείγετο. Συνεχαλέπαινε δὲ καὶ τὸ στράτευμα, ὡς μὴ μόνον τὴν ἐπὶ τοῖς κατωρθωμένοις εύδοξίαν ἀφηρημένον, ἀλλὰ καὶ τῶν λυσιτελειῶν ἀπάσας παρὰ τῶν αὐτῶν διηρπασμένοι. Καὶ εἰς μάχην ἀν τοῖς ὁμοφύλοις κατέστησαν ἀσπονδον καὶ κατεκόπησαν ἀν ὑπ’ ἀλλήλων, εἰ μὴ ὁ Τριάριος ἐπιγνοὺς τὴν ὀρμὴν αὐτῶν, πολλοῖς ἐκμειλίξας λόγοις τὸν τε Κότταν καὶ τὸν στρατὸν, καὶ εἰς τὸ κοινὸν τὰ κέρδη καταθεῖναι βεβαιωσάμενος, τὸν ἐμφύλιον ἀνεχαίτισε πόλεμον.

## LII

Ἐπὶ δὲ ἐπυνθάνοντο τὸν Κοννακόρικα κατειληφότα τὴν Τίον καὶ τὴν Ἀμαστριν, αὐτίκα Κόττας τὸν Τριάριον ἐκπέμπει ἀφαιρησόμενον αὐτὸν τὰς πόλεις· αὐτὸς δὲ τούς τε προσκεχωρηκότας ἄνδρας λαβὼν καὶ τοὺς ἐκ τῆς αίχμαλωσίας ἀνθρώπους, τὰ λοιπὰ μετὰ πάσης διεῖπεν ἀμότητος. Χρήματα γοῦν διερευνώμενος οὐδὲ τῶν ἐν Ἱεροῖς ἐφείδετο, ἀλλὰ τούς τε ἀνδριάντας καὶ τὰ ἀγάλματα ἐκίνει, πολλὰ καὶ καλὰ ὄντα· καὶ δὴ καὶ τὸν Ἡρακλέα τὸν ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἀνήρει, καὶ σκευὴν αὐτοῦ τὴν ἀπὸ τῆς πυραμίδος, πολυτελείας καὶ μεγέθους καὶ δὴ καὶ ρυθμοῦ καὶ χάριτος καὶ τέχνης οὐδενὸς τῶν ἐπαινουμένων ἀπολειπομένην.

Ardından kentin kapılarını açan Damopheles, bazıları kapının arasından geçerek, bazıları ise surun üzerinden atlayarak kente doluşan Roma ordusunu ve Triarius'u içeri kabul etti. (4) Herakleialılar ihanete uğradıklarının ancak o zaman farkına vardılar ve içlerinden kimileri teslim oldular; kimileri ise, öldürdüler, hazineleri ve mülkleri yağmalandı. Ayrıca hem deniz savaşı sırasındaki büyük kayıplarını hem de kuşatma esnasında katlanmak zorunda kaldıkları sıkıntıları hatırlamış olan Romalılar, vatandaşları büyük gaddarlıkla cezalandırdılar. Tapınaklara sığınmış olanları bile hiçbir şekilde esirgemediler; fakat onları sunaklar ve tanrı heykelleri yanında kılıçtan geçirdiler. (5) Bu yüzden birçok Herakleiali kaçınması imkansız ölümden duyduğu korkuya kendilerini surlardan atarak ülke boyunca dört bir yana dağıldılar; bazıları ise, Cotta'ya doğru firar etmek zorunda kaldılar, Cotta bu firarilerden kentin ele geçirilmiş olduğunu, insanların öldürdüğü, mallarının yağmalandığını sorup soruşturarak öğrenince öfkeden kudurdu ve süratle kente doğru ilerledi. Sadece zaferin şerefi ellерinden alınarak onlar karşısında başarı kazandıkları için değil; fakat, aynı zamanda yağmalanmış kentten elde edilmiş bütün kazançların Triarius'un askerleri arasında kâşifliğini duyuncu, ordusu da bu duruma aynı derecede öfkeliendi. Eğer, Triarius onların öfkesini önceden fark etmemiş ve birçok gönül alıcı söylerle Cotta'yı ve ordusunu yatıştırmamış olsaydı, kendi vatandaşlarına karşı ölümcül bir savaş vuku bulabilirdi ve birbirleri tarafından parçalara ayrılabilirlerdi. (Triarius) elde etmiş olduğu ganimetin aralarında ortaklaşa paylaşılmasını teklif ettiği için, (olası bir) iç savaşı önlemiş oldu.

## LII

Bu sırada Konnakoriks'in Tion'u ve Amastris'i ele geçirmiş olduğunu öğrendiler ve Cotta, Triarius'u derhal bu kentleri geri alması için gönderdi. Kendisi ise, teslim olmuş insanları, savaş esirlerini ve geride kalan diğerlerini ele geçirdikten sonra, onlara büyük bir acımasızlıkla davrandı. Gerçekten hazineleri ararken tapınaklardaki adakları dahi esirgemedi; fakat çok sayıda ve görkemli tanrı heykellerini ve resimlerini yerlerinden kaldırarak gemilerine yükledi. Ayrıca *agora*'dan Herakles heykeli ile onun aşırı derecede güzelliği ve yüksekliği, aynı zamanda orantısı, zarafeti ve stili bakımından ünlü sanat eserlerinden aşağı kalmayan, piramit şeklindeki elbiselerini de aldı.

(2) Ὡν δὲ ρόπαλον σφυρίλατον ἀπέφθου χρυσοῦ πεποιημένον· κατὰ δὲ αὐτοῦ λεοντῆ μεγάλη ἐκέχυτο, καὶ γωρυτὸς τῆς αύτῆς μὲν ὕλης, βελῶν δὲ γέμων καὶ τόξου. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα καλὰ καὶ θαυμαστὰ ἀναθήματα ἔκ τε τῶν Ἱερῶν καὶ τῆς πόλεως ἀφελῶν, ταῖς ναυσὶν ἐγκατέθετο· καὶ τὸ τελευταῖνον πῦρ ἐνεῖναι τοῖς στρατιώταις κελεύσας τῇ πόλει, κατὰ πολλὰ ταύτην ἐνέπρησε μέρη. Έάλω δὲ ἡ πόλις ἐπὶ δύο ἅτῃ τῇ πολιορκίᾳ ἀντισχοῦσα. (3) Ο δὲ Τριάριος παραγεγονὼς ἐν αἷς ἐπέσταλτο πόλεσι, Κοννακόρικι (οὗτος γὰρ τὴν τῆς Ἡρακλείας προδοσίαν ἐτέρων κατασχέσει συγκαλύπτειν διενοεῖτο) δοὺς ἄδειαν τῆς ἀναχωρήσεως, καθ' ὅμολογίαν λαμβάνει τὰς πόλεις. Ο δὲ Κόπτας ἀπερ εἴρηται διαπραξάμενος, τὸ μὲν πεζὸν καὶ τοὺς ἵπετς ἐκπέμπει Λευκόλλω, καὶ τοὺς συμμάχους ἀφῆκεν ἐπὶ τῶν πατρίδων· αὐτὸς δ' ἀνήγετο τῷ στόλῳ. Τῶν δὲ νεῶν, αἱ τὰ τῆς πόλεως λάφυρα ἥγον, αἱ μὲν κατάφορτοι γενόμεναι μικρὸν ἄποθεν τῆς γῆς διελύθησαν· αἱ δὲ, Ἀπαρκτίου πνεύσαντος, ἔξεβράσθησαν εἰς τὰ τενάγη, καὶ πολλὰ τῶν ἀγωγίμων ἀπεβάλοντο.

### LIII

Λεόνιππος δὲ ὁ σὺν Κλεοχάρει παρὰ Μιθριδάτου τὴν Σινώπην ἐπιτραπεῖς, ἀπεγνωκώς τῶν πραγμάτων, πέμπει περὶ προδοσίας πρὸς Λεύκολλον. Ο δὲ Κλεοχάρης ἄμα Σελεύκῳ (καὶ γὰρ οὗτος τῶν Μιθριδάτου στρατηγὸς ἴσοστάσιος τῶν εἰρημένων ἦν) τὴν Λεονύπτου μαθόντες προδοσίαν, ἐκκλησίαν ἀθροίσαντες κατηγόρουν αὐτοῦ. Οἱ δὲ οὐ προσίεντο· ἐδόκει γὰρ αὐτοῖς εἶναι χρηστός. (2) Καὶ οἱ περὶ Κλεοχάρην δείσαντες τοῦ πλήθους τὴν εὔνοιαν, ἔξ ἐνέδρας νυκτὸς ἀποσφάττουσι τὸν ἄνδρα. Καὶ τὸ μὲν δημοτικὸν ἤχθετο τῷ πάθει, οἱ δὲ περὶ Κλεοχάρην τῶν πραγμάτων κύριοι καταστάντες τυραννικῶς ἥρχον, ταύτη νομίζοντες διαφυγεῖν τῆς ἐπὶ Λεονύππῳ μιαιφονίας τὴν δίκην. (3) Ἐν τούτῳ Κηνσωρῖνος ναύαρχος Ῥωμαίων, τριήρεις ἄγων πεντεκαίδεκα σῦτον ἀπὸ Βοσπόρου τῷ Ῥωμαίων κομιζούσας στρατοπέδῳ, πλησίον Σινώπης κατῆρε· καὶ οἱ περὶ Κλεοχάρην καὶ Σέλευκον ἀνταναχθέντες Σινωπικαῖς τριήρεσιν, ἥγουμένου Σελεύκου, καθίστανται εἰς ναυμαχίαν· καὶ νικῶσι τοὺς Ἰταλοὺς καὶ τὰς φορτηγοὺς ἐπὶ τῷ σφῶν ἀφαιροῦνται κέρδει.

(2) Heykelin çekiçle dövülmüş sopası som altından yapılmıştı; büyük bir aslan postu, gene altından yapılmış oklarla dolu sadağıyla oku üzerinden sarkıyordu. Tapınaklardan ve kentten başka birçok güzel ve hayranlık uyandırıcı sunulara el koyarak gemilerine doldurdu; ve sonunda askerlerine Herakleia'yı ateşe vermelerini emredince, kentin büyük bir bölümü yanıp kül oldu. Kent iki yıl boyunca kuşatmaya dayandıktan sonra, ele geçirilmişti. (3) Triarius ise, ele geçirmek üzere gönderilmiş olduğu kentlere varınca, Konnakoriks'in (zira Triarius, Herakleia'daki ihanetini başkalarının öğrenmesine izin vermemek niyetindeydi) hiçbir zarara uğramadan geri çekilmesine izin verdikten sonra, anlaşmayla kentleri ele geçirdi. Cotta ise, yapmış olduğu şeyler yukarıda sözü edilmişti, piyade ve süvari kuvvetlerini Lucullus'a gönderdi, müttefikleri vatanlarına yolladı; kendisi ise, donanmasıyla [ve elde ettiği ganimetlerle Roma'ya doğru] yelken açtı. Kentin yağmalanmış mallarını taşıyan gemilerden bazıları aşırı derecede yüklenmiş oldukları için kıyıdan az açıkta battılar; bazıları ise, *aparktias*= kuzey rüzgarı estiği için kıyıya sürüklendiler ve kargolarının büyük bir bölümünü yitirdiler.

### LIII

Mithradates'in, Kleokhares ile birlikte Sinope'yi emanet ettiği Leonippos ise, kuşatma sırasında ümidi kırıldılarından, kente ihanet etmek üzere Lucullus'a haber gönderdi. Kleokhares, Seleukos'la (zira Mithradates'in generallerinden Seleukos, daha önce de sözü edilmiş olduğu üzere, kenti savunmakla görevli diğer iki generalle eşit konuma sahipti) Leonippos'un ihanetini öğrendikten sonra meclisi toplantıya çağırıp onun suçunu yüzüne vurdular. Ama halk bu suçlamaya inanmadı; çünkü Leonippos onların gözünde iyi bir insan gibi görünyordu. (2) Bu yüzden Kleokhares ve çevresindekiler halkın Leonippos'a karşı gösterdiği iyi niyetten korkutuklarından, geceleyin onu pusuya düşürerek boğazını kestiler. Leonippos'un bu şüpheli akibeti halkın öfkelendirdi; ama Kleokhares ve yandaşları yönetimi ele geçirerek, kente tiran gibi hüküm sürmeye başlıdilar. Leonippos'u öldürmelerinin suçundan kurtulduklarını düşündüler. (3) Bu sırada Romalıların amiralı Censorinus, on beş *triereis*'le Bosporos'tan Roma kampına tahıl taşırken, Sinope'nin yakınından geçiyordu; Kleokhares ve Seleukos çevresindekiler, Sinope bandıraklı *trieres*'lerle onlara karşı Seleukos'un komutasında yelken açıp savaştılar, İtalikleri yendiler ve kargo taşıyan gemilerine kendilerinin yararına el koydular.

(4) Ἐπήρθησαν οὖν οἱ περὶ Κλεοχάρην τῷ κατορθώματι, καὶ τυραννικώτερον ἔτι τῆς πόλεως ἥρχον, φόνους τε ἀκρίτους τῶν πολιτῶν ποιοῦντες καὶ τὰ ἄλλα τῇ ὡμότητι ἀποχρώμενοι. (5) Ἐγένετο δὲ καὶ στάσις πρὸς ἀλλήλους Κλεοχάρει καὶ Σελεύκῳ· τῷ μὲν γάρ ἥρεσκε διακαρτερεῖν τῷ πολέμῳ, Σελεύκῳ δὲ πάντας Σινωπεῖς ἀναιρεῖν, καὶ Ῥωμαίοις ἐπὶ δωρεαῖς μεγάλαις παρασχεῖν τὴν πόλιν. Πλὴν οὐδεμίᾳ τῶν γνωμῶν κρίσιν ἔσχε, τὰ δὲ ὑπάρχοντα λαθραίως ναυσὶ στρογγύλαις ἐνθέμενοι πρὸς Μαχάρην τὸν Μιθριδάτου υἱὸν, ὃς κατ’ ἐκεῖνο καιροῦ ἦν, περὶ τὴν Κολχίδα ἔξεπεμπον.

## LIV

Ἐν τούτῳ δὲ Λεύκολλος ὁ τῶν Ῥωμαίων αύτοκράτωρ παραγίνεται τῇ πόλει καὶ κραταιῶς ἐπολιόρκει. Ἐπρεσβεύετο δὲ καὶ Μαχάρης ὁ τοῦ Μιθριδάτου πρὸς Λεύκολλον περὶ φιλίας τε καὶ συμμαχίας. Οὐ δὲ ἀσμένως ἐδέχετο, εἰπὼν βεβαίους νομιεῖν τὰς συμβάσεις, εἴ μὴ καὶ τοῖς Σινωπεῦσιν ἀγορὰν διαπέμποι. Οὐ δὲ οὐ μόνον τὸ κελευόμενον ἔπραττεν, ἀλλὰ καὶ ἡ παρεσκεύαστο πέμπειν τοῖς Μιθριδατείοις, ἔξαπέστειλε λευκόλλῳ. (2) Ταῦτα οἱ περὶ Κλεοχάρην θεασάμενοι, καὶ τέλεον ἀπογόντες, πλοῦτον πολὺν ταῖς ναυσὶν ἐνθέμενοι, καὶ τὴν πόλιν διαρπάσαι τοῖς στρατιώταις ἐφέντες (ὑπὸ νύκτα δὲ ταῦτα ἐπράττετο) διὰ τῶν πλοίων ἔφευγον εἰς τὰ ἐσώτερα τοῦ Πόντου (Σάνηγας δὲ καὶ Λαζοὺς ἐποίκους εἶχον τὰ χωρία), ταῖς ὑπολειφθείσαις τῶν νεῶν πῦρ ἐνέντες. (3) Αίρομένης δὲ τῆς φλογός, ἢσ θετο Λεύκολλος τοῦ ἔργου, καὶ κλίμακας κελεύει προσάγειν τῷ τείχει. Οἱ δὲ ὑπερέβαινον· καὶ φθόρος ἦν κατ’ ἀρχὰς οὐκ ὀλίγος· ἀλλὰ τὸ πάθος Λεύκολλος οἰκτείρας, τὴν σφαγὴν ἐπέσχεν. Οὕτω μὲν οὖν ἦλω καὶ ἡ Σινώπη· ἔτι δὲ ἡ Ἀμάσεια ἀντεῖχεν, ἀλλὰ μετ’ οὐ πολὺ καὶ αὐτὴ προσεχώρησε Ῥωμαίοις.

## LV

Μιθριδάτης δὲ ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ὄκτὼ ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Ἀρμενίας διατρίβων, οὕπω εἰς ὅψιν κατέστη Τιγράνου. Ἐπεὶ δὲ Τιγράνης ἐδυσωπήθη εἰς θέαν αὐτὸν καταστῆσαι, μετὰ λαμπρᾶς τε τῆς πομπῆς ἀπήντα καὶ βασιλικῶς ἐδεξιοῦτο. Ἐπὶ δὲ τρεῖς ἡμέρας ἀπορρήτως αὐτῷ ὀμιλήσας, ἔπειτα λαμπροτάταις ἐστιάσεσι φιλοφρονησάμενος μυρίους δίδωσιν ἵππεῖς, καὶ ἐπὶ τὸν Πόντον ἐκπέμπει.

(4) Bu başarıyla Klearkhos ve çevresindekiler cesaretlendiler; vatandaşları yarıgilamadan, gelişigüzel infaz ederek ve diğer her çeşit insanıysızlıkla davranarak, kenti daha zaimce yönettiler. (5) Bu sırada Kleokhares ile Seleukos arasında anlaşmazlık baş gösterdi. Kleokhares savaşa devam etmeyi; Seleukos ise bütün Sinopelileri öldürmeyi ve büyük mükafat karşılığında kenti Romalılara vermeyi istiyordu. Ama hiçbirinin fikri diğerine ağır basmadı. Kentin var olan servetini gizlice kargo gemilerine yükleyip Mithradates'in oğlu Makhares'e gönderdiler. Makhares o sırada Kolkhis'in çevresinde uygun mesafede bulunuyordu.

#### LIV

Bunun üzerine Romalıların komutanı Lucullus Sinope önlerine geldi ve kenti güçlü bir şekilde dört bir taraftan kuşatma altına aldı. Bunun üzerine Mithradates'in oğlu Makhares, Lucullus'a dostluk ve müttefiklik konusunda elçilerini yolladı. Lucullus da bu isteği memnuniyetle kabul etti; eğer Makhares Sinopelilerin *agora*'sına erzak yardımı göndermeyi keserse, anlaşmalara kesinlikle uyacağına ifade etti. Makhares sadece bu emre itaat etmekle kalmadı; aynı zamanda Mithradates'in güçlerine göndermek amacıyla hazırlanmış erzakları Lucullus'a yolladı. (2) Kleokhares ve çevresindekiler olanları öğrendikten sonra, bütün umutlarını kaybettiklerinden Sinope'deki zenginliğin büyük bölümünü gemilere yükleyip, askerlerini kenti yağmalamak için gönderdikten sonra (gece boyunca bu şeyleri yaptılar), teknelerden geride bırakılmış olanları ateşe vererek, gemileriyle Pontos'un iç kısımlarına kaçtılar (bu topraklara Sanegai ve Lazoi kolonileri sahipti). (3) Kentten alevler yükselmeye başlayınca, Lucullus durumun farkına vardı ve merdivenleri sura sevk etmelerini emretti. Askerler surlara tırmandı ve başlangıçta azımsamayacak oranda vatandaş öldü; ama Lucullus ızdırıp çeken halka acıiarak katliamı durdurdu. Sinope bu şekilde ele geçti; bu sırada Amaseia hala direniyordu; ancak kısa süre sonra, bu kent de Romalılara teslim oldu.

#### LV

Mithradates bir yıl sekiz aydır Armenia'nın çeşitli yörelerinde zaman harcamasına karşın, henüz Tigranes'le görüşmemiştir. Tigranes sonunda onun huzuruna kabulünü tasvip edip görkemli bir geçit töreniyle onu karşıladı ve kralı bir şekilde selamladı. Üç gün boyunca onunla gizli planlar üzerinde konuşup, onu görkemli şölenlerle dostane bir şekilde ağırladıktan sonra, Mithradates'e on bin süvari verdi ve Pontos'a gönderdi.

## LVI

Λεύκολλος δὲ εἰς τὴν Καππαδοκίαν ἐληλυθώς καὶ φίλον ἔχων τὸν ἐπάρχοντα ταύτης Ἀριοβαρζάνην, διέβη τε παρὰ δόξαν πεζῇ τὸν Εύφρατην, καὶ προσῆγε τὸν στρατὸν τῇ πόλει, ἐν ᾧ τάς τε Τιγράνου παλλακίδας φυλάττεσθαι μεμαθήκει, καὶ πολλὰ τῶν σφόδρα τιμίων. Καταλελοίπει δὲ καὶ τοὺς Τιγρανόκερτα πολιορκήσοντας, καὶ στράτευμα ἄλλο ἐπὶ τῶν πολισμά των τὰ σπουδαιότερα. (2) Οὕτω δὲ τῆς Ἀρμενίας κατὰ πολλὰ μέρη πολιορκουμένης, ἐπεμπει Τιγράνης ἀνακαλῶν Μιθριδάτην, καὶ στρατὸν δὲ περὶ τὴν πόλιν, ἐν ᾧ τὰς παλλακίδας ἔθετο, διέπεμπεν· οὐ καὶ παραγεγονότες, καὶ τοξείᾳ τοῦ Ὄρωμαίων στρατοπέδου τὰς ἔξοδους διακλείσαντες, τὰς τε παλλακίδας καὶ τὰ τιμώτατα τῶν κειμηλίων διὰ νυκτὸς προεξέπεμψαν. (3) Ἡμέρας ἀνασχούσης, καὶ τῶν Ὄρωμαίων ἅμα [καὶ] τῶν Θρᾳκῶν ἀνδρείως ἀγωνιζομένων, φόνος πολὺς τῶν Ἀρμενίων γίνεται, ζωγρίᾳ τῶν ἀνηρημένων ἐάλωσαν οὐκ ἐλάττους· τὰ γε προαποσταλέντα διεσώζετο πρὸς Τιγράνην.

## LVII

Δύναμιν δὲ οὗτος ἀθροίσας ὀκτὼ μυριάδας κατέβαινε, τὴν τε Τιγρανοκέρταν ἔξαιρησόμενος τῶν συνεχόντων καὶ ἀμυνούμενος τοὺς πολεμίους. Φθάσας δὲ καὶ ἴδων τὸ Ὄρωμαίων ὄλιγον στρατόπεδον, ὑπεροπτικούς ἡφίει λόγους, ὡς, εἰ μὲν πρεσβευταὶ παρεῖν, πολλοὶ, φάμενος, συνῆλθον· εἰ δὲ πολέμιοι, παντελῶς ὄλιγοι· καὶ ταῦτα εἴπὼν ἐστρατοπεδεύετο. (2) Λεύκολλος δὲ τέχνῃ καὶ μελέτῃ πρὸς τὴν μάχην παραταξάμενος, καὶ θαρρύνας τοὺς ὑπ' αὐτὸν, τρέπει τε τὸ δεξιὸν εύθὺς κέρας, εἰτα τούτῳ συναπέκλινε τὸ πλησίον, ἐξῆς δὲ σύμπαντες. Καὶ δεινή τις καὶ ἀνεπίσχετος τοὺς Ἀρμενίους ἐπέσχε τροπή· καὶ κατὰ λόγον ἡ τῶν ἀνθρώπων εἴπετο φθορά. (3) Τιγράνης δὲ τὸ διάδημα καὶ τὰ παράσημα τῆς ἀρχῆς ἐπιθεὶς τῷ παιδὶ, πρός τι τῶν ἐρυμάτων διαφεύγει. Ό δὲ Λεύκολλος πρὸς τὰ Τιγρανόκερτα ἀναστρέψας, προθυμότερον ἐπολιόρκει. Οἱ δὲ κατὰ τὴν πόλιν Μιθριδάτου στρατηγοὶ, τῶν ὅλων ἀπεγνωκότες, ἐπὶ τῇ σφετέρᾳ σωτηρίᾳ Λευκόλλῳ παρέδοσαν τὴν πόλιν.

**LVI**

Lucullus, Kappadokia'ya geldikten sonra, ülkenin yöneticisi Ariobarzanes'i dost olarak yanına alıp, piyade birlikleriyle beklenmedik şekilde Euphrates'i aştı ve Tigranes'in eşlerini [haremini] ve bol miktarda son derece kıymetli hazinelarını koruduğunu öğrendiği kente doğru ordusunu sevk etti. Lucullus ayrıca ordusunun bir kısmını Tigranokerta'yı kuşatmaları ve geri kalanını ise, yöredeki diğer önemli kentçikleri ele geçirmeleri için gönderdi. (2) Bu şekilde Armenia'nın büyük bir bölümü kuşatma altına alınınca, Tigranes, Mithradates'i geri çağırmak üzere adamlarını gönderdi ve ordusunu eşlerinin bulunduğu kentin çevresine yolladı. Bu birlikler kente ulaşmalarının ardından oklarıyla Romalıların kamplarından dışarı çıkmalarını engelleyerek, geceleyin Tigranes'in eşlerini ve hazinelerin en kıymetlilerini kentten uzağa taşıtmaya muktedir oldular. (3) Ancak günün ilk ışıklarıyla birlikte Romalıların ve Trakyalıların birlikte cesurca savaşmaya başlamalarıyla, Armenialıların büyük bir bölümü kılıçtan geçirildi ve en az bir o kadarı da canlı ele geçirildikten sonra esir edildi. Bununla birlikte Tigranes'e göndermiş oldukları kargo [hazineler ve kralın eşleri] güvenli bir şekilde yerine ulaştı.

**LVII**

Tigranes ise, [başkentini] kuşatanları ele geçirmek ve düşmanlarını cezalandırmak amacıyla seksen bin kişilik bir ordu topladıktan sonra, [yükseklerden kentin kurulmuş olduğu ovaya doğru] Tigranokerta'ya ilerledi. Tigranes gelip Romalıların ufak kampını gördükten sonra, onlar için şu aşağılayıcı sözleri bildirdi; “*eğer elçiler olarak beyanda bulunmak için geliyorlarsa, çok; eğer düşmanlar olarak savaşmak için geliyorlarsa, kesinlikle az geldiler*” dedikten sonra, ordugahını kurdu. (2) Lucullus ise, ordusunu ustalıkla ve özenle savaş düzenine sotuktan ve askerlerini sözleriyle cesaretlendirdikten sonra, doğruba Tigranes'in sağ kanadı üzerine yürüyerek onları kaçmaya zorladı. Ardından ordunun ana bölümü üzerine atıldı ve birbiri ardına hepsini bozguna uğrattı. Ayrıca Armenialılar arasında korkunç ve durdurulamayan bir panik yayıldı ve bunu söyle anlatılmaz bir insan kıymı izledi. (3) Tigranes, tacını ve hükümdarlığının kralı amblemlerini oğluna teslim ettiğinden sonra, kuvvetli tahkimata sahip kalelerinden birine kaçtı. Lucullus ise, Tigranokerta'ya döndükten sonra, kenti daha sıkı bir şekilde kuşattı. Mithradates'in kentteki komutanları, bütün umutlarını yitirmiş oldukları için, en azından kendi kurtuluşlarını sağlamak için kenti Lucullus'a teslim ettiler.

## LVIII

Ο μέντοι Μιθριδάτης πρὸς Τιγράνην παραγεγονώς ἀνελάμβανέ τε αὐτὸν, καὶ βασιλικὴν ἐσθῆτα περιετίθει τῆς συνήθους ούκ ἐλαττουμένην, καὶ λαὸν ἀθροίζειν συνεβούλευεν, ἔχων καὶ αὐτὸς δύναμιν ούκ ὀλίγην, ὡς πάλιν ἀναμαχούμενον τὴν νίκην. Ό δὲ πάντα τῷ Μιθριδάτῃ ἐπέτρεπεν, ἐν τε τῷ γενναίῳ καὶ συνετῷ πλέον νέμων αὐτῷ, καὶ [ώς] μᾶλλον ἀντέχειν εἰς τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον δυναμένῳ. (2) Αὐτὸς δὲ πρὸς τὸν Πάρθον Φραδάτην διεπρεσβεύετο παραχωρεῖν αὐτῷ τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Ἀδιαβηνὴν καὶ τοὺς Μεγάλους Αὔλῶνας. Ἀφικομένων δὲ πρὸς τὸν Πάρθον καὶ παρὰ Λευκόλου πρέσβεων, τοῖς μὲν Ῥωμαίοις ιδίᾳ φίλοις εἶναι ὑπεκρίνατο καὶ σύμμαχος, ιδίᾳ δὲ τὰ αὐτὰ πρὸς τοὺς Ἀρμενίους διετίθετο.

## LIX

Ο δὲ δὴ Κόττας ὡς είς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, τιμῆς παρὰ τῆς συγκλήτου τυγχάνει Ποντικὸς αὐτοκράτωρ καλεῖσθαι, ὅτι ἔλοι τὴν Ἡράκλειαν. Διαβολῆς δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἀφικνουμένης, ὡς οίκείων κερδῶν ἔνεκα τηλικαύτην πόλιν ἔξαφανίσειε, μῆσός τε δημόσιον ἐλάμβανε, καὶ ὁ περὶ αὐτὸν τοσοῦτος πλούτος φθόνον ἀνεκίνει· διὸ καὶ πολλὰ τῶν λαφύρων είς τὸ τῶν Ῥωμαίων εἰσεκόμιζε ταμιεῦν, τὸν ἐπὶ τῷ πλούτῳ φθόνον ἐκκρούων, εἴ καὶ μηδὲν αὐτοὺς πραοτέρους ἀπειργάζετο, ἀπὸ πολλῶν ὄλιγα νέμειν ὑπολαμβάνοντας. Ἐψηφίσαντο δὲ αὐτίκα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τῆς Ἡρακλείας ἀφίεσθαι. (2) Θρασυμήδης δὲ τῶν ἐξ Ἡρακλείας εἵς κατηγόρησεν ἐπ' ἐκκλησίας τοῦ Κόττα, τάς τε τῆς πόλεως εἰσηγούμενος πρὸς Ῥωμαίους εύνοίας, καὶ εἴ τι ταύτης ἀποκλίνοιεν, ούχι γνώμῃ τῆς πόλεως τοῦτο δρᾶν, ἀλλ' ἡ τινος τῶν ἐφεστηκότων τοῖς πράγμασιν ἔξαπάτη ἥ καὶ βίᾳ τῶν ἐπιτιθεμένων· ἀπωκτίζετο δὲ τόν τε τῆς πόλεως ἐμπρησμὸν, καὶ ὅσα τὸ πῦρ ἀφανίσαι· ὅπως τε τὰ ἀγάλματα Κόττας καθήρει καὶ λείαν ἐποιεῖτο, τούς τε ναοὺς κατέσπα, καὶ ὅσα ἄλλα δι' ὥμοτητος ἐλθὼν ἐπεπράγει· τόν τε χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον τῆς πόλεως ἀναγράφων ἀναρίθμητον, καὶ τὴν ἄλλην τῆς Ἡρακλείας ἥν ἐσφετερίσατο εύδαιμονίαν.

## LVIII

Bu sırada Mithradates, Tigranes'in yanında gelerek, ona moral verdi ve eskisinden daha aşağı kalitede olmayan geleneksel krali kıyafetler giydirdi. Kendisi hali hazırda önemli miktarda askeri güç sahip olduğundan, tekrar savaşı yenileyerek, yenilgiyi telafi etmek için, şiddetle yeniden birlikte ordu toplamalarını tavsiye etti. Bunun üzerine Tigranes, ondaki asalete ve zekaya güvenmesinin yanı sıra, onun Romalılara karşı yapılacak bir savaşta onlara karşı başkalarından çok daha yetenekli bir şekilde direnebilecek güç sahip olduğunu düşündüğü için, herşeyi Mithradates'in ellerine bıraktı. (2) Kendisi ise, Part [Kralı] Phraates'e (eger kendileriyle Romalılara karşı birlik olduğu taktirde) Mesopotamia, Adiabene ve Büyük Aulone bölgelerini ona terk edeceğini bildiren bir elçi heyeti gönderdi. Bu sırada Lucullus yanından da Part kralına elçiler gelince, Phraates elçilere kendisyle Romalılar arasında dostluk ve müttefiklik bağı olduğunu söyledi ve onlarla da Armenianlilarla yaptığına benzer bir şekilde karşılıklı anlaştı.

## LIX

Cotta ise, Roma'ya geldi ve Herakleia'yı ele geçirmiş olduğu için, *Senatus'tan "Ponticus imperator"* sıfatıyla adlandırılmak onurunu elde etti. Ancak Cotta'nın kişisel kazanç hırsı yüzünden görkemli bir kenti yok etmiş olduğu suçlaması Roma'ya ulaşınca, halkın nefretini üzerine çekti. Ayrıca kendisinin bu şekilde sahip olduğu, böylesine büyük servet kıskançlık uyandırdı: Bu yüzden zenginliğinin neden olduğu kıskançlığı önlemek amacıyla, yağmaladığı malların büyük bir kısmını Romalıların hazinesine bağışladı; gene de ele geçirmiş olduğu büyük miktarındaki ganimetin çok az bir kısmını hibe ettiğini düşünen insanların öfkесini dindiremedi. Ve derhal Herakleialı esirlerin serbest bırakılması oy birliğiyle kabul edildi. (2) Herakleialılardan biri olan Thrasymedes ise, *Senatus'ta Cotta'yı suçladı*. Kentin Romalılara karşı iyi niyetini anlatıp; eğer bunun dışındaki bir tavırla Romalılara aykırı düştüseler, bunu kentin ortak kararıyla değil; fakat bilakis ya devletin yönetimi için görevde getirilmiş olanlardan birinin namussuzluğuyla ya da kenti ele geçirmek için saldıran düşmanların zoruya yapmışlardır: Thrasymedes, kenti harap ettiği ve ateşe vererek yok etmeyi emrettiği için Cotta'ya karşı yüksek sesle serzenişte bulundu; Cotta heykelleri nasıl yerlerinden söküp, alıp götürdü ve yağmacılık yaptı, tapınakları nasıl yerle bir etti ve kente girdikten sonra, diğer zulümleriyle halkı nasıl cezalandırdı, bir bir anlattı. Dahası kentin sahip olduğu altın ve gümüş miktarını sayıp döktü. Ayrıca, Cotta'nın Herakleia'nın diğer zenginliklerine nasıl el koyarak götürdüğünü, izahat etti.

(3) Τοιαῦτα τοῦ Θρασυμήδους μετ' οίμωγῆς καὶ δακρύων διεληλυθότος, καὶ τῶν ἡγεμόνων ἐπικλασθέντων τῷ πάθει (καὶ γὰρ παρῆλθε καὶ τὸ τῶν αἰχμαλώτων πλῆθος, ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναικες μετὰ τέκνων, ἐν πενθίμοις ἔσθήσεσι, θαλλοὺς ἱκεσίους μετ' ὀλοφυρμῶν προτείνοντες), ἀντιπαρελθὼν ὁ Κόπτας βραχέα τῇ πατρίῳ διελέχθη γλώττῃ, εἶτα ἐκαθέσθη. Καὶ Κάρβων ἀναστὰς, "Ημεῖς, ὡς Κόπτα," φησὶ, "πόλιν ἐλεῖν ἀλλ' οὐχὶ καθελεῖν ἐπετρέψαμεν." Μετ' αὐτὸν δὲ καὶ ἄλλοι ὄμοιώς Κόπταν ἥτιάσαντο. (4) Πολλοῖς μὲν οὖν ἄξιος ὁ Κόπτας ἐδόκει φυγῆς· μετριάσαντες δ' ὅμως ἀπεψηφίσαντο τὴν πλατύσημον αύτοῦ· Ἡρακλεώταις δὲ τὴν χώραν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τοὺς λιμένας ἀποκατέστησαν, καὶ μηδένα δουλεύειν ψῆφον ἔθεντο.

## LX

Ταῦτα Θρασυμήδους διαπραξαμένου, ἐπὶ τὴν πατρίδα μὲν τοὺς πολλοὺς ἔξεπεμψεν· αὐτὸς δὲ μετὰ Βριθαγόρου τε καὶ Προπύλου (παῖς δ' ἦν ὁ Πρόπυλος Βριθαγόρου) κατὰ τοὺς ἔξῆς ἐπιμένων χρόνους, τὰ λοιπὰ τῶν ἐπειγόντων καθίστατο· καὶ τινῶν ἑτῶν ἀνυσθέντων τρισὶν ἐπακτρίσιν εἰς τὴν Ἡράκλειαν ἐπανάγεται. Ἀφικόμενος δὲ πάντα τρόπον ἐπενόει ἀνοικίζεσθαι τὴν πόλιν, καθάπερ εἰς παλιγγενεσίαν ἀνακαλούμενος. (2) Ἄλλὰ πάντα πράττων μόλις εἰς ὄκτακισχιλίους, ἅμα τοῖς οἰκετικοῖς σώμασιν, συλλεγῆναι κατεπράξατο. Βριθαγόρας δὲ, ἥδη τῆς πόλεως αὔξομένης, ἐλπίδας ἐποιήσατο πρὸς ἐλευθερίαν τὸν δῆμον ἀνενεγκεῖν· καὶ διαγεγονότων μὲν πολλῶν ἑτῶν, ἥδη δὲ τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας εἰς ἔνα περισταμένης ἄνδρα, Γάϊον Ἰούλιον Καίσαρα, πρὸς τοῦτον ἡπείγετο. (3) Συνεπρέσβευον δὲ αὐτῷ ἄλλοι τέ τινες τῶν ἐπιφανῶν, καὶ ὁ υἱὸς Πρόπυλος. Γνωσθεὶς οὖν τῷ Καίσαρι Βριθαγόρας, καὶ διαπραξάμενος ἐγγυτέρω τῇ φιλίᾳ προσελθεῖν, δι' ὑποσχέσεως ἐγένετο· οὐ μὴν ἐξ ἐφόδου γε λαβεῖν τὴν ἐλευθερίαν ἡδυνήθη, ἀτε δὴ οὐκ ἐν τῇ Ῥώμῃ, ἀλλ' ἐφ' ἔτερα τοῦ Γαϊου περιτρέχοντος. Οὐκ ἀφίστατο μέντοι γε Βριθαγόρας, ἀλλὰ περὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην αὐτός τε καὶ Πρόπυλος συμπεριαγόμενος τῷ Καίσαρι ἐβλέπετο παρ' αὐτοῦ, ὡς ἐπισημειούμενον τὸν αὐτοκράτορα τῆς λιπαρήσεως αὐτὸν ἀποδέχεσθαι.

(3) Thrasymedes'in feryat figan, gözyaşları içinde bu şeyleri anlatarak konuşmasını tamamlamasının ardından, Romalı *Senatus* üyelerinin kendilerine acımasına ve yüksek sesle cevap vermelerine neden oldu (zira, bu sırada tutsakların büyük bir bölümü Thrasymedes'in yanında bulunuyordu, bütün erkekler ve kadınlar çocuklarıyla birlikte, yas kıyafetleri içinde ve üzüntüyle yakararak yeni sürgün zeytin dallarını ileri doğru uzatıyorlardı). Bunun hemen akabinde Cotta kürsüye gelip, ana dilinde kısa bir söylevle kendini savundu, ardından dönüp yerine oturdu. Ancak Carbo ayağa kalkıp, "Ey Cotta!, biz", "seni kenti ele geçirmen için gönderdik; onu harap etmen için değil" dedi. Carbo'nun ardından başkaları da söz alarak benzer şekillerde Cotta'yı itham ettiler. (4) Bu yüzden, birçokları için Cotta sürgüne gönderilmeye layık biri gibi göründü: gene de sürgüne yollamak yerine, onu daha az bir cezaya çarptırıp, sadece *Senatus* üyeliğini oy kararlığıyla kaldırdılar; Herakleialılara ise, topraklarını, denizi ve limanlarını geri verdiler ve Herakleialılardan hiçbirinin köle yapılmamasını oybirliğiyle kararlaştırdılar.

## LX

Thrasymedes bu şeyleri başarıyla sonuçlandırip, Herakleialıların büyük bir bölgünü vatanlarına geri gönderdi; kendisi ise, hem Brithagoras hem de Propylos ile birlikte (bu Propylos Brithagoras'ın oğluydu) bir süre boyunca Roma'da kalarak, geride kalan zorunlu işleri düzene koydu. Sonunda yıllar sonra üç hafif tekneyle Herakleia'ya döndü. Herakleia'ya gelmesiyle birlikte kenti yeniden yerleştirmek için, sanki ölüyü yeniden diritmek istercesine her yolu denedi. (2) Ancak bütün çabaları sonucunda kendi akrabalarıyla birlikte, sadece sekiz bine yakın göçmen toplamayı başardı. Brithagoras ise; bu şekilde kentin nüfusunun artmasıyla, halkın bağımsızlığını elde etmek umuduna kapıldı. Aradan birçok yıl geçmesinin ardından, artık Romalıların tek adama doğru yönelen yönetiminde Gaius Iulius Caesar ağır basıyordu. (3) Brithagoras ile kentin önde gelen kişileri arasından diğer bazıları ve oğlu Propylos, elçi heyetinde bir araya geldiler. Bu nün üzerine Brithagoras, Caesar ile elçi olarak tanıtırlıp, onunla daha yakın dost olmayı başarınca, Herakleia üzerine söz aldı. Ancak o sırada Caesar'ın Roma'da kalmayıp, başkalarına karşı seferde bulunduğuandan, kentin bağımsızlığını elde etmeyi başarmada muvaffak olunamadı. Gene de Brithagoras vazgeçmedi; bilakis kendisi ve Propylos, Caesar'la birlikte dolaşarak onun yanında dünyanın iskan edilmiş bütün yörenlerini gördü. Bu sırada, sanki *dictator*'un da onun talebini kabul ettiği gözlemlendi.

(4) Δωδεκαετίας δὲ τὴν παρεδρίαν διαμετρούσης, καὶ περὶ τῆς εἰς Ῥώμην ἐπανόδου τοῦ Καίσαρος διανοούμενου, ὑπό τε τοῦ γήρους καὶ τῶν συνεχῶν πόνων κατατρυχωθεὶς Βριθαγόρας τελευτᾷ, μέγα πένθος τῇ πατρίδι καταλιπών. Εἰς τοιοῦτον μὲν τέλος καὶ ὁ τῆς λόγος τῆς Μέμνονος ἴστορίας τελευτᾷ. (5) "Εστι δὲ ἡ συγγραφὴ νουνεχῆς μὲν καὶ τὸν ἴσχνὸν μεταδιώκουσα χαρακτῆρα, οὐ μὴν οὐδὲ τοῦ σαφοῦς ἀμελοῦσα, εύλαβουμένη δὲ καὶ τὰς ἔκβολὰς, πλὴν εἴ μή πού τις ἀνάγκη συνυφαίνειν καὶ τὰ ἔξωθεν ἐγκελεύεται τῆς προθέσεως. Οὐδὲ πρὸς ταύτην δὲ ἐπὶ τὸ συχνὸν ἀποκλίνει, ἀλλὰ τὸ κατεπεῖγον ἐπιψησθεῖσα ἔχεται πάλιν εὔεπιστρόφως τῆς προτεθείσης αὐτῇ κατ' ἀρχὰς γνώμης. (6) Καὶ λέξει δὲ, εἴ μή που σπανίως ἔξαλλαττούσαις, ταῖς συνήθεσι χρᾶται. Τὰς δὲ πρώτας ἡ ἴστορίας καὶ τὰς μετὰ τὴν ἔκτην καὶ δεκά τὴν ἵς οὕπω είπεῖν εἰς θέαν ἡμῶν ἀφιγμένας ἔχομεν.

(4) On iki yıllık zaman dilimi süresince düzenli olarak yanında bulunmasına karşın, tam Caesar'ın Roma'ya geri dönmeyi düşündüğü sırada, yaşlılık ve stres dolu gayretleri yüzünden yıpratılmış olan Brithagoras geride vatanına büyük bir yas bırakarak öldü. Memnon Tarihi'nin on altıncı kitabı bu şekilde son bulur. [Photios'un Sonsözü]: (5) *Bu tarih kitabı mantık silsilesi içinde ve sade bir üslup izleyerek, aşikar gerçeklere kayıtsız kalmayıp, hiçbir detayı göz ardı etmeksiz kaleme alınmıştır; eğer bir yerde konu bütünlüğü dışında bir şey anlatmak zorunluysa, ancak o zaman konu dışı ifadeye gereksinim duyar. Gene de bu ara söyle uzun süre oyalanmaz; bilakis gerekli şeyden kısaca söz ettikten sonra, usturuplu bir şekilde asıl konunun ana fikrine tekrar döner.* (6) Ayrıca; eğer bazı yerlerde nadiren kullanılan alışılmadık ifadeleri saymazsa, genel olarak anlaşılır kelimeler kullanır. Söz konusu tarih eserinin ilk sekiz kitabı ve on altıncı kitabıandan sonrası bizlerin eline herhangi bir şekilde ulaşmamış olduğu için henüz bu konuda bir fikir bildirmeye muktedir değiliz.

